

ПРОСВЕТНИ ГЛАСНИК

СЛУЖБЕНИ ЛИСТ

МИНИСТАРСТВА ПРОСВЕТЕ И ЦРКВЕНИХ ПОСЛОВА

БРОЈ 11 и 12 НОВЕМБАР, ДЕКЕМБАР 1911 ГОД. XXXII

СЛУЖБЕНИ ДЕО

УКАЗИ ЊЕГОВОГА ВЕЛИЧАНСТВА КРАЉА СРБИЈЕ ПЕТРА I

ОДЛИКОВАЊА

Указом Његовога Величанства Краља Србије Петра I од 30 новембра 1911 године, на предлог господина Министра Просвете и Црквених Послова одликовани су:

Орденом Светог Саве петог реда:

Г.г. др. *Велизар Митровић*, др. *Милорад Поповић*, др. *Драгутин Анастасијевић* и др. *Веселин Чајкановић*, стални доценти Универзитета.

Указом Његовога Величанства Краља Србије Петра I, од 24 децембра 1911 године, на предлог господина Министра Просвете и Црквених Послова, одликована је:

Орденом Светог Саве трећег реда:

г-ђа *Наца С. Стефановићка*, председница управног одбора Дома ученица средњих школа у Београду.

УНИВЕРЗИТЕТ

ПОСТАВЉЕЊЕ

Указом Његовога Величанства Краља Србије Петра I, од 18 октобра 1911 године, на предлог господина Министра Просвете и Црквених Послова, постављен је:

на Универзитету

у филозофском факултету:

за ванредног професора г. д-р *Милутин Миланковић*, досадашњи професор Универзитета под уговором.

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

ИЗМЕНЕ У УРЕДБИ ТЕХНИЧКОГ ФАКУЛТЕТА

WWW.UNILIB.RS Указом Његовога Величанства Краља Србије Петра I, од 30 новембра 1911 године, на предлог Господина Министра Просвете и Црквених Послова, а на основи члана 37 Закона о Универзитету, потврђена је

УРЕДБА

О ИЗМЕНАМА И ДОПУНАМА У УРЕДБИ ТЕХНИЧКОГ ФАКУЛТЕТА ОД
1 ФЕВРУАРА 1906 ГОДИНЕ

која гласи:

I

у члану 31 да се дода под 1):

ј) Из статике инжењерских конструкција;
к) Конструкције од бетона и армираног бетона: најмање један задатак и један пројекат.

у члану 31 под 2):

к) Конструкције од бетона и армираног бетона најмање 1 задатак и 1 пројекат.

у члану 34 под 1):

Да дође под а): још и конструкција од бетона и армираног бетона.

у члану 36 под 2):

13) Конструкција од бетона и армираног бетона.

II

Ове измене и допуне ступају у живот од дана, када их Краљ потпише, а обавезну снагу добијају од дана када се обнародују.

СРЕДЊЕ ШКОЛЕ

ПОСТАВЉЕЊА

Указом Његовога Величанства Краља Србије Петра I, од 15 октобра 1911 године, на предлог господина Министра Просвете и Црквених Послова, постављен је:

у Шабачкој Гимназији:

за суплента г. Милош Магазиновић, кандидат богословља Кијевске Духовне Академије.

Указом Његовога Величанства Краља Србије Петра I, од 18 октобра 1911 године, на предлог господина Министра Просвете и Црквених Послова, постављени су:

у Четвртој Београдској Гимназији:

за суплента г. Љубомир Рајић, суплент шабачке гимназије, по молби;

у Нишкој Гимназији:

за суплента г. Јаникије Денић, привремени учитељ језика исте гимназије;

у Смедеревској Гимназији:

за суплента г. *Драгољуб Јевтић*, свршени ученик Универзитета и до-
садашњи суплент Свилајначке приватне гимназије;

у Пожаревачкој Гимназији:

за вишег учитеља четврте класе г. *Милан Ђ. Милијашевић*, учитељ
исте гимназије.

Указом Његовога Краљевскога Височанства наследника престола Алек-
сандра у име Његовога Величанства Краља Србије Петра I, од 7 новембра
1911 године, на предлог господина Министра Просвете и Црквених Послова,
постављен је:

у Трећој Београдској Гимназији:

за професора г. *Милош Московљевић*, суплент исте гимназије;

у Првој Београдској Гимназији:

за професора г. *Коста Петровић*, професор Богословије Св. Саве, по
службеној потреби;

у Другој Београдској Гимназији:

за професоре: г.г. *Милан Банић*, професор Прве Београдске Гимна-
зије, и *Илија Ђукановић*, професор Прве Београдске Гимназије, обојица по
службеној потреби.

Указом Његовога Величанства Краља Србије Петра I, од 12 новембра
1911 године, на предлог господина Министра Просвете и Црквених Послова,
постављен је:

у Другој Београдској Гимназији:

за вишег учитеља прве класе г. *Марко Мурат*, учитељ прве класе
исте гимназије.

Указом Његовога Величанства Краља Србије Петра I, од 30 новембра
1911 године, на предлог господина Министра Просвете и Црквених Послова,
постављени су:

у Првој Београдској Гимназији:

за професора г. *Љубомир Миловановић*, професор Друге Београдске
Гимназије, по службеној потреби;

у Крагујевачкој Женској Учитељској Школи:

за професора г. др. *Милан Петровић*, секретар Духовног Суда у
оставци;

у Београдској Вишој Женској Школи:

за суплента г. *Радосан Казимировић*, пређашњи суплент и доктор права.

Указом Његовога Величанства Краља Србије Петра I, од 24 децембра
1911 године, на предлог господина Министра Просвете и Црквених Послова,
постављен је:

у Крушевачкој Гимназији:

WWW.UNILIB.RS за вишег учитеља III класе г. *Милош Николић*, виши учитељ исте класе Пиротске Гимназије, по службеној потреби.

УВАЖЕНА ОСТАВКА

Указом Његовога Величанства Краља Србије Петра I, од 31 децембра 1911 године, на предлог господина Министра Просвете и Црквених Послова, решено је:

да се г. *Момчилу Ивановићу*, супленту Реалке у Београду, уважи оставка коју је поднео на државну службу.

ДУХОВНИ СУДОВИ

ПОСТАВЉЕЊЕ

Указом Његовога Величанства Краља Србије Петра I, од 30 новембра 1911 године, на предлог господина Министра Просвете и Црквених Послова постављен је:

у *Духовном Суду Епархије Београдске*:

за писара друге класе г. *Михаило Петровић*, ђакон и свршени ученик Богословије Св. Саве.

ШЕСТОРАЗРЕДНА ПРИВАТНА ЖЕНСКА ГИМНАЗИЈА У НИШУ

ПРЕНОШЕЊЕ ВЛАСНИШТВА

Указом Његовога Величанства Краља Србије Петра I, од 5 децембра 1911 године, на предлог господина Министра Просвете и Црквених Послова, а по саслушању Министарског Савета решено је:

„Уважава се досадашњем власнику шесторазредне приватне женске гимназије у Нишу, г. Светозару Рувидићу, тамошњем апотекару, оставка коју је поднео на власништво, и на основи чл. 7. закона о средњим школама одобрава се, да се оно пренесе на одбор седморице нишких грађана, који ће се по правилима о издржавању нишке шесторазредне приватне женске гимназије старати за финансијско издржавање школе и њен укупни напредак“.

РАСПИСИ ГОСПОДИНА МИНИСТРА ПРОСВЕТЕ И ЦРКВЕНИХ ПОСЛОВА

Српски Одбор за сарадњу у Словенском Сабору
за јавну здравственост

Организациони Одбор Првог Свесловенског Сабора за Јавну Здравственост, извршујући одлуку Сабора словенских лекара у Софији, позива све Словене који се било непосредно било посредно интересују питањима из Јавне Здравствености, да у раду овог пројектованог Сабора узму учешћа личним присуством или читањем својих реферата.

Тога ради потребно је, по молби Организационог Одбора, да се у Београду оснује Српски Одбор који би за рад Сабора заинтересовао што већи број суделовача из Србије, евентуално из Српских Земаља.

Да би се то организовање могло што боље извршити, част ми је саопштити Вам да су оваква писма, као што је ово упућено Вашем друштву, послата још и овим удружењима:

Лекарском Друштву, Санитету (Мин. Унутрашњих Послова), Друштву за чување народног Здравља, Друштву за школску хигијену и народно просвећивање, Професорском Друштву, Учитељском Удружењу, Савезу српских сокола „Душан Силни“ и Народној Одбрани.

Извештај о организовању Српског Одбора и о свем његовом даљем раду треба упућивати на адресу:

Организациономъ Комитету Прваго Всеславјанскога Сјюзада общественнаго оздоровления вѣ г. С.-Петербургу.

Симеоновская ул., д. Бр. 1.

Рад Сабора трајаће од 15.—19. маја 1912. године.

Остала обавештења даје Организациони Одбор у Петрограду.

ПБр. 23999.

10 децембра 1911 год.
у Београду.

Министар
просвете и црквених послова,
Љ. Јовановић, с. р.

Старешинама свих стручних и средњих школа

Пређашњи директор Реалке наручио је један пројекциони апарат за своју школу с тим, да се исплати у року од пет година из канцеларијских трошкова поверене му школе.

Да се овакви случајеви неправилног поступања не би понављали, нашао сам за потребно нагласити Вам да се издаци и набавке могу вршити само у границама буџетске могућности и одобрених кредита за ону годину у којој се врше. Према томе Ви ћете за потребе, које би прелазиле границе одобрених вам сума по партији на канцеларијске трошкове, тражити свакад кредит и одобрење, као и по осталим партијама, а при подношењу предлога буџета за сваку наредну годину образложићете потребу суме коју тражите на канцеларијске трошкове и навести поименце и по нарочитом списку, колико вам треба, поред ситних редовних канцеларијских трошкова, за огрев, осветљење, школски и канцеларијски намештај, а колико за учила и кабинете.

ПБр. 24869

19 децембра 1911 године
у Београду.

Министар
просвете и црквених послова,
Љ. Јовановић, с. р.

ОДСУСТВА НАСТАВНИКА И НАСТАВНИЦА НАРОДНИХ ШКОЛА
У ШКОЛСКОЈ 1911/12 ГОДИНИ.

Господин Министар Просвете и Црквених Послова одобрио је:

Светозару Стојановићу, учитељу из Орешковице, окр. пожаревачког, одсуство од 3 до 30 новембра — ПБр. 21583 од 6 нов. о. г.

Сави Пауновићу, учитељу из Дрена, окр. ваљевског, одсуство од 5 нов. до 10 децембра о. г. — ПБр. 21294 од 3 нов. о. г.

Димитрију Поповићу, учитељу из Бање, окр. крагујевачког, одсуство од 5 до 20 новембра о. г. — ПБр. 21697 од 9 нов. о. г.

Николи Ђурици, учитељу из Крављег-Дола, окр. пожаревачког, једномесечно одсуство — ПБр. 21660 од 9 нов. о. г.

Даринки Чавдаровићки, учитељици из Вискуља, окр. пожаревачког, десетодневно одсуство — ПБр. 21656 од 9 нов. о. г.

Настасији Костићки, учитељици из Ниша, одсуство до 31 јануара 1912 године — ПБр. 21269 од 6 нов. о. г.

Наталији Николићки, учитељици у Коношници, окр. врањског, одсуство од 28 окт. до краја новембра о. г. — ПБр. 21197 од 6 нов. о. г.

Наталији Радуловићки, учитељици из Лознице, окр. подринског, шестонедељно одсуство — ПБр. 21008 од 7 нов. о. г.

Живки Бунушевац, учитељици из Тибужда, окр. врањског, двомесечно одсуство — ПБр. 20971 од 7 нов. о. г.

Надежди Костићки, учитељици из Врела, окр. ваљевског, одсуство до краја ове школске године. — ПБр. 21760 од 10 новем. о. г.

Наталији Стаменковићки, учитељици из Борча, окр. крагујевачког, 20 дана одсуства — ПБр. 21734 од 10 нов. о. г.

Полексији Пајићки, учитељици у Лишама, окр. смедеревског, одобрено 6 недеља одсуства — ПБр. 21639 од 9 нов. 1911 г.

Олги Лазички, учитељици из Читлука, окр. нишког, одобрено одсуство до 10 децембра о. г. — ПБр. 21950 од 11 нов. о. г.

Љубомиру Николићу, учитељу у Сланцима, окр. београдског, одобрено одсуство до 1 фебруара 1912 год. — ПБр. 21679 од 11 нов. о. г.

Даници Д. Борђевићки, учитељици у Александровцу, окр. крушев., одсуство до краја марта 1912 год. — ПБр. 21962 од 11 нов. о. г.

Даринки Андрејевићки, учитељици у Зајечару, одсуство шестонедељно — ПБр. 22006 од 13 нов. о. г.

Синиши Протићу, учитељу у Вукошићу, окр. подринског, одсуство до краја ове школске године — ПБр. 22069 од 14. нов. о. г.

Драгутину Пешићу, учитељу из Књажевца, одсуство једномесечно — ПБр. 21751 од 18 нов. о. г.

Исаку Израилевићу, учитељу из Радовања, окр. смедеревског одсуство 15 дана — ПБр. 22007 од 18 нов. о. г.

Сави А. Димитријевићу, учитељу из Липовца, окр. нишког, одсуство двомесечно — ПБр. 22182 од 14 нов. о. г.

Драгутину Марковићу, учитељу из Кленовника, окр. пожаревачког одобрено 15 дана одсуства — ПБр. 22241 од 21 нов. о. г.

Анки Ожеговићској, учитељици из Пружатовца, окр. београдског, одсуство десетодневно — ПБр. 22512 од 17 ов. м.

WWW.UNILIB.RM Милутину Савовићу, учитељу из Богатића, окр. подринског, одсуство тромесечно — ПБр. 21978 од 27 ов. месеца.

Борбу Борђевићу, учитељу из Лајковца, окр. ваљевског, одсуство месец и по дана — ПБр. 22713 од 24 нов. о. г.

Велимиру Јововићу, учитељу из Влад. Хана, окр. врањског, одсуство двадесетодневно — ПБр. 22734 од 24 нов. о. г.

Милени Лукићки, учитељици из Бруса, окр. крушевачког, одсуство двадесетдневно — ПБр. 22878 од 26 нов. о. г.

Анки Б. Чоловића, учитељици из Белосаваца, окр. крагујевачког, одсуство десетодневно — ПБр. 23158 од 28 нов. о. г.

Софији Грујићки, учитељици из Жабара, окр. пожаревачког, одсуство до краја школске године — ПБр. 23103 од 30 нов. о. г.

Олги Поповића, учитељици из Крупња, окр. подринског, одсуство петнаестодневно — ПБр. 23331 од 3 дец. о. г.

Душану и Борки Арнаутовић, учитељима из Грнчаре, окр. подрин. одсуство десетодневно — ПБр. 23321 од 2 дец. о. г.

Љубици Борђевићки, учитељици из Београда, одсуство двомесечно — ПБр. 23480 од 3 дец. о. г.

Илији Спасојевићу, учитељу из Милошева, окр. крајинског, одсуство до краја школске године — ПБр. 22412 од 21 нов. о. г.

Марији Николићки, учитељици у Карану, окр. ужичког, одобрено одсуство до 16 јануара 1912 године — ПБр. 21728 од 10 нов. о. г.

Милки Јањушевићки, учитељици из Бајине Баште, окр. ужичког, одсуство до краја јануара 1912 год. — ТБр. 21730 од 10. нов. о. г.

Јездимиру Милинковићу, учитељу у Косовици, окр. чачанског, одсуство до краја ове школске године. — ПБр. 20.422 од 20 окт. о. г.

Стани Глигорићки, учитељици из Рипња, окр. београдског, одсуство до краја јануара 1912 године. — ПБр. 23.214 од 30. нов. о. г.

Јелени Михаиловићки, учитељици из Смољинца, окр. пожаревачког, одобрено одсуство до краја марта 1912 године — ПБр. 23249 од 30 новембра о. г.

Персиди Симићки, учитељици из Малче, окр. нишког, одсуство до краја ове школске год. — ПБр. 23.573 од 5 дец. о. г.

Даринки Крстићевој, учитељици из Крушевца, одсуство двомесечно — ПБр. 23.563 од 5 дец. о. г.

Војиславу Милорадовићу, учитељу у Поскурицама, окр. крагујевачког, одсуство до краја ове школ. године. — ПБр. 23.504 од 5 дец. о. г.

Милеви Јелићки, учитељици у Текији, окр. крајинског, одсуство до краја фебруара 1912 године — ПБр. 22.291 од 6 дец. о. г.

Милици Стојановићки, учитељици из Ђуприје, одсуство до краја ове школске године — ПБр. 23.786 од 6 дец. о. г.

Љубици Вучетићки, учитељици из Котраже, окр. чачанског, одсуство месец дана — ПБр. 23618 од 7 дец. о. г.

Јелени Давидовићевој, учитељици у Краљеву, одсуство десетодневно — ПБр. 23.773 од 8 дец. о. г.

Милици Дамњановићки, учитељици у Лисовићу, окр. београдског, одсуство до краја ове школске године — ПБр. 23.714 од 9 дец. о. г.

Љубици Пешићевој, учитељици у Прахову, окр. крајинског, одсуство једномесечно — ПБр. 23.765 од 9 дец. о. г.

Сави Пауновићу, учитељу у Дрену, окр. ваљевског, одсуство двонедељно — ПБр. 23.759 од 9 дец. о. г.

Љубици Маринковићевој, учитељици у Пољани, окр. пожаревачког, одсуство до краја марта 1912 године. — ПБр. 22.791 од 9 дец. о. г.

Драгињи Савићки, учитељици из Крагујевца, одсуство тродневно — ПБр. 23.780 од 9 дец. о. г.

Владимиру Петровићу, учитељу из Лесковца, окр. врањског, одсуство до краја ове школске године. — ПБр. 23.771 од 9 дец. о. г.

ОДЛУКЕ ГОСПОДИНА МИНИСТРА ПРОСВЕТЕ О УЧИЛИМА И КЊИГАМА

Решењем својим од 22 децембра о. г. ПБр. 24.689, господин Министар просвете и црквених послова одобрио је, да се лист „*Српски Стрелац*“, орган Стрелачког Савеза, може набављати за школске књижице.

Решењем својим од 22 децембра ПБр. 24.698, господин Министар просвете и црквених послова одобрио је, да се књига: *Немачка Читанка*, за други и трећи разред средњих школа од г. г. др. Милоша Трифунца и Јов. Канрге може употребити у средњим школама као уџбеник приватног издања.

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

www.univ.rs

РАДЊА ГЛАВНОГ ПРОСВЕТНОГ САВЕТА

1038 РЕДОВНИ САСТАНАК

29 априла 1911 год.

Били су: председник Сава Урошевић; потпредседник Мирко М. Поповић; редовни чланови: Миливоје Сямић, Љубомир М. Протић, Никола Лазић, др. Чедомиљ Митровић, др. Јован Скерлић, др. Душан Рајичић, др. Светолик Стевановић, др. Миливоје Н. Јовановић, Илија Бугановић.

Пословођа: Михаило Недељковић.

I

Прочитан је и примљен записник 1037 саветског састанка.

II

Прочитан је пропратни извештај комисије, која је израдила Пројект Закона о Занатској и Занатско-Уметничкој Школи.

После дуже дебате која је вођена поводом овога извештаја, Савет је одлучио:

1. да је оваква школа неопходно потребна;
2. да се тој школи да назив „Уметничко-Занатска Школа“, и
3. да бригу о подизању и издржавању ове школе води Министарство просвете и црквених послова.

Овим је састанак закључен.

1039 РЕДОВНИ САСТАНАК

4 маја 1911 год.

Били су: председник Сава Урошевић; потпредседник Мирко М. Поповић; редовни чланови: Миливоје Сямић, Љубомир Протић, Никола Лазић, др. Чедомиљ Митровић, др. Јован Скерлић, протопрезвигтер Стеван М. Веселиновић, др. Душан Рајичић, др. Светолик Стевановић, Илија Бугановић; ванредни члан Димитрије Лазаревић.

Пословођа: Михаило Недељковић.

I

Прочитан је и примљен записник 1038 саветског састанка.

II

Прочитано је писмо Заступника Министра просвете и црквених послова, господина Министра народне привреде, од 25 априла ове године ПБр. 6829, којим се спроводи Главном Просветном Савету на оцену и мишљење молба г. Ристе Ј. Одавића, професора I београдске гимназије, власника „Нове Искре“, који моли да Министарство откупи за награђивање добрих и одличних ученика, као и за књижнице средњих и стручних школа комплете пређашњих година „Нове Искре“.

Како је овај лист познат г.г. члановима, Савет је дао мишљење: да Министарство, ако има за то могућности, може откупити понуђене комплете из пређашњих година „Нове Искре“.

III

Прочитано је писмо Заступника Министра просвете и црквених послова, господина Министра народне привреде, од 25 априла ове године ПБр. 6754, којим се спроводи Главном Просветном Савету на оцену и мишљење молба г. А. Ст. Јотића, директора српске гимназије у Битољу, који моли да се његов превод Логике, од Форнела де ла Лоранси, може као привремени уџбеник приватног издања употребљавати у нашим средњим и стручним школама и набављати за школске библиотеке.

Савет је дао мишљење: да се г. Јотић извести, преко Министарства Иностраних Дела, да ће се по његовој молби донети потребна одлука тек пошто депонује благајници Министарства просвете и црквених послова најмање (40) четрдесет динара на име награде г.г. референтима г.г. Љубомиру Протићу, управ. жен. учитељ. школе и др. Урошу Петровићу, сталном доценту Универзитета, који ће овај превод прегледати, и кад пошаље оригинал и два своја примерка ове књиге, место приложене књиге која припада Битољској Гимназији.

IV

Прочитано је писмо Заступника Министра просвете и црквених послова, господина Министра народне привреде, од 28 априла ове године ПБр. 7006, којим се шаље Главном Просветном Савету на мишљење молба г-ђе Јелисавете С. Марковића, учитељице из Крагујевца, која моли да се њен превод Компјејреове монографије Жан-Жак Русо и природно васпитање препоручи за књижнице народних, средњих и учитељских школа и да Министарство откупи 500—600 примерака ове књиге.

Савет је одлучно: да се умолу г.г. Љубомир Протић, управитељ женске учитељске школе у Београду, и др. Урош Петровић, стални доцент Универзитета, да овај превод прегледају и Савету поднесу заједнички реферат, пошто молитељка претходно депонује благајници Министарства Просвете и црквених послова (30) тридесет динара на име награде за напред именовану г.г. референте.

V

Прочитано је писмо Заступника Министра просвете и црквених послова, господина Министра народне привреде, од 2 ов. мес., којим се спроводи Главном Просветном Савету на мишљење молба г. Јосифа Стојановића, професора мушке учитељске школе у Јагодини, да се његова Хришћанска Наука, док се не добије нов стални уџбеник, може употребљавати у I и II разреду средњих школа као привремени уџбеник приватног издања.

Савет је одлучио: да се умоле г.г. протопрезвитер Стеван Веселиновић, ректор Богословије Св. Саве, Драгољуб Поповић, професор женске гимназије, и Владимир Стојановић, професор Богословије Св. Саве, да ову књигу прегледају и Савету поднесу заједнички реферат.

У исто време Савет је одлучио да се замоли Министарство просвете и црквених послова, у вези с ранијом Саветском одлуком од 10 фебруаре 1910 год. СБр. 28, да одмах распише стечај за израду нових уџбеника веронауке за ученике I и II разреда средњих школа, пошто спреми надрт стечаја за ове уџбенике

VI

Саслушан је писмени реферат г.г. др. Александра Белића, ванредног професора Универзитета, Лазара Т. Перовића, професора IV београдске гимназије, и Димитрија Лазаревића, учитеља из Београда, о рукопису „Словенска читанка за IV разред основних школа“, од г. Михаила Станојевића, учитеља.

Према овим рефератима Савет је дао мишљење: да писац учини измене у овоме рукопису према примедбама г.г. референата и да га затим поново поднесе Савету на оцену.

VII

Саслушан је писмени реферат г. др. Чедомиља Митровића, ванредног професора Универзитета, о кривици г.г. Димитрија Марковића и Милана Весића, учитеља из Ратара, па је одлучио: по кривици г. Весића дати мишљење: да нема дела па према томе ни одговорности до г. Весића; а по оптужбама г. Марковића претходно изискати дослеђење, па тек онда донети коначну одлуку. Дослеђењем се има:

1) Узети реч од оптуженог по исказима сведока браће Јеремције и Ђоке Марковића у виду јасно одређених питања: је ли оптужени доиста лично дао новац и написао им облигацију, коју су они преписали као што они тврде; је ли му позната била стова погођеног интереса и сматра ли он да је његова радња у томе послу била достојна његовог позива;

2) надлежним путем позвати именоване сведоке — Браћу Марковића, Драгутина Радовановића и Милвоја Старчевића, из Ратара, да положе прописну заклетву на своје исказе.

VIII

Саслушан је писмени реферат г. др. Чедомиља Митровића, ванредног професора Универзитета, о кривици г. Јована Јовановића, учитеља вишевачког, па је Савет одлучио: дати мишљење господину Министру да г. Јовановић по овој оптужби за дело недостојног понашања на политичком збору није крив и треба га ослободити и дисциплинске одговорности као што је ослобођен и кривичне одговорности.

Овим је састанак закључен.

1040 РЕДОВНИ САСТАНАК

6 маја 1911 год.

Били су: председник: Сава Урошевић; потпредседник: Мирко М. Поповић; редовни чланови: Миливоје Симић, Љубомир Протић, Никола Лазић, др. Чедомиљ Митровић, др. Јован Скерлић, протопрезвитер Стеван Веселиновић, др. Душан Рајичић, др. Светолик Стевановић, др. Миливоје Н. Јовановић, Илија Ђукановић, ванредни чланови: Бока Јовановић, Михаило Станојевић.

Пословођа: Михаило Недељковић.

I

Прочитан је и примљен записник 1039 редовног састанка.

II

Прочитано је писмо Заступника Министра просвете и црквених послова од 3. ов. мес. ПБр. 7425, којим, на основи чл. 84. закона о народним школама, моли Главни Просветни Савет да му предложи најмање 160 кандидата за његове изасланике, ради прегледа народних школа на крају ове школске године.

Према овоме Савет је утврдио овај списак лица за преглед народних школа на крају ове школске године:

Из Богословије Св. Саве:

1. Михаило Ивковић, 2. Павле Швабић, 3. Владимир Стојановић, 4. Др. Владимир Петковић, 5. Петар Петровић, 6. Риста Николић.

Из Алексиначке учитељске школе:

7. Живко Стефановић, 8. Недељко Гиздавић, 9. Сима Јеврић.

Из Јагодинске учитељске школе:

10. Јосиф Стојановић, 11. Емило Цветић, 12. Вук Ивановић, 13. Миласав Марковић.

Из Неготинске учитељске школе:

14. Павле Љотић.

Из Женске учитељске школе у Београду:

15. Др. Стеван Окановић.

Из прве београдске гимназије:

16. Петар С. Протић, 17. Милан Башић, 18. Милан Д. Дукић, 19. Светислав М. Макенмовић, 20. Илија Н. Ђукановић, 21. Риста Ј. Одавић, 22. Милан Вељковић, 23. Радоје Дединач.

Из друге београдске гимназије:

24. Стеван Фотић, 25. Никола Врсаловић, 26. Димитрије Тричковић, 27. Павле Павловић, 28. Љубомир Миловановић, 29. Радосав Васовић, 30.

Никола Рапојевић, 31. Јован Кангрга, 32. Јеремија Живановић, 33. Илија Лалевић, 34. Миладин Шеварлић, 35. Радојко Деметровић, 36. Милош Зечевић.

Из треће београдске гимназије:

37. Бошко Савић, 38. Јован Марјански, 39. Миливоје Башић, 40. Сава Максић, 41. Милан Рујановић, 42. Живко Романовић, 43. Данило Гатић, 44. Милан Костић, 45. Светозар Томић, 46. Славко Милић.

Из Реалке:

47. Чедомиљ А. Петровић, 48. Павле Софрић, 49. Милутин Драгутиновић, 50. Јован Дравић, 51. Милорад Павловић, 52. Коста Сретеновић,

Из зајечарске гимназије:

53. Ђорђе Ничић, 54. Владимир Тодоровић, 55. Др. Душан Пантелић, 56. Душан Р. Димић.

Из крагујевачке гимназије:

57. Петар М. Илић, 58. Петар Андрић, 59. Гргур Вујић, 60. Богољуб Премовић, 61. Петар Стокић, 62. Стеван Нешић, 63. Михаило Стојанчевић, 64. Живојин Видановић, 65. Живојин Томић, 66. Милан К. Петковић, 67. Милан Карић, 68. Тодор Боровњак.

Из нишке гимназије:

69. Александар Крстић, 70. Милан Аранђеловић, 71. Божидар Миловановић, 72. Милутин Ђорђевић.

Из позаревачке гимназије:

73. Рудолф Бикловић, 74. Љубомир Јовановић, 75. Божидар Ђорђевић, 76. Михаило Ј. Миладиновић.

Из ужичке гимназије:

77. Павле Вујић, 78. Мирко А. Поповић, 79. Стеван Живковић.

Из женске гимназије у Београду:

80. Драгутин Антић, 81. Драгољуб Поповић.

Из IV београдске гимназије:

82. Светислав Обрадовић, 83. Гаврило Јовановић.

Из ваљевске гимназије:

84. Сретен Вукашиновић, 85. Петар Велимировић, 86. Михаило Ђ. Миладиновић, 87. Глигорије Хаџи Ташковић.

Из врањске гимназије:

88. Светозар Павић, 89. Вучко Јоксимовић, 90. Јован Миленковић. ✓

УНИВЕРЗИТЕТСКА
БИБЛИОТЕКА

Из крушевачке гимназије:

91. Радован Јовановић, 92. Милан М. Томић, 93. Радивоје Илић,
94. Миливоје Добросављевић, 95. Милоје Ракић, 96. Љубомир Матић,
97. Лазар Кнежевић.

Из широтске гимназије:

98. Коста Костић.

Из чачанске гимназије:

99. Јеротије Новитовић, 100. Владимир Војновић, 101. Витор Јели-
сијевић.

Из шабачке гимназије:

102. Љубомир Павловић, 103. Михаило Атанасијевић, 104. Сима Цвет-
ковић, 105. Никола Јанчић.

Из јагодинске гимназије:

106. Јован Ивковић, 107. Лазар Трипковић.

Из смедеревске гимназије:

108. Димитрије Карапанџић.

Из неготинске гимназије:

109. Алекса Јовановић.

Овим је састанак закључен.

1041 РЕДОВНИ САСТАНАК

11 маја 1911 год.

Били су: председник Сава Урошевић; потпредседник Мирко М. Поповић; редовни чланови: Миливоје Симић, Љубомир Протић, Никола Лазич, др. Чедомиљ Митровић, др. Јован Скерлић, протопрезвитер Стеван Веселиновић, др. Душан Рајичић, др. Светолик Стевановић, Илија Ђукановић; ванредни чланови: Јеремија Живановић и Михаило Станојевић.

Пословођа: Михаило Недељковић.

I

Прочитан је и примљен записник 1040 саветског састанка.

II

Према писму Заступника Министра просвете и црквених послова, господина Министра народне привреде, од 3. ов мес. ПБр. 7425, Савет је продужио рад на избору кандидата — учитеља — за преглед народних школа на крају ове школске године и затим донео одлуку: да се дефинитиван избор тих кандидата утврди на првој идућој саветској седници.

III

Прочитано је писмо Заступника Министра просвете и црквених послова, господина Министра народне привреде, од 3 ов. мес. ПБр. 7206, којим се шаље Главном Просветном Савету на оцену и мишљење Карта Краљевине Србије, од г. Драгутина Дерока, професора IV београд. гимназије.

Савет је одлучио: да се умолу г. г. Никола Лазић, директор женске гимназије, Радосав Васовић, професор II београдске гимназије, и Михаило Станојевић, учитељ, да ову карту прегледају и Савету поднесу заједнички реферат.

IV

Прочитано је писмо Заступника Министра просвете и црквених послова, господина Министра народне привреде, од 10. ов. мес. ПБр. 7451, којим се шаље Главном Просветном Савету на оцену и мишљење поправљен и прерађен рукопис: Српска Читанка за I разред средњих школа, од г. Милоша Ивковића, професора II београдске гимназије.

Савет је, у вези са својом одлуком од 19 октобра прошле године СБр. 187, одлучио: да се умолу пређашњи референти г.г. Павле Поповић, ванредни професор Универзитета, др. Јован Скерлић, ванредни професор Универзитета, и Милутин Драгутиновић, професор реалке, да овај поправљени и прерађени рукопис прегледају и Савету поднесу заједнички реферат.

V

Прочитан је писмени реферат г.г. Јеремије Живановића, професора II београдске гимназије и Станише Станишића, учитеља, о рукопису другог издања Српске Виле, од г. Михаила Станојевића, учитеља.

Према овоме реферату Савет је одлучио: да се ово друго издање Српске Виле, од г. Михаила Станојевића, учитеља може препоручити.

VI

У вези са писмом Заступника Министара просвете и црквених послова, господина Министра народне привреде, од 20 априла о. г. ПБр. 6705 саслушан је усмени реферат г. др. Чедомиља Митровића, ванредног професора Универзитета; о томе: да ли г. Владимир Костић, учитељ из Београда, има права на станарину и затим је донета одлука: да г. Костић, док је на расположењу нема права на станарину, а од дана постављења на дужност да има право да прима станарину.

VII

У вези са писмом заступника Министра просвете и црквених послова, господина Министра народне привреде, од 20 априла о. г. ПБр. 2392 саслушан је усмени реферат г. др. Чедомиља Митровића, ванредног професора Универзитета, о томе: да ли г. Пера В. Јовановић, учитељ у Дому Сиротне Деце, има права на станарину, и затим је, према поднесеним документима, донета одлука: да г. Јовановић нема права на станарину, пошто има стан у школи у којој ради.

Овим је састанак закључен.

1042 РЕДОВНИ САСТАНАК

13 маја 1911 год.

Били су: председник Сава Урошевић; потпредседник Мирко М. Поповић; редовни чланови: Миливоје Симић, Љубомир Протић, Никола Лазић, Др. Чедомиљ Митровић, Др. Јован Скерлић, Др. Душан Рајичић, Др. Светолик Стевановић, Илија Ђукановић; ванредни чланови: Ђока Јовановић и Михаило Станојевић.

Пословођа: Михаило Недељковић.

I

Прочитан је и примљен записник 1041 саветског састанка.

II

Према писму заступника Министра просвете и црквених послова, господина Министра народне привреде, од 3. ов. мес. ПБр. 7425, Савет је на овој седници утврдио дефинитиван избор кандидата — учитеља — за преглед народних школа на крају ове школске године.

III

Саслушан је писмени реферат г. г. Светислава Максимовића, професора I београдске гимназије, и Славка Милића, професора III београдске гимназије, а тако исто и одвојено мишљење г. Максима Триковића, професора II београдске гимназије, о рукопису „Физика за ниже разреде средњих школа“ од г. Милана Дукића, професора I београд. гимназије.

Савет је на основу ових реферата дао мишљење: да се овај рукопис врати писцу с тим, да, према реферату г. г. Максимовића и Милића, поступи и затим га поново поднесе Савету на оцену и мишљење.

IV

Саслушано је усмено мишљење г. Др. Јована Скерлића, ванредног професора Универзитета, о првом међународном конгресу раса, који ће се одржати у салама Лондонског Универзитета, од 26—29 јула ове године.

Савет је усвојио мишљење г. Скерлићево и одлучио: да, пошто је овај конгрес чисто политичког карактера и нема никакве везе с просветом нити каквог научног циља, Министарство просвете и црквених послова не треба да шаље своје изасланике на овај конгрес.

V

Саслушано је усмено мишљење г. Др. Јована Скерлића, ванр. професора Универзитета, о интернационалном конгресу за педологију, који ће се одржати у Брислу од 12—18 августа ове године.

Савет је усвојио мишљење г. Скерлићево и одлучио: да Министарство просвете и црквених послова треба да буде заступљено на овоме конгресу.

VI

Саслушано је усмено мишљење г. Др. Јована Скерлића, ванредно-професора Универзитета, о позиву међународне комисије за породично васпитање из Брисла, да се одреде стални делегати.

Савет је усвојио мишљење г. Скерлићево и одлучио: да Министарство просвете и црквених послова не треба да одређује тражене делегате.

VII

Саслушано је усмено мишљење г. Др. Јована Скерлића, ванредног професора Универзитета, о међународном конгресу оријенталиста, који ће се одржати идуже године, између 25 марта и 1 априла.

Савет је усвојио мишљење г. Скерлићево о значају овога конгреса и одлучио да се сва акта по овоме предмету упуте Универзитету на мишљење и да се затим донесе дефинитивна одлука.

VIII

Саслушан је нацрт Правила Заветице Димитрија С. Николића-Беље, просветног добротвора, који су израдили г.г. Љубомир Протић, управитељ женске учитељске школе у Београду, Др. Чедомиљ Митровић, ванредни професор универзитета и Др. Светолик Стевановић, управитељ Више Женске Школе у Београду.

Савет је одлучио; да се ова Правила умноже и пошаљу свима редовним члановима Савета на проучавање а затим изнесу на решење.

Овим је састанак закључен.

1043 РЕДОВНИ САСТАНАК

18 маја 1911 год.

Били су: председник Сава Урошевић; потпредседник Мирко М. Поповић; редовни чланови: Миливоје Симић, Љубомир Протић, Никола Лазић, др. Чедомиљ Митровић, др. Јован Скерлић, протопрезвитер Стеван Веселиновић, др. Душан Рајичић, др. Светолик Стевановић, др. Миливоје Н. Јовановић, Илија Ђукановић.

Пословођа: Михаило Недељковић.

I

Прочитан је и примљен записник 1042 саветског састанка.

II

У вези са одлуком Главног Просветног Савета донетом на 1038 састанку од 29. априла о. г., да се Занатској и Уметничко-занатској школи, за коју је нарочита комисија израдила нацрт Закона, не да то име, већ да се тој школи да назив Уметничко-занатска школа, настала је потреба да се Пројект Закона за Занатску и Уметничко-занатску школу, у неколико измени, и Савет је стога одлучио: да тај посао изврши г. др. Светолик Стевановић, управитељ Више Женске Школе у Београду, и да се затим овај измењен Закон изнесе на решење Главног Просветном Савету.

III

Г. др. Миљивоје Н. Јовановић, надзорник основних школа у Београду, који је био одређен од стране Савета да са г. др. Јованом Скерлићем, ванредним професором Универзитета, да мишљење о првом међународном конгресу раса, о интернационалном конгресу за педологију, за одређивање сталних чланова у комисију за породично васпитање и за међународни конгрес оријенталиста, није могао, због службених послова, присуствовати прошлој Саветској седници и дати своје мишљење, па је изјавио: да се у свему слаже с мишљењем г. др. Скерлића које је он, на прошлој Саветској седници, дао по овим питањима.

IV

Прочитано је писмо Заступника Министра просвете и црквених послова господина Министра народне привреде, од 9. ов. мес. ПБр. 7644, којим се шаље Главном Просветном Савету на оцену и мишљење штампана књига Европа и Балкан, књига I, Европа и Румунија, од г. др. Владана Ђорђевића.

Савет је одлучио: да се умоле г. г. Слободан Јовановић, редован професор Универзитета, и др. Јован Радоњић, ванредни професор Универзитета, да ову књигу прегледају и заједнички реферат поднесу, пошто писац претходно депонује Благајници Министар. Просвете и црквених послова (60) шесет динара на име награде за напред именоване г. г. референте.

V

Прочитано је писмо Заступника Министра просв. и цркв. послова, Господина Министра народне привреде, од 16. ов. мес. ПБр. 8251, којим се шаље Главном Просветном Савету на оцену и мишљење штампана Српска Граматика за I разред средњих школа, од г. Милоша Ивковића, професора II београдске гимназије.

Савет је одлучио: да се умоле г. г. др. Александар Белић, ванредни професор Универзитета, Светислав Максимовић, професор I београдске гимназије, и Живко Стефановић, професор алексиначке учитељске школе, да ову Граматику прегледају и Савету поднесу заједнички реферат, пошто издавач депонује Благајни Министарства просвете и црквених послова (60) шесет динара на име награде за напред именоване г. г. референте.

VI

Прочитано је писмо Заступника Министра просвете и црквених послова, Господина Министра народне привреде, од 16. ов. м. ПБр. 8159, којим се шаље Главном Просветном Савету на оцену и мишљење штампана Рачуница за II разред народних школа, од г. г. Милутина Станковића и Димитрија Пауновића, учитеља.

Савет је одлучио: да се умоле г. г. Владимир Стојановић, професор Богословије Св. Саве, Михаило Станојевић и Ђорђе Којић, учитељи, да ову књигу прегледају и Савету поднесу заједнички реферат.

VII

Прочитано је писмо Заступника Министра просвете и црквених послова, господина Министра народне привреде, од 15. ов. мес. ПБр. 8183, којим се шаље Главном Просветном Савету на оцену и мишљење рукопис

Латинска Граматика за гимназије, од г. др. Николе Вулића, ванредног професора Универзитета.

Савет је одлучно: да се умоле г. г. Милан Мајзнер и Светислав Максимовић, професори I београдске гимназије, и Илија Лалевић, професор II београдске гимназије, да овај рукопис прегледају и упореде с државним уџбеником за овај предмет па о томе поднесу заједнички реферат, пошто писац претходно депонује Благајници Министарства просвете и црквених послова (60) шесет динара на име награде за напред именоване г. г. референте.

VIII

Прочитано је писмо Заступника Министра просвете и црквених послова, господина Министра народне привреде, од 12 ов. мес. ПБр. 7912, којим се шаље Главном Просветном Савету на оцену и мишљење штампана Историја Срба, I део, од проф. Константина Јиречека, у преводу г. др. Јована Радонића, ванредног професора Универзитета.

Како је ова књига позната већини г. г. чланова Савета, Савет је дао мишљење: да се Историја Срба, I део, од проф. Константина Јиречека, у преводу г. др. Јована Радонића, ванредног професора Универзитета, може препоручити за школске књижице, а да би Министарство, ако за то има буџетске могућности, могло известити број ове књиге и откупити.

IX

Прочитано је писмо Заступника Министра просвете и црквених послова, Господина Министра народне привреде, од 12 ов. мес. ПБр. 7814, којим се шаље Главном Просветном Савету на мишљење позив за међународни конгрес за глуво-неме, који ће се одржати у Риму од 22—24 августа ове године.

Савет је одлучно: да се овај позив и програм овога конгреса доставе Управи глуво-неме школе с тим, да поступи по своме нахођењу.

X

Саслушан је писмени реферат г. г. Васе Димића, директора гимназије у пензији, Илије Букановића, професора I београдске гимназије, и Славка Милића, професора III београдске гимназије о Логаритамским таблицама, од г. Стевана Давидовића, професора Војне Академије.

Савет је усвојио овај реферат и остао при својој ранијој одлуци донетој на 969 састанку од 12 новембра 1908 г. СБр. 116.

Г. г. Димићу, Букановићу и Милићу одређено је на име награде за реферовање свега (60) шесет динара.

XI.

Започет је претрес правила Заветине Димитрија С. Николића—Беље, просветног добротвора, и примљени су, с мањим изменама чл. 1—4 закључно.

Овим је састанак закључен.

1044 РЕДОВНИ САСТАНАК

24 маја 1911 год.

Били су: председник Сава Урошевић; потпредседник Мирко М. Поповић; редовни чланови: Миливоје Симић, Љубомир Протић, Никола Лазић, др. Чедомиљ Митровић, др. Јован Скерлић, др. Душан Рајичић, протопрезвитер Стеван Веселиновић, др. Светолик Стевановић, Илија Ђукановић; ванредни члан: Ђорђе Јовановић.

Пословођа: Михаило Недељковић.

I

Прочитан је и примљен записник 1043 редовног састанка.

II

Продужен је претрес Правила Заветине Димитрија С. Николића-Беле, просветног добротвора, она су примљена с мањим изменама и гласе

П РА В И Л А

Заветине Димитрија С. Николића-Беле просветног добротвора.

Члан 1.

Готовина на дан 31. децембра 1911 години у суми 136.657-75 динара, добивена за имање пок. Димитрија С. Николића-Беле, пређашњег трговца, које је било на Зеленом Венцу код Дуда, чини *Заветину Димитрија С. Николића-Беле*.

Члан 2.

Заветина Димитрија С. Николића-Беле, *намењена на просветне циљеве*, својина је Краљевине Србије. Том задужбином рукује Задужбински Одбор при министарству просвете и црквених послова према овим правилима.

Члан 3.

Готовина ове Заветине не сме се ни у ком случају окрвнети. На просветне циљеве трошиће се интерес. Кад се и у колико се интерес не потроши у току прве наредне године, он се капиталише.

Члан 4.

Интересом Белине Заветине потпомагаће се приватна иницијатива за народно просвећивање, и то:

- а. школе за народно просвећивање које отварају и издржавају поједина удружења, а без новчане су државне помоћи или друге које стране;
- б. курсеве за неписмене дечаке — девојчице, који немају државне помоћи, а оснивају их учитељи, учитељице и свештеници по селима и градињима;
- в. књижице за народ, које се оснивају по селима и градињима;
- г. више школе за народно просвећивање (по угледу на Данску);
- д. низови популарних систематисаних предавања из свих научних области, намењених народној омладини или зрелим људима и женама по селима (покретни универзитети);
- е. покретне књижице за народ;
- ж. путујући учитељи за народно просвећивање;
- з. штампање популарних списа, којима ће се унапредити народно просвећивање ма у ком правцу било.
- и. поједини стручњаци ради проучавања народног живота и просвете нашег и туђих народа у циљу нашег народног просвећивања.

Члан 5.

www.unilib.rs Помоћ по члану 4. не може бити у току једне године мања од 200 или већа од 500 динара једном лицу или једном удружењу, које ради на народном просвећивању.

Члан 6.

Све молбе за помоћ из Заветине шаљу се министру просвете и црквених послова у којима се мора означити: количина новца која се тражи, циљ ради кога се тражи и разлози на основи којих се тражи.

Списи из тачке 3. члана 4. шаљу се само у рукопису, и морају бити или преводи или оригинали оних који помоћ за штампање моле.

Члан 7.

Министар просвете и црквених послова шаље све молбе и списе за помоћ или награду Главном Просветном Савету, који бира између својих чланова ужи одбор од три лица, да проучи све пријаве и то заједно, и сиреми реферат Савету, који доноси одлуку о помоћи или награди.

Уз молбе за помоћ или награду министар шаље и потребне извештаје својих изасланика о прегледу и постигнутим резултатима појединих установа за народно просвећивање, за које се тражи потпора из Заветине.

Члан 8.

Дефинитивно решење Задужбинског Одбора и Министра просвете и црквених послова о помоћи и награди објављује се у Српским Новинама сваке годинне 31 марта као на дан смрти Белине.

Члан 9.

Ако се деси да за помоћ не буде пријава или их не буде довољно Задужбински Одбор и министар просвете тражиће од Главног Просветног Савета да он у смислу члана 7. ових правила предложи лица и приватна удружења за награду из Заветине с обзиром на њихов рад и заслуге за народно просвећивање у току минуле године.

Податке за ово шаље Главном Просветном Савету Министар просвете и црквених послова.

Одлука министрова по предлогу Главног Просветног Савета објављује се према члану 8 ових правила.

Члан 10.

Из Заветине, од интереса, одређује се награда и члановима Главног Просветног Савета, коју одобрава Задужбински Одбор и министар просвете.

Члан 11.

Без предлога Главног Просветног Савета не може се никоме никаква помоћ издати из ове Заветине.

Члан 12.

Главни Просветни Савет одређује између својих чланова лице које ће изградити животопис завештаоцев, прикупити податке на што је све до сад издата помоћ и колико из ове Заветине, па ће се све то заједно с ранијим и овим правилима штампати приликом Заветине и та књига бесплатно послати свима народним школама и црквама по селима и грађињама и свима већим политичким и књижевним листовима у Београду.

Члан 13.

Лице, одређено по члану 12., водиће потребне податке и одвојен записник рада о Заветини и издатој помоћи њеној, посао овај оно ће радити без награде, јер ће то бити један од чланова из члана 7. ових правила.

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

В
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

Члан 14.

Ова правила важе од дана кад их је одобрио Задужбински Одбор и Министар просвете и црквених послова, и она се не могу ни у чему мењати ниуколико без пристанка Главног Просветног Савета, Задужбинског Одбора и Министра просвете и црквених послова.

Од овога дана престају да важе Правила фонда пок. Димитрија С. Николића-Беље, просветног добротвора од 13. новембра 1902. год.

Прелазно наређење

Кад Главни Просветни Савет прими ова правила предлаже Задужбинском Одбору и Министру просвете и црквених послова лице, које ће извршити одредбу члана 12. ових правила, и које ће се старати да се врши одредба члана 13. Два друга члана према 12. члану изабраће се кад стигну Главном Просветном Савету све пријаве за помоћ из Заветине за 1911. годину.

Правила Заветине штампаће се одмах у Српским Новинама чим их Задужбински Одбор и Министар просвете и црквених послова буду усвојили.

III

Прочитан је реферат г.г. др. Чедомиља Митровића, ванредног професора Универзитета и Ђорђа Јовановића, учитеља, о Правилима за руковање школским фондовима и затим су, с мањим изменама, примљена.

IV

Саслушан је писмени реферат г.г. Павла Поповића, ванредног професора Универзитета, Јована Скерлића, ванредног професора Универзитета, и Милутина К. Драгутиновића, професора реалке, у смислу одлуке Главног Просветног Савета од 19 октобра 1910 год. СБр. 187.

Према овоме реферату Савет је дао мишљење: да се Српска Читанка за I разред средњих школа, од г. Милоша Йвковића, професора, може препоручити као уџбеник приватног издања.

Овим је састанак закључен.

1045 РЕДОВНИ САСТАНАК

11 јуна 1911 год.

Били су: председник Сава Урошевић; потпредседник Мирко М. Поповић; редовни чланови: Миливоје Симић, Љубомир Протић, Никола Лазић, др. Чедомиљ Митровић, протопрезвитер Стеван Веселиновић, др. Душан Рајичић, др. Светолик Стевановић, Илија Ђукановић.

Пословођа: Михаило Недељковић.

I

Прочитан је и примљен записник 1044 саветског састанка.

II

Прочитано је писмо Заступника Министра просвете и црквених послова, Господина Министра народне привреде, од 14 маја ове године

ПБр. 7345, којим се, поводом предлога Управитеља Женске Учитељске Школе у Београду о забрани приватних испита у учитељским школама тражи мишљење: „да ли се у начелу може признати спремност за учитељски позив кандидату, који је приватно учио и као приватан полагао законом прописане испите у учитељским школама“.

Сем тога како је и Богословија Св. Саве стручна школа са интернатским васпитањем својих питомаца Заступник Министра просвете и црквених послова, господин Министар народне привреде, тражи да Главни Просветни Савет при претресу овог начелног питања и доношења своје одлуке обухвати у исто доба и ову школу.

Главни Просветни Савет проучивши овај предмет нашао је: да ученици учитељских школа морају да се оспособе да буду добри, практични радници а за то није довољно само извесно знање, које би се могло да покаже и приватним испитом, већ се захтева и рад у вежбаоници. Учитељски кандидати морају да одрже практична предавања, да занимају ученике пре, између и после школских часова, да се навикавају на извршан рад и на савесно вршење школских дужности. А све ово немогућно је постићи ако ученици не проведу прописано време у учитељској школи. Законодавац је све то имао у виду, кад није предвиђао да у учитељским школама буде приватних ученика и приватних испита, чега не може бити ни у Богословији, Универзитетима и другим сличним школама.

С тога је Главни Просветни Савет мишљења: да се по самом закону о уређењу учитељске школе и његовим изменама и допунама не може допустити приватно полагање испита у учитељским школама. А према томе, не би се ни у начелу могла признати спремност кандидату, који би приватно учио и полагао испите у учитељској школи. Ово исто вреди у свему и за Богословију Св. Саве ако не и у већој мери.

III

Прочитано је писмо Заступника Министра просвете и црквених послова, господина Министра народне привреде, од 21 маја ов. год. ПБр. 8313, којим се шаље Главном Просветном Савету на оцену и мишљење молба г. Миће М. Милићевића, секретира касаџије, који моли да Министарство откупи извршан број комплета „Поменика знаменитих људи у српскоме народу I—V“, његовога пок. оца Милана Ђ. Милићевића.

Према усменом реферату појединих г.г. чланова Савета, дато је мишљење: да се понуђени комплети „Поменика знаменитих људи у српскоме народу I—V“, од пок. Милана Ђ. Милићевића могу откупити од његовог сина, ако Министарство има за то буџетске могућности.

IV

Прочитано је писмо Заступника Министра просвете и црквених послова, господина Министра народне привреде, од 21 маја ове године ПБр. 8441, којим се, према члану 38 Правила о штампању удбеника, шаље на оцену и увиђај штампани примерак књиге „Физика за ниже разреде средњих школа и учитељских школа“, од г. Светислава Обрадовића, професора IV београдске гимназије, и Савет је нашао да је техничка израда добра а продајна цена од 3 динара велика, те је одлучио: да продајна цена овог удбенику треба да буде 2.50 динара од комада.

УНИВЕРЗИТЕТСКА
ВИБЛИОТЕКА

IX

Прочитано је писмо г. Илије Лалевића, професора II београдске гимназије, којим подноси Главном Просветном Савету оставку на дужност да оцени Латинску Граматику, од г. др. Николе Вулића, ванредног професора Универзитета, и Савет му је молбу уважио а на његово место за референта ове Граматике одредио: г. Миливоја Ј. Поповића, редовног професора Војне Академије.

X

Саслушан је писмени реферат г.г. протопрезвитора Стевана Веселиновића, ректора Богословије Св. Саве, Влад. Д. Стојановића, професора Богословије Св. Саве, и Драгољуба П. Поповића, професора женске гимназије, о штампаним уџбеницима Хришћанске Науке за I и II разред средњих школа, од г. Јосифа Стојановића, професора Мушке Учитељске Школе у Јагодини.

Према овом реферату Савет је дао мишљење: да се напред наведени уџбеници, овакви какви су, могу употребљавати као привремени уџбеници приватног издања, дотле док се путем стечаја не дође до бољих уџбеника.

Г.г. Веселиновићу, Стојановићу и Поповићу на име награде за реферовање о овим уџбеницима одређено је свега (60) шездесет динара.

XI

Саслушани су писмени реферати г.г. Павла Поповића, ванредног професора Универзитета, Светислава Максимовића, професора I београдске гимназије, и Михаила Милошевића, учитеља, о измењеним и направљеним штампаним српским читанкама I издања за II, III и IV разред основних школа, од г.г. Љубомира Протића, управитеља Женске Учитељске Школе у Београду и Влад. Д. Стојановића, професора Богословије Св. Саве.

Савет је саслушао ове реферате и према њима одлучио: да писци поступе по напоменама изложеним у напред поменути рефератима и учине потребне измене, па затим поднесу Савету на преглед.

XII

У вези са Саветском одлуком донетом на 1042 састанку од 13 маја ове године СБр. 112, саслушан је писмени реферат г.г. Светислава Максимовића, професора I београдске гимназије, и Славка Милића, професора III београдске гимназије, о поновном прегледу рукописа „Физика за ниже разреде средњих школа“, од г. Милана Дукића, професора I београдске гимназије.

Према овоме реферату, из кога се види да је г. Дукић поступио по њиховим примедбама у ранијем реферату, Савет је дао мишљење: да се Физика г. Дукића овако направљена може употребљавати у нижим разредима средњих школа као уџбеник приватног издања.

Г.г. Максиму Триковићу, Светиславу Максимовићу и Славку Милићу, професорима, одређено је на име награде за реферовање о овој књизи свега (90) деведесет динара.

Овим је састанак закључен.

1046 РЕДОВНИ САСТАНАК

16 јуна 1911 год.

Били су: председник Сава Урошевић; потпредседник Мирко М. Поповић; редовни чланови: Миливоје Симић, Љуб. М. Протић, Никола Лазић, др. Чедомиљ Митровић, протопрезвитер Стеван М. Веселиновић, др. Душан Рајичић, др. Светолик Стевановић, Илија Букановић.

Пословођа: Мих. Недељковић.

I

Прочитан је и примљен записник 1045 саветничког састанка.

II

У вези са Саветском одлуком донетом на 1043 састанку од 18 маја ове године г. др. Светолик Стевановић, управитељ Више Женске Школе у Београду, прочитао је Пројект Закона Уметничко-Занатске Школе и затим је, после мањих измена, примљен.

Овим је састанак закључен.

УНИВЕРЗИТЕТСКА
БИБЛИОТЕКА

WWW.UNILIB.RS

НАСТАВА И КУЛТУРА

ПЕДАГОШКА УЛОГА НАСТАВНИКА ГИМНАСТИКЕ.

Настава у гимнастици претрпела је, за неколико последњих година, веома знатне промене: њзина важност повећала се, отворени су нови хоризонти, и стари учитељ гимнастике поново постаје наставник Физичког Васпитања у широком смислу ове речи.

Ова проста промена у имену симболизује једновремено успешне реформе и оне које се тек припремају; она значи да школска гимнастика, и сувише дуго сведена, и против воље оних који су њом руководили, на просте демонстрације покрета, да гимнастика поново стиче у животу ученикову ону улогу коју јој назначавашу наше старе педагошке и медициналне традиције; она је поново постала: „део игијене која говори о свима вежбањима и о њиховом утицају на животну економију“¹. То опет значи да такође наставнику гимнастике треба вратити онај положај, који је некад заузимао међу васпитачима дечјим, да треба уздигнути његову наставу, његове функције, његову личност, вратити му његове старе титуле у исто доба кад му се стварају и нове дужности.

Ову реформу која се данас изводи пред нашим очима, одавно смо очекивали. Данас, на пример, подсетимо се само, не може се као некад тражити од наставника гимнастике да познаје и да уме да изведе само неколике покрете. О дејству ових покрета на организам, и о утицају њихову на физичко развиће, врло се мало водило рачуна. Као да се у том не састоји физичко васпитање. — Треба ли се зар чудити што је под оваквим погодбама овај наставник покрета понајчешће сматран као улез по свима разноврсним школама? С тешком муком породице, чија се деца осећаху добро и беху здрава, пристајаху да га виде;

¹ Nysten, Dictionnaire de médecine.

с тешком муком, опет, деца кад би долазила на час гимнастике, пристајаху да га слушају¹.

Али данас није више тако. Не само да данас родитељи почињу да појимају какво добродино дело може разумно физичко васпитање имати на пораст њихове деце, већ и сама деца, са своје стране, примамљена развитком спортова, траже све више и више интелigentну и методичку практику покрета и вежбања корисних за здравље, окретност и одважност. И, на тај начин, упоредо са овим двогубим покретом, физиологија је узела на себе да проучи методама које су јој својствене, законе и последице наших разноликих покрета.

Сједињeњeм или удружењeм ових разноликих утицаја поникла је метода гимнастике, о којој ћу отворено говорити, ако је потребно карактерисати је укратко, да ће бити једновремено и научничка и васпитачка: две речи које су потпуно довољне да утврде праву формулу Физичког Васпитања. Од скупа поступања заснованих на директном посматрању природе, која су одређена прецизним законима у пракци која су тачно дефинисана по својим последицама; од серије вежбања која се лако прилагођавају индивидуалности свакога детета. а да оно не осети ни аутоматизам нити емпиризам који су врло zgodни за вербалну наставу наставника који не разуме свога посла; ето, у томе се састоји нова метода. Она је права вештина да се приуговори деџи организам за своју друштвену улогу, а њена супериорност лежи у томе да никад не одваја теорију од пракцике. Није више довољно, као некад, да се научи какво вежбање, познавати само слова: треба нарочито разумети дух ове методе, ако се хоће да добију физиолошке и моралне последице од серије покрета; треба видети како се она инспирише, у својим принципима, живом стварношћу, и како се њој враћа својим поступањем и држањем. Отуда потреба за онога који учи гимнастички да придружи науци покрета и њиховог дејства, уметност да избере и да примени серију вежбања развићу физичком, интелектуалном и моралног сваког детета; јер ова наука, прва од свију треба да буде тако предавана да послужи свима осталим. Ставимо се на ово двогубо гледиште да бисмо испитали шта треба да зна наставник гимнастике и како треба друге да васпитава.

I

Формација наставника гимнастике

Прва одлика добре методе физичког васпитања лежи у томе да буде научничка, што ће рећи да буде сагласна с природом; отуда и прва способност наставника гимнастике треба да буде да потпуно разуме физиолошка, естетичка и морална дејства покрета, које тражи да извршују његови ученици.

¹ Cf. G. Demy, Les Bases scientifiques de l'éducation physique.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

Физичко Васпитање има везе са животом, у ком посматрање има превагу над резоновањем; нека оно дакле буде права наука, тачност, чврстина и јасноћа; нека такође има интелигентну окретност вештине која допушта свакоме, с потпуно чистим и одређеним формулама, толико иницијативе колико његова интелигенција тражи, толико слободе којом се може користити а да не поквари принципе водиле. Није наука, већ ниски емпиризам који води апсолутним формулама: најузвишенија практична особина једне науке јесте, напротив, да нам широм отвори врата према непознатом и да нам отвори погледе на природу, да осветли самосталност посматрачеву, уместо да је угуши. Најгора метода у васпитавању је она у којој је све унапред непроменљиво предвиђено; са серијом непрекиданих покрета. Тако исто живот је много мобилнији у детињем организму, сувише комплексан да се може да привије логичној спољашњости формула које изгледају прсте зато што су апстрактне, што ће рећи ван природе.

Пре свега нека наставник гимнастике, са очима непрекидно управљеним на ученика, научи да разуме живот: и нека дода овом практичном осећању потребна знања и човечје механике, енергије, физиологије и педагошке психологије.

1. *Човечја механика* — У основици правог система физичког васпитања, наћи ћете, као камен темељац, механичке принципе, које нико неће моћи опорети, а да не поруши науке из којих они потичу, већ које треба умети, на гимнастици, применити у њиховој конкретној форми онакве какве их је верификовало за нас искуство свакога тренутка, и онакве какве запажамо у природи, на самом извору, на којем их је црпео дух човечји. На тај начин од самог почетка, полазна тачка није празна шема природина, већ њезин живи отисак. Они који отпочињу час гимнастике просто изјављујући да је тело човечје подложно законима тежине, заносе се празном формулом: шта се тиче детета апстрактно објављивање овога принципа, ако не зна како се ова формула примењује у стварности, било кад је човек у покрету, кад иде, трчи, скаче, било кад се одмара или кад стоји непомично, и т. д. и т. д. Није тешко објавити какав празан закон, већ разумети његову примену на наше покрете и знати практично га објаснити детету. Методе које се задовољавају апстрактним формулама и принципима изгледају врло јасне само дотле док их не проконтролишемо у пракси: оне то престају бити чим се од њихових теорија пређе на стварност. Тада њихове апстрактне формуле нису више довољне, јер је постало потребно осећање стварности. Да стекне овај осећај наставник треба да прибегне методи, која ће му помоћи да разуме механизам наших положаја и наших покрета, помоћу које ће научити да анализира, укупно у свакоме покрету, мишићне контракције које тај покрет и изазивају, да себи створи слику о њиховим узроцима о њиховим последицама.

2. *Анатомија* — У једном другом облику значило би тако исто пасти у погрешку апстракције и емпиризма, што би се састојало у ограничавању, кад бисмо хтели да научимо анатомију покрета, да рекапитулирамо дугачке листе мишића или банална описивања костију и мрдања зглавкова. Нико не би умео да разуме природну игру наших мишића, ако је не би испитивао директно на самом себи ван књига анатомских, посматрајући спољашње облике својих покрета, у исто време док својим мускуларним осећајем гледа у себи њихов интерни облик и њихово психо-физиолошко порекло. Јер сви су наши покрети актови с два лица: једно је видљиво споља; друго је у нама и њега је у стању да примети онај који размишља и који посматра себе кад ради.

Проучавање ова два лица физичких вежбања потребно је, то ћемо већ доцније видети, да би се гимнастици дала сва њезина васпитна вредност: она једина представља детету покрет потпун и жив; једина му она даје интелигенцију, и боље, него ли икаква дисертација о скелету, она га учи вештини да воли своје тело и да осећа да живи, стичући свест о изворима енергије који су у њему.

3. *Физиологија* — Кад су познате ове основице, кад су познати механички закони и органи покретања, пођимо корак даље, дотакнимо се проучавања циркулације, респирације, храњивања, и великих виталних функција у њиховом односу с нашим разним физичким вежбањима. И ту опет, гледајмо да избегнемо заблуде, које извесни методичари, под изговором да учине гимнастику што униформнијом и да што више упросте њезину наставу, пронагирају с највећим одушевљењем. Они заборављају, у корист својих изнесених теорија, да је тело човечје права република органа и какве тесне и непрекидне солидарности везују све те органе. Треба ли зар и за то примера? Извесни то чине упорно радећи на томе да интензивном културом плућа од њих начине централну полугу свеколиког физичког васпитања. Свакако, да би се живело, потребно је добро дисати, али исто је тако потребно да се добро сварује храна, и тако редом; другим речима речено нама су за живот потребни многи и многи органи. Подизати један од тих органа на уштрб других значи покварити природну равнотежу тела и пореметити човечју машину скрививши рад, њезиних функција. И овај пример је довољан да покаже колико је опасно у животном питању руководити се апстрактним принципима и чистом теоријом, уместо да се испита, у ствари, од какве је нежне структуре сачињен ломљиви организам детињи и каквим лаганим ходом оно прелази од етaпе до етaпе, како порашћује, и како стиче своју равнотежу да би постало снажан, окретан и интелигентан младић.

Кад је једном стечен овај физиолошки осећај, који ће наставнику допустити да градуише серију својих вежбања знајући за узрок, тада њему васпитачу треба још да научи да их прилагоди свакој групи

деце, водећи притом рачуна о узајамности њихова организма са срединама у којој живе.

4. *Погодбе средине* — Сваки од нас остаје целога свога века производ три велика фактора сваког индивидуалитета: наследства, средине и васпитања. Васпитање дејствује на дете више но на одраслог, ма да је ученик, још више него одрастао, роб наследства и средине. Знати довести у равнотежу ове разнолике утицаје и управити их на поправку свога ученика, у том лежи велика вештина доброг васпитача: али да би се у томе успело треба их проучавати и разумети, и потом увек се строго држати тога да свака добије потребан удео, сећајући се да човек управља природом само толико, колико је себи потчини. Ако хоће да зна каква вежбања приличе темпераменту и карактеру детињем, зар наставник не треба да испита какав утицај на њега имају атмосферске погодбе? ове ће доиста потпомоћи или омести дејство изабраних вежбања; треба дакле то знати, ако се хоће тим да послужи да очвршћамо дете сасвим деликатно, да се трансформише лештина, да се блесавко упути, итд. итд. У колико су ученици млађи, у толико ће се више водити рачуна, у избору покрета, о погодбама климе и доба, о стању ваздуха и неба, о варијацијама атмосферског притиска, и о свима узроцима који модификују физиолошке функције и према томе и дејства кретања. То је прави биолошки аксиом; и презирање које неки пришивају, и поред очевидности факта, овој основној истини, биће довољно, у одсуству сваког другог аргумента, да се осуде они који претендују да управљају аутоматизмом једне униформне и једине методе пораста све деце у свима земљама. И ако би била савршена по шведским гимназијама, каква ће бити за децу која расту у умереним пределима далеко од северних глечера. Једино они могу заборавити такав један принцип, који, верујући да су анатомију научили за три месеца, замишљају потом, на основи неколиких апстрактних принципа, да се сва деца могу потпуно једнако привити истим облицима кретања. Њихово извињење је да принципи de Ling, за које мисле да су довољни за све, немају ничег да их сачува од ове физиолошке и педагошке бесмислице: и њихова заблуда показује још једну опасност да логично резонување замени посматрање природе и да се апстрактним формулама замени посматрање живих облика стварности. Таква метода физичког васпитања је Прокустова постеља: систематски примењена на нашу децу, она ће уништити у њима, оштрином свога аутоматизма, и саме изворе ове персоналности коју хоћемо да васпитамо.

Све што је досад речено односи се само на игијенску страну физичког васпитања. Но прави наставник, далеко од тога да ограничи свој хоризонт, напрегнуће се да прати потпуну градацију која је у самом духу еклектичне методе, и да гледа више и даље — ако међутим

сматра (као што треба да буде) да физичко васпитање приуготовљава и условљава сва друга. Изнад механичких закона покрета, и биолошких закона пораста, он ће тражити велике принципе који управљају културом интелигенције и формације воље.

Како су ови принципи скончани, везани с његовим принципима, наставник Физичког Васпитања директно партиципира у интелектуалном и моралном васпитању.

Како треба да схвати овај део свога рада?

Уобичајен или вољан, сваки покрет има два лица: једно, спољашње, јесте физиолошки механизам; друго, унутрашње према ономе које се креће, јесте она страна којом сви наши актови зависе од менталних операција на којима се редом огледају. Постава од спољашњег са којим чини целину, ово унутрашње лице вростире се по целој индивидуи и на тај начин директно дејствује на њезино опште развиће; тога ради наставник гимнастике и треба да га познаје, тј. изворе, последице и узроке у покретима којима учи ученике. Своју акцију треба да прошири и на ово унутрашње лице, а како ће то учинити опет, ако буде само изучавао спољашњу страну покрета које тражи да се извршују? Својом спољашњомшћу гимнастичка вежбања нису ништа друго до премештај сегмената тела, што је лако показати: у унутрашњости детета које их извршује они су еманације активности, производ његове интелигенције и његове воље, везани, као и сваки акат његове личности, за сами центар. Аутоматизам је а није физичко васпитање у педагошком смислу речи ако се ограничимо да покажемо ученицима спољашњи обим покрета; тим их учимо само да их и они производе и ништа више. Физичко васпитање тачно почиње оног момента када наставник учини свога ученика способним не само да произведе покрете које му је показао, већ и да види унутра у самом себи, каквим их механизмом и каквим мишићним комбинацијама производи и како ће моћи убудуће применити овај механизам за друге покрете и извести редом и друге мишићне комбинације. У том моменту, извршени акт премаша научно вежбање: ученик схвата што је било тамно у њему и прелази од познатог непознатом. Ово откриће нове земље јесте јединствени знак правог васпитања.

Мишићно вежбање које се тражи од ученика може се тада сравнити са алгебарским проблемима који нам откривају формуле чија се примена може генерализовати; дете ће се тим моћи послужити да разреши масу других мишићних проблема. У томе лежи одлучан прогрес пошто је међутим истина да се васпитање тачно састоји у томе да учини дете способним да пређе својим силама оно; чем га је учитељ учио.

Али како да привуче свога ученика да пређе ово тешко место ако наставник није умео да проучи у себи, и размишљањем о себи, ово унутрашње лице наших актова, ову менталну организацију наших

УНИВЕРЗИТЕТСКА
БИБЛИОТЕКА

WWW.UNILIB.BS

www.univerzitet-ska.com

покрета, која се ставља изнад њихове механике и изнад њихове физиологије? Ако он сам у себи није разграпао своје мишићне сензације, тако конфузне у почетку, како ће научити дете да разликује међу сензацијама које му стварају његови различити мишићи, оне које тачно одговарају мишићима покрета који он хоће да учини? како ће га научити да лако изврши ново вежбање и да тачно учини гест који одаје његову мисао, ако се он сам ставља у покрет неиспитавши код себе како локализује своје контракције тачно на оне мишиће који су способни да остваре покрет који он хоће: укратко ако није у стању да практички приведе своју вољу у дело.

Нигде се можда не тражи толико колико овде да наставник уме да начини серију тешкоћа и да иде унапред умешном поступношћу: у колико су покрети деликатнији и чистији у толико је теже прецизирати им објашњења; али у толико она више пробуђују интелигенцију дечју, развијајући ову органску свест и ову мишићну пажњу које су у основи свију других. Пошто је јасно запазио у својој памети како сви ови покрети, од најпростијих до најкомпликованијих, имају своју полазну тачку у овој менталној репрезентацији која је слика показаног вежбања; пошто је добро испитао како он сам практично прелази све степенике који се пружају од ове идеалне репрезентације до стварне контракције мишићне; пошто је сам у себи сасвим јасно осетио своје сопствене покрете, наставник гимнастике моћи ће показати ученику ову унутрашњу поставу вежбања и моћи ће га научити да јасно види у комплексној маси својих мишића и у лабиринту својих нерава; он ће му показати, како их је он радо назвао, додирне тачке нашег мускуларног система с нашим мускуларним осећајем, са органима наше воље и наших навика. Двогуба настава која ће, механичком теоријом и мишићном практиком покрета, отворити врата његове интелигенције и која ће оставити далеко иза себе ону аутоматску гимнастику коју траже и проповедају људи који немају у себи ни трунке педагошког осећаја.

Каквом би васпитачу требало показати ширину овакве једне методе? Овде улазимо у психологију физичког васпитања, и ево нас сад пред овим што је детету најинтимније: пред самим жицама његовога свесног индивидуалитета. Треба умети дотаћи се овог живог центра. Ван тога наставник би био само показивач покрета, а са овим одлучним кораком он постаје васпитач који ствара и развија дух у исто време кад подиже и тело; он учи свога ученика да добро управља својим мишићима, и у исто доба припрема га да развије своју вољу и да формира карактер. Под његовом пажљивом управом, овај се посао испуњава са сигурношћу погледа и тачношћу метода, који управо циљају солидности научничких принципа, на која се наслања његова настава.

Треба ли сада додати да је прва погодба да се успе у оваквој настави, да се никад не заборави да дете није ни одрастао створ, ни учитељ на висини онога који га васпитава? Природна и непрекидна тежња свакога наставника је да одведе развијеним пропорцијама свога менталитета свога ученика који још иде стопу по стопу у своме порасту: ту лежи камен спотицања за најозбиљније наставнике. То би била још једна тежа погрешка у физичком васпитању, јер је детиње тело ненаоружано против његових последица. Генерације ученика поверене без икакве оградe васпитачима навикнутим да васпитају регруте, сачувале су од ових гимнастичких лекција успомену, која допушта да се овде не наводи и не указује опасност. А међутим, у физичком васпитању много је лакше избећи ову опасност, јер су ту основе много научније а принципи боље дефинисани. Друга васпитања, васпитање интелигенције и васпитање воље остају још у многим погледу пре вештине него науке; треба, да би њима сигурно управљали као и васпитањем тела, познавати законе формације или асоцијације наших идеја, механику наших идеја, као што познајемо механизам покрета, и видети сасвим јасно физиологију духа као и ону наше мишићне организације; укратко речено, треба познавати психологију детета као и физиологију његовога тела: о свем том имамо само фрагментарна дата, полазне тачке и просте опажаје. Наставник физичког васпитања, захваљујући тачности методе о којој овде говоримо, зна куда иде и гледа јасно у оно што ради; њему је једином довољно ово преимућство да привилегише овог првог метера у делу персоналности детиње.

II

Васпитне функције наставника гимнастике

Кад је једном савладао своју науку и прикупио потребна знања, чем ће учити своје ученике наставник физичког вежбања? Учиће их вештини да управљају својим мишићима и да одржавају у равнотежи своје органе и у исто доба припремаће нормално развиће њихове интелигенције и њиховог карактера.

1) Ако је истина да васпитање тела припрема сва остала, онај који васпитава дете како да доведе у равнотежу функције својих органа и како да управља радом својих мишића, даје му прву од способности, ону без које ће све друге остати непотпуне.

Много је важније, но што се уопште мисли, умети управљати својим телом не упропашћујући га радом, нити га опет разнежавајући из просте бојазни од напора: онај који хоће савршено да борача, да трчи и да скаче, да носи терет без умора, и да се вешито креће, да ради брзо и како ваља, мора се за то спремити, проучавајући игру својих мишића као што уметник проучава свој инструменат да би њим ру-

ковао као прави gospodar. Ово је дакле прво знање које нам даје добро физичко васпитање.

Како и зашто?

Ово савршено познавање и ово апсолутно господарство нашим телом, не развијају се спонтано у нама. Животиње га стичу од саме природе, јер њихове борбе брзо уклањају све оне који се не умеју користити, у својој одбрани, својим мишићним способностима. Но човек у друштву није потчињен истим законима. Колико је њих који су проживели цео свој век не умејући се прилагодити ритму хода који им приличи, који нису разумели како да дижу терет, који се нису умели држати онако како им је то најлакше било по анатомском склопу свом. Колико мајстора, па чак и уметника, никад неће знати, не умејући се посматрати, за најбољи пут да остваре мускуларни рад своје професије и вештину да раде без икаква умора; колико је њих који никада неће сазнати какав ритам најбоље хармонише пропорцијама њиховог тела, какав облик најпре да да њиховим покретима снажна грациозност и окретна елеганција? Зато што их нико никад није упутио да управљају како ваља својим телом, рад њихове машине никад неће бити савршен: то су рђави мајстори. Ретки су они, привилегисани, којима је нека врста богатства, допуњујуће дело инстинкта, открила без учитеља односе између мишићних контракција и облика њихова тела.

У колико нас више социјални прогрес удаљује од природе, у толико је више потребно да научимо дете да врши природно васпитање свога тела, следећући експерименталној и научничкој методи, о којој смо мало пре говорили. Ослањајући се на принципе живчане механике и човечије физиологије, она даје детету, не врдајући, осећање правца његовога тела. И ако додам, да га исти принципи, примењени на његову менталну физиологију, припремају да тако исто управља напорима свога духа, без по муке ће се схватити, од самог оног тренутка, зашто нормална педагогија тражи у овом облику Физичког Васпитања форму и модел и свих других. „Правилна култура тела треба да буде за њ што је проучавање за дух“, писао је у деветнаестом веку један Аристотелов ученик више познат као философ него ли као гимнастичар: могао је додати да је и реципрочност истинита.

Научимо, дакле, дете под друштвеним погодбама у којима данас живимо, вештини да управља својим телом; али како? Двогуба је опасност коју ваља избећи: не треба се задовољити тим да му покажемо покрете без икаквог другог објашњења до тог што ћемо тражити да их понови онако како смо му их показали; нити му пак, опет с друге стране, овом приликом изнети све оно што оправдава ову наставу. У колико је дете млађе, у толико његово физичко васпитање треба да буде реалније и практичније, пошто је прво знање које му је потребно дати, ово унутрашње познавање свога организма које се

сadrжи у клици у мишићном осећају и које бих ја радо назвао менталном визијом тачкова и опруга наше машине.

Да би се детету усадило ово сазнање и да би се оно научило да јасно види унутрашњост свога тела, практична објашњења којима ће наставник илустровати анализу својих покрета, више ће увек вредети но најученије теоријске демонстрације. Шеме, механичке формуле, анатомске фигуре могу учинити да наставник гимнастике разуме спољашњост и спољашње лице вежбања којима учи. Али је све то непотребно ученику, који треба што пре да се свикне да посматра у самом себи њихово унутрашње лице. Пре свега научимо дете да осећа унутра у себи снагу својих мишића и њихову привезаност уз полуге тела; нека на тај начин продре у физиологију својих покрета, до самога извора њиховога механизма. Ништа га неће боље научити да прво имитује оне покрете које му показује његов наставник а доцније да ствара у уобразиљи оне за којима ће осећати потребу у свакодневном практичном животу.

На тај начин предавана, гимнастика ће доиста бити за тело оно „што је учење за дух“: развијајући код детета јасно сазнање о његовим мишићним изворима и чисто осећање о унутрашњим облицима свију њихових покрета, гимнастика ће га научити својим сопственим искуством како да се управо ослони на мишиће који се контрактују и још како ће управљати овим контракцијама.

Нека дете осети да живи и да ради за оно време које проводи на гимнастици: нека ту научи вештину да слуша у себи и да разуме многоструке одјеке тачкова који раде за време његових покрета; нека види, за време трајања ових покрета, на поду или на справама како се у телу развија радљивост његове физиолошке машине, пре, за време и после мишићног рада. На тај начин научиће оно, овим проучавањем самог себе, да избегне, ако је сувише мобилно, оно опасно преоптерећивање, у којем извесни младићи компромитују, не размисљајући о томе, сву будућност свога здравља. Јесу ли напротив, у питању они који не знају штети? дете ће ускоро осетити опасности ове инерције у којој се врло радо заборавља да треба извесна количина интелегентног напора па да се сила на тачкове наших органа зејтин зарад њиховог лакшег кретања.

Ово осећајно и активно сазнање органа наших покрета бива у толико чистије у колико га наставник буде обрађивао серијом вежбања што умешније градуисаних од простих ка сложенима и што интелегентније објашњених. У овој тамној гомили органских осећаја које први покушаји, они рудимантарни, пробуђују код једног покрета, објашњења наставника који је достојан овога имена, треба да унесу светлости и да стварају мало по мало све јасније и чистије осећаје у колико серије вежбања изазивају чистији мускуларни осећај. На тај начин, постепено, игра мишића улази у светлост нашег свесног сазнања, и сушта је истина

да добро управљено физичко васпитање тражи само да се примени на дресуру тела (као год и на дресуру духа), стара аксиома Сократова. за кога је познавање самог себе потребни принцип сваке добре педагогије: „Познај самог себе“ рекао је он.

Тако управљене серије вежбања унеће свуда, у тело, светлост индукције Сократове: оне ће научити дете да унесе интелигенције у своје мишићне контракције, дајући: „савршен такт у вештини да израчуна и управља свим својим покретима“.

То је први ступањ физичког васпитања: сем тога ученик треба да научи да пређе од воље на дело. Нека га други доцније уче теорији воље: улога наставника физичког васпитања лежи у томе да га подстакне на употребу.

2) Посматрана споља гимнастичка се вежбања свде на проста померања телесних сегмената: кад би та вежбања била само то, њихова настава свела би се на чист аутоматизам; али метода о којој говоримо веома се чува да их свде на тај аутоматизам: она им на против придаје сву њихову васпитну, игијенску и моралну вредност, показујући детету колико их оно само може усавршити, што ће рећи боље их прилагодити своме организму, онаквом како га буде научило да познаје.

Ово осећајно и ментално усавршавање тражи прави умни рад који уноси интелигенције у наше мишићне радње; оно претпоставља, у исто доба као и савршене менталне репрезентације покрета, психофизиолошке операције у толико узвишеније, у колико је гимнастичко вежбање теже и његово прилагођивање деликатније. Далеко од тога да се само ограничи на извођење покрета пред својим ученицима, наставник мора да се обрати у исто доба и њиховој уобразиљи, и њиховој меморији и њиховој пажњи, да би они створили тачну, живу и изводљиву слику, уместо празне, фрагментарне и апстрактне успомене. Ма какве биле њезине одлике стварности, ова слика остаће с прва утолико више удаљена да тачно реализује вежбање у колико ученик буде био мање озарен, мање интелигентан и мање упућен; научимо га дакле у првом реду да је тачно прецизира део по део и да је тачно комплетује у свима њезиним детаљима: кад је једном тако комплетована поведимо дете да се спусти корак по корак, тачку по тачку, са својих висина мускуларне имагинације, до саме стварности мускуларне контракције која одговара представљеној радњи. Испуњавајући овако овај двогуби посао менталног представљања и конкретне реализације, дете природно учи да продре у хаос својих мишићних радња, и у исто доба да види јасно такве исте радње у менталним операцијама. Двострука је корист за њега, пошто се оне узајамно контролишу, тачно остварење покрета који доказују при сваком вежбању да су операције менталне биле тачне. Шта је доиста боље од ове директне контроле серија

вежбања да се верификује да ли је ученик умео да разликује и да избере, између свију мускуларних контракција, које излазе преда њ, оне које су једине способне да остваре покрет о ком је он створио себи тачну слику?

Физичка вежбања тако схваћена посе у самима себи своју сопствену контролу, и тако рећи, своју непосредну санкцију. Јак у теми, ако је његов дух примио само теоријску културу, може потпуно целога живота остати без практичног осећаја; али како да створимо детету илузију о вредности вежбања које оно извршује на гимнастици? како да оно не зна да ли уме или не остварити рад који му се даје да га изведе? оно је само присиљено да то зна и да се према томе прилагоди. „Какав јединствен реактив против стварности“. „Његове навике контрактиране од детињства пренеће се на радове интелигенције... у живот; оне ће подићи човека да се сам постави на своје место, да измери своју снагу и њезине границе“.

Такво васпитање приуготовљава, то се да лако видети, васпитање интелигенције; оно је у томе предговор; оно у њем означава прве етапе своје научне и природне методе. Сасвим природно, овој гимнастици мишића, следоваће доцније гимнастика интелигенције која треба дете да подигне на виши ступањ стварајући и дајући здраву душу његову добро развијену телу; гимнастика воље начиниће затим од њега човека који је достојан овога имена.

Но пре но што се дотакнемо ових двеју тачака проговоримо још коју о утицају који ће имати за целог његовог века на дете ове навике стечене на гимнастици да прилагођава своје радње средини у којој живи. Савремена друштва изгледа да су сасвим заборавила ову погодбу среће; али Стари чији сви прописи васпитања циљаху једино срећном животу, увек се веома много обзираху на ову погодбу среће. Од савршеног дослуха између човека и његове средине Грци начинише прву етапу ка савршеној егзистенцији (*καλη καγαθη*). Њихови најобичнији покрети умели су хармонирати гест са линијама зграде у којој се кретаху, исто тако као што се и њихови споменици дивно етапаху с местом на коме беху подигнути. По степенима Акропола, Атињанин, лака хода, имао је онако исто држање и став као и на перону домаћем: и тако свуда. Ова хармонична складност с природом простирала се толико далеко, колико ју је могао извести овај народ пријатељ благостања, који знађаше колико тешко пада паметном животу бескорисна борба. Он је претпостављао да се прилагоди силама у чијој се средини развијају наши покрети, наше мисли, и наша воља.

Двадесет векова после њих, обнављач природних наука подсећа да се не може управљати природом док јој се не почнемо потчињавати¹:

¹ Naturae non imperatur nisi parendo — Bacon.

аксиома која је принцип сваке добре методе физичког васпитања; и само зато што је нису добро разумели пошли су по погрешном путу: Њихова резоновања су геометријска; они тога ради изјављују да је истина једна, и не онајају да су здраву стварност природну заменили сујетом шупље логике.

3) Кад је тако засновано у природи Физичко Васпитање има врло велику просторност: оно међутим не може дати детету све васпитање које му је потребно за живот у друштву. Оно је научно средство, оно није циљ, и они који поводом овога понављају *Mens sana in corpore sano* врло радо заборављају да је Јувенал, у овим славним стиховима, молио богове, пошто су му дали здравље и снажно тело, да га задахну такође и здравим духом. Узвишен је циљ да се од детета створи човек достојан овога имена.

Од првог детињства, навике које стварају прве основе наше персоналоости и приуговтовавају свакоме од нас његов карактер и његов начин мишљења и рада, слажу се као сукцесивни слојеви, од најнезнатнијих покрета до најузвишенијих мисли, до идеја које доминирају у свести сензација самом силином својих апстракција. У овој организацији која је прогресивно елаборирала правилност инфериорних аката, у нашим мишићима, не одређује увек, на вишем ступњу добар ред наших идеја: али ова тај ред приуговтовава и до извесног степена га и условљава, готово онако исто као што облик наших осећаја одређује облик идеја које им следују. Дете које наставник научи да среди, да здружи, да синтентисе поступцима добро прихваћеним своје радње мишићне контракције, научиће још лакше да веже своје слике и такође да веже своје идеје. Ред у нашим мислима често је продужење реда у нашим покретима: често се састоји у томе да пренесемо у интелектуални свет навике створене према материјалним елементима покрета. Доиста, ако смо се горе добро изразили, није ли јасно да је серија менталних операција које су потребне да би се реализовао један савршен мишићни акт, исте природе као и за један акат мисли чији су елементи потпуно кординирани, савршено прилагођени циљу и остварују без икакве муке слику која служи за модел. Само ова слика, уместо да је мускуларна, вишег је реда, пошто припада домену идеације. Али како да се одрекне сагласност једне с другом? Треба ли овде навести да је један научник покушао суптилном менталном анализом да нађе степене којима се пењемо од тачног органског и мишићног петира до потпуне јасности акта интелектуалног и вољног. Ништа боље не показује како мишићна координација може приуговтовити ову менталних слика и како може практично да помогне ону идеја; како физичко васпитање добро руковођено практички остварује прелазе означене теоријском анализом каквог психолога.

Ако су овде потребни и други примери како да се не подсетимо какве узане везе постоје између мускуларних положаја и саставних елемената пажње, који живе на дну сваке интелектуалне операције. Савршена координација мускуларних контракција и њихово потпуно присвајање да се акт оствари: ето то су две погодбе доброг физичког васпитања. Те су погодбе тачно оне погодбе сваке менталне операције која је добро управљена пажњом, од простих осећаја до најделикатнијих комбинација етике. Тачно и прецизно посматрање и визија једног предмета зависи од савршенства с којом смо умели поставити мускулатуру ока у погледу чистог посматрања: исто то вреди и за чулане осећаје, и тако редом и за све остале. У колико се наше менталне операције све више и више дижу изнад осећаја, ова прилагођавања постају све то више и више деликатна: васпитање се тада управља све компликованијим етапама које су све мање и мање мускуларне, пошто оне додирују оно, што психолози именују чистом креацијом, где обележја и симболи ствари имају улогу која је слична оној улози мишићних акција у нашим покретима. Ко се не би сматрао, на овим висинама, да је далеко изнад простих мишићних контракција? а међутим ту лежи чврста полазна тачка.

Ето зашто је физичко васпитање које учи дете како ће добро да одржава своје мишиће у исто доба драгоцену помоћ да га научи како ће управљати својом вољом и својим духом. Сви они који су изучавали вештину покрета и мимике; сви они који траже узроке анормалијама у изразима идиота и лудака, знају да савршенство игара физиономије показује нормално развиће менталних подобности онако исто као и мишићних. Стиснута маска идиотова, непотпуност његових покрета, њихово непрекидно нестајање и неподударање, све је то тесно везано с његовом немоћношћу духа; најбољи начин и пут да се тај идиот пробуди, јесте да ее почне учити интелигентној употреби својих мишића.

Попнимо се још за један степен више, до регијона у којима се стварају карактери и воља детиња: тамо ћемо опет видети да физичко васпитање добро управљено приуговљава и често одређује равнотежу воље, као што је то учинило и за интелигенцију.

Својим утицајем на карактер гимнастика има моралног дејства, на које су веома полагали многи педагози а понеки су опет хтели да то што више истакну, јер сматрају да ту лежи круна једнога система у коме механичка знања стварају основу. Добра гимнастика је на тај исти начин васпитачица воље. Поред тога хтели бисмо да подсетимо овде да метода физичког васпитања условљава конструкцију детињег карактера, и, не одређујући га, апсолутно даје му главно обележје.

Узета укупно наша је воља ткање од навика чије корене треба тражити у облицима наше мишићне организације и у начину како уре-

Љујемо наше органске покрете. Ова констатација — тако разнолика од старих теорија које чиняху од воље неку врсту обешеног сушества без органске везе, у апстрактном појму — везује стварање нашег карактера за васпитање наших мишића и за равнотежу коју дају нашим органима. Још дубље него ли наша идеја, наши разни актови воље забадају своје дубоко корење у наш мускуларни систем; овај организовати већ значи слаборирати Вољу. Отуда ће одлике и погрешке нашег гимнастичког васпитања утицати на васпитање веома много више но на васпитање интелигенције. На тај начин мускуларни систем детињи, дресура његових покрета обележава трајним обележјем његове нерве и његов мозак, што ће рећи непосредне органе његове воље у исто доба кад и извор његова живота.

Наш карактер је, каогод и интелигенција резултат слагања једно изнад другог наших навика, где прве ограничавају и условљавају оне које наилазе да им се придруже: тако да ове друге, ма да не проистичу из првих, од ових зависе у врло великој мери.

Пошто је таква конституција нашег карактера, каогод конституција наше интелигенције, ми га сами стварамо, али у сагласности с погодбама под којима живимо и с радњама у којима се вежбамо. Дете које је пригрлило извесне мишићне навике, неће моћи прихватити и друге које нису у сагласности са онима које су им претходиле: једне не искључују друге. Почетне навике утичу на сам последак развића индивидуе. У конструкцији воље основна погодба је према изразу Th. Ribot¹ „хијерархијска координација“. Сваки од нас конструише своју вољу онако како уреди своје покрете, преносећи на више степенне облике мускуларних навика које му је дало његово придно или школско васпитање: и одсутност овога уређења објашњава несталност карактера извесних одраслих, каогод што одсутност уређења идеја објашњава код других њихову менталну несталност са или без чврстине воље. Нека ово уређење елемената карактера буде чврсто, као што је код великих радника, и воља ће бити моћна; нека дода овој вољи у равнотежи потпуно савршено уређење мисли, и индивидуа ће бити једна од оних које приспевају у друштвен живот наоружане за потпуно остварање својих концепција. Ако би се преко овога ова снага воље и ова прецизност интелигенције удружили у једној савршеној мускуларној организацији, њихово уједињење оствариће савршенство човечјег типа. Ништа боље до ови примери да се покаже колико је наше Физичко Васпитање солидарно са свима другим и за што оно треба да буде општа заједничка основа.

Посматрано са ове висине дело наставника физичког васпитања појављује се у свој својој просторности и може се, без икакве мета-

¹ Les Maladies de la volonté p. 119.

форе, говорити о његовој грандиозној лепоти, и показати како води човека добру, у толико у колико је најсавршенији облик живота личног и друштвеног.

Да ли је потребно рећи, међутим, као што се понекима свиђа да напишу да је оно довољно да замени свако друго васпитање? Чувајмо се таквог претеривања. Ма како да је савршено, оно је само средство: „лепа животиња“ није савршен човек, и добро управљање телом, неће нам само дати ни бистар ум нити пак одлучну вољу: но оно их приуговлава, пошто им је тако рећи потребно. Отуда и проистиче важност педагошке улоге наставника физичког васпитања. Он ради на самом зиду и поставља прве основе онога што ће бити ученик. На овој органској основи други ће подизати интелектуалну и моралну зграду, али се неће моћи удаљавати од њезиних првих темеља, чије ивице ограничавају остатак конструкције. Дете у колико се неће и у колико се приближује човечјем идеалу замењује елементарне радње простог покрета операцијама интелектуалним и моралним све више и више сложеним, и све више и више узвишенијим; али овим радњама интелигенције или воље дете продужује да додаје навике мишићне координације које му је наставник учинио пријатним и лаким прилагођујући их његовој — дечјој природи.

Овако схваћена гимнастика је само један посебан случај опште методе васпитања: то је први степен и учинили бисмо тешку погрешку, ако бисмо је хтели одвојити од других облика васпитања, као и ако бисмо уобразили да је могућно учинити је аутоматском и опскурном, а да се не нахуди сутрашњем човеку, што ће свакако бити данашње дете.

Ово ће једино бити довољно да наставник физичког васпитања да стално потпуно убеђење о својој улози и осећај о својим дужностима. Ако би пак, сумњајући у свој позив, неко нас запитао какав удео у општем васпитању пада на гимнастику, одговорили бисмо му без устезања:

„Децу која су вам поверена, треба пре свега да научите да живе, што ће рећи да очувају своје здравље ако су снажна, а ако су слаба да се доведу у равнотежу згодном, умесном мером вежбања која им приличе. — Такође вам треба да их научите да су лепа: не толико практичном хармонијом облика, што је ретка привилегија, колико милошћу њиховог трајашњег спокојства, које директно изражава једну од најлепших хармонија. Као год и срећа, тако и живот гледа на ружноћу: „нико нема права да буде ружан“, то ће рећи да се не допада. Нека се дете, и ако има тело рђаво створено, научи од вас вештини да буде приступачно и мило; нека се постара да учини ово тело, које је његова кућа, за себе угодно, а за друге пријатно. Научите га такође да буде уметно, окретно, снажно и живо. Не говорите му непрекидно о његовој младости: то је мамац да заборави да ће остарити; нека оно од вас научи вештину да остари у лепоти, и да се спусти

мудрачким кораком на другу страну живота. „Вама је дужност, ма како то изгледало чудновато, да почнете да учите дете вештини да паметно суди о стварима и људима који га окружавају. Леп ред наших покрета и наших радња помаже више но што се мисли ово слободно држање духа који допушта да се слободно погледа око себе погледом интеллигентног посматрача: то ће пак помоћи детету да добро мисли и да добро ради, без муке и с правим задовољством. Немогућно је да навике тела не утичу на навике воље, и да васпитање мишића не утиче на вољу. Ваша настава такође треба да утиче да дете постане моралније, поштовањем свога тела, својим физичким врлинама, које нам чине лакшим вршење моралних врлина. Без сумње игијена тела не сачињава сав морал: по она је ипак уписана међу прве главе.

„Дело које сте тако инаугурисали, пожелимо да га наставник морала настави, уздижући до врхова воље ову савршеност навика којој сте их ви учили у главним цртама.

„Изишавши испод ваше руке, младић треба да је свестан онога шта је, шта може, шта треба да је: он треба да осети да је окретан и господар тела које се да лако кретати; да се лако креће, што ствара навику да се брзо и добро ради, штедећи снагу и не плашећи се да ће точкови попустити; он треба да је господар свога тела и у физичком и у моралном погледу, пошто га је добро проучио и пошто га добро познаје“.

На тај начин створен ваш ће ученик ући у друштвени живот без бојазни и без дрскости, свестан, захваљујући вама, што је човек и што вреди као човек. И не знам ништа боље — а и ништа лепше — но што је младић који овако улази у живот, физички и морално наоружан, снажан телом, духом и вољом, способан да гледа у лице будућности, без икакве бојазни за напор ни за одговорност. Свакако, да га таквим начине, други ће га наставници научити да добро мисли, да се користи својом интелигенцијом, да се служи својом вољом; други ће начинити од њега индустријалца или војника, уметника или чиновника, научника, књижевника... и шта ти ја све знам. Ви ћете, по лепој изреци Чапву-а, створити човека: посао доста леп да се за њ човек сав заложу.

ЧИТАЊЕ СА УСАНА

(СВРШЕТАК)

2. Синтетичко читање

Ова виша форма читања са усана налази своју полазну тачку и своју припрему у вежбањима чињеним пре и за време изазивања гласа у циљу, да би се брзо поставио додир у говору између ђака и наставника. На њу треба обратити пажњу за све време школовања.

а) *Пре изазивања гласова* (Бесвесно немб синтетичко читање).

Ту ученик учи да распознаје на усанама учитељевим имена својих другова и професора, имена ствари којима се служи и кратке наредбе потребне при руковођењу школским радом.

б) *За време изазивања гласова* (свесно синтетичко читање праћено речју).

Ваља диктирати типичне речи [научене помоћу артикулације и које су постале обичнима услед многобројне репетиције], доста брзо, како ђак не би имао времена да запази поједине слокове, који их састављају. Услед тога он је принуђен за сваку од њих да створи себи једноставну слику, коју ће моментаном употребом познати.

с) *За време ломљења језика и припремне наставе.*

1. Диктирати брзо као у обичном говору познате фразе и познате текстове, брижљиво пазећи на акценат, паузе, и везујући добро речи, које припадају истом делу фразе.

2. Диктирати серију фраза, које су скројене по истом калупу т. ј. исте конструкције: мењајући само речи које састављају један од главних делова реченичних, или време глагола, род и број променљивих речи.

3. Диктирати често фразе, које најчешће долазе у говору (стереотипне фразе).

4. Диктовати често галицизме (противу граматике) и најобичније пословице или изреке.

5. Диктовати више пута серију специјалних изрека или које се односе на какав занат или догађај у животу (на пр. код хлебара, бакалина, при путовању и т. д.)

3. Општа упутства

Што се тиче опрезности, коју ваља узети у вежбањима при читању са усана, наши сурадници дају неколико општих упутстава, од којих ћемо саставити преглед:

1. Простор (растојање) које дели ученика од учитеља, ваља да буде опредељен, водећи при томе рачуна о јачини вида свакога од њих.

2. Метнути ученике у полукруг; изгледа, да је то најбољи начин.

3. Али, добро је да сваки од ученика наизменично заузима свако од места у полукругу, како би видео уста учитељева у свима позицијама, које се налазе у говору.

4. Учитељ или наставник треба да је окренут светлости, али добро је, да при том и његова уста буду осветљена час с десне час с леве стране.

5. У почетку треба да говори полагано и чисто, али не претерујући и не кварећи покрете уста. На тај начин постићи ће најбрже и природно изговарање. [Неколико сарадника, допуштају ширење уста, само у почетку].

6. Врло је важно не раздвајати речи у слоге при диктовању. Реч је лакше читати у њеној природној синтактичној вези, него ли кад је дезартикулисана, исценокана и развојена на поједине слоге.

7. Треба навикнути ученика, да још у школи чита са усана разних лица. Ради тога препоручује се: а) диктирање које би чинили ученици један другоме наизменично; б) диктирање које би чинио учитељ кога другог разреда; в) конверзација с лицима ван школе г) конверзација са ђацима који чују.

8. Добро је, паметно је држати непомично главу при говору и уздржавати се од свакога геста. Међутим, допушта се, да наставник може гледати у правцу именованог предмета, или да да његовој физиономији израз, који одговара мисли, коју ће изразити.

9. Као и у свима осталим врстама наставе ваља поступно савлађивати тешкоће при читању са усана и предавати „паметно и полако“.

10. Један од наших сарадника препоручује, да се искоришћује остатак слуха, који може постојати, међутим један други, мишљења је, да ваља запушити уши онима који помало чују.

11. Пошто је глуво-неми обично у апатичном интелектуалном стању, ваља се постарати, да његова пажња увек буде будна за време читања са усана.

4. Фотографија речи (Le labioscope)

Један од наших сарадника препоручује за предавање читања са усана у свима ступњима систем, који ће, без сумње зачудити многе од наших другова, а који ће по неке од директора школа и у забуну довести, који су штедљиви, који воде рачуна о економским средствима којима располажу, али који је систем, при свем том веома привлачан, и који ће, можда имати бриљантну будућност. Ми овде мислимо да говоримо о употреби фотографије речи, с циљем, како би дали прилике ученику, да се упозна са свима типовима изговора [био лаган или брз, виши или нижи, јачи или слабији, било да долази из уста

већих или мањих, мање или више неправилних мушких или женских, са или без браде и т. д.].

[Речи су исписане на пантљикама за фотографију и предавања читања са усана, могу прећи испред очију ученика онолико пута, колико то наставник хоће].

M. Marichelle: „La Chronophotographie de la parole“.

III. Изнети улогу читања са усана у школи и у друштву

1. Читање са усана у школи

У принципу, читање са усана замењује слух, и њему се прибегава при руковођењу школског посла: Учитељ речју формулише наредбе, препоруке, савете, потребна обавештења за свакодневни рад и ученици га разумеју, гледајући га како говори: на исти начин су охрабрени (ободрени), добијају похвале или прекоре, који су заслужена санкција њиховога рада. Такође, помоћу читања са усана, глуви, који може да говори, почиње да учи, изучава предмете, излагање лекција свију врста, пропитивања, припремања и кориговања задатака, објашњавања итд. Непрестана употреба речи и читања са усана представља есенцијелни (главни) принцип оралне методе. Али, као што смо мало час видели, постоје два различна мишљења, односно примене овога принципа.

За неке од наших сарадника, читање са усана има у пуном смислу да замени слух. Услед тога и дају му увек првенство над осталим средствима изражавања мисли и нарочито наглашавају, да писано слово ваља употребити једино при изражавању познатих ствари. Глав који говори упознат је с језиком и с разним предметима нашег програма помоћу читања са усана. Писањем се помаже, да би прикупио (сложио) научене појмове и да би могао поправити прегледајући сам, оно што је заборавио.

Изговорена реч и читање са усана су средство за упућивање у знању, а писање, само је средство да се подсети. То је принцип чисто оралне методе.

Већина наших сарадника сматрају читање са усана као немоћно, да потпуно замени улогу слуха.

Пошто је азбука исписана на лицу, веле они, и сувише недовљна да би читалац могао запамтити све фонеме и све слоге, које је изговорио његов саговорник, и пошто, онај, који чита са усана, мора да прибегава подразумевању како би допунио оно што не види, природни је резултат, да је читање са усана употребљиво само у обиму познатих ствари.

Оно допушта глувومه, да распозна речи, које припадају његовом личном списку, али он је немоћан да схвати, ма који било израз,

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

WWW.UNILIB.RS

www.unibez.rs који би био ван круга његовог знања. То је оно, што г. Хекер изражава овом срећном формулом која карактерише оралну методу (без епитета) „читање са усана није средство за упућивање, него средство за утврђивање“.

Према томе, било што се тиче правца школског рада, било да су у питању различни предмети нашега програма, читање са усана биће добро дотле, док учитељ буде употребљавао речи, које ученик познаје. Па ипак, услед тешкоћа, које смо мало час изнели, ваља му прибећи и писању, како би поправио недостатке и слабости читања са усана, које су честе и код наших најбољих ученика.

Али, кад ученици примете на устима учитељевим какав непознат израз, читање са усана постаје за њих недовољно средство, пошто је физичка азбука на којој оно почива, непотпуна и пошто допуњавање у мислима не може да приђе у помоћ.

Да би отклонили ову тешкоћу, неки од наших сурадника, видели смо, прибегавају вештачком проширавању азбуке на лицу исписане; други прибегавају писању, трећи, једној серији у замењивању гласова, и четврти напослетку употреби писање као допуну у читању са усана.

Међу последњима, има учитеља, који су мишљења да нове лекције (нове ствари) ваља представити удружено читањем са усана и писањем. Учитељ изговори реч, и на тај начин око учениково прима слику исписану на лицу, коју је могућно протумачити на неколико начина, затим је напише, како би изнео право тумачење, које ваља дати слици исписаној на лицу.¹

Извесни од наших сурадника, примењују још строже формулу, коју смо изнели, чинећи од писања средство за упознавање језика, и употребљавају читање са усана само у колико се тиче већ познатих појмова.

2. Читање са усана у друштву

У принципу, читање са усана, требало би да игра исту улогу у друштвеним односима као и слух, али у ствари, оно чини много мање услуге.

Изнели смо недостатке читања са усана са обзиром на слух, па чак и узевши најбољи случај, т. ј. претпостављајући, да глуви има пред собом саговорника, који добро говори. Али увек није тако.

Каогод што сваки има свој начин калиграфије, тако и сваки има свој начин говора, и каогод што има рукописа које је тешко прочитати, тако исто има и лица чији је говор исто тако неразумљив. Колико има лица, која и сувише нејасно изговарају по-

¹ Примедба: Ми смо ово наше мишљење изнели у брошури. Орална метода у настави за глуво-неме. *Ни метода мешовита ни чисто орална метода*. 1903. стр. 45.

једне гласове, не рашире вилице и готово не мичу уста при говору, уво схвата реч, зато што је произвођење гласова у грлу правилно а тако исто и језика, који је главни орган за разликовање између самогласника и сугласника. Али за глуво-немога цела ова партија говорног органа сакривена је иза густе завесе, коју сачињавају вилице и усне, и чија је радња мање више изопачена. Услед тога наступа једна нова и огромна тешкоћа за онога који чита са усана, пошто изиђе из школе.

Сем тога, често срећемо, а нарочито код необразованог света, личности које врло рђаво говоре; некоректне и недовршене фразе, испреметаност, елиптичне форме, неправилне конструкције свију врста, било да их граматика одобрава или не, све су то препреке, које се појављују на путу ономе који чита са усана. Још један нов извор тешкоћа.

Они, од наших ђака, чији је дух живахан, који добро познају језик, који нису и сувише повучени, постижу доста брзо да разреше слике исписане на лицу, које су их у први мах збуњивале, и да схвате бар главне идеје изражене у фразама, чија их је конструкција у први мах збуњивала. Али, чак и ови пробрани ђаци, сусрећу се с лицима која не могу да разумеју, они су сигурни да читају само са усана, које су имале времена да простудирају, они могу само у истини да се користе читањем са усана оних лица, која добро познају.

Према томе, способност, до које глуво-неми дођу у специјалној школи не враћа их потпуно у друштво. Она му допушта да учествује у породичном животу, са обзиром на његово образовање, она га чини способним да учествује у осећајима, радостима, напору и мукама његових родитеља, она поставља везу између њега и његових пријатеља, суседа, другова у раду, сем тога она му допушта, да се лати свих оних послова, чије вршење није везано за слух, под нарочитом погodbом, да не буде у додиру с публиком.

Па и поред тога, родитељи, пријатељи, другови, газде, нарочито у почетку треба да буду добри и предусретљиви у својим односима са глуво-неми, да обрате пажњу и да му говоре полагаано, разумљиво, и да понове, кад је то потребно речи, које су му упутили.

Без сумње, то је заблуда, кад се мисли, да ће глуво-неми боље разумети ако отворимо уста јако, ако правимо несстетичне гримасе и раздвајамо на слоге. Али, преварили бисмо свет, кад би рекли, да добро извежбан глуво-неми може разговарати у салону, гледати представу у позоришту и да припада друштву у толикој мери, да је у стању сакрити свој недостатак.

Претеривања, која су учињена у том погледу производе дијагностично противан резултат ономе који су од њих очекивали њихови аутори: разочарења, која су наступала код родитеља или породице

УНИВЕРЗИТЕТСКА
БИБЛИОТЕКА

ученика који су изашли из школе, убијају у клици поверење и предусретљивост која је неопходно потребна за глуво-неме и доприносе, да се многи од ових који говоре, поврате у своју усамљеност.

У ствари, читање са усана, мање је допуна слуху него ли што је његов палијатив. То је дрвена кога, која допушта овоме беднику да корача (често и природном лакоћом) али, као год што поред ове ортопедичке направе (ноге) ма била и најсавршенија, не можемо да заборавимо на орган који она замењује, тако исто и читање са усана не може се изједначити са чулом слуха.

Враћајући глувога његовој кући и отварајући му пут (за живот) за извесне професије, читање са усана, чини му веома важну услугу у социјалном погледу. Оно му допушта сем тога, што није за богатељсање, да одржи и развије знање добивено у школи.

IV. Карактерисати резултате које смо добили са различним категоријама ученика

Статистика базирана на испитима на крају школовања и на датима прикупљеним односно глуво-немих.

Способност глувога да чита са усана, зависи од јачине његовог вида, од живости његове интелигенције, од памћења, од истрајности његове воље, од способности да дође до једне специјалне навике духа, од доба када је постао глув и од степена његове неспособности.

Вештина до које је дошао ученик, зависи сем тога од знања, оданости и енергије његовога наставника.

Рекавши све ово, да видимо у чем се састоји, какав је резултат овога дела наставе у погледу школе и друштва.

Читање познатих речи (вели г. Перини), сви ученици брзо читају познате речи (по г. Перини-у), само закржљавела деца, која се тешко даду васпитавати, тешко савлађују читање фраза, али ипак схватају изоловане речи, које су у њиховом списку.

Половина наших ђака, како уверава г. Bosson постиже да добро чита. Код осталих има празнина, тако исто г. Мози сматра 50% као пропорцију која излази из школе као добри читачи.

Према г. Хекеру 25% ученика завода сиротних глуво-немих у провинцији Милана бриљантно полажу испите на крају године, 50% прелазе као средњи ђаци, 25% падају или одлажу.

Ова обавештења и ако су интересантна и поучна немају прецизности. Ми сматрамо да се дају разликовати 3 групе оних који читају са усана. Они, који су способни да разумеју свакога ко у опште добро говори, они, који могу да разговарају само са лицима из њихове породичне или пословне околине, и они, који чак и у тој средини схва-

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

WWW.UNILIB.RS

тају само најобичније речи, које изражавају најобичније потребе домаћег живота и пословних аката.

Да би прецизно определили оно, што дају наше школе, ваљало би испитивати, у којој размери долазе три категорије које смо определили.

Статистика која би била стављена на ову базу, а помоћу испита на крају студије, и обавештења прибраних односно одраслих главо-немих, била би од највећег интереса како за учитеља тако и за претпостављену власт.

Обраћамо пажњу нашим друговима на ову тачку а нарочито директорима школа.

Испити, које полажу ученици Париског Института — L'Institut de Paris, доказују, да више од 50% читају добро или врло добро, више од 30% читају доста добро или средње, а 15% читају траљаво или рђаво. Ова последња цифра, могла би се спустити.

Једна анкета, коју је чинила „Управа Париског Завода“ на младеж, која је изишла из овога завода 1892—1902. г. дала је резултате веома ободравајуће. За младеж, која је изишла из Завода 1900. год., 23 списка питања, која су била послата председницима њихових општина, стигла су с траженим обавештењима.

Из њих видимо ова дата:

„Чита врло добро, двојица младих људи“. Чита са усана 15 њих, чита са усана лица са којима је у непрестаном додиру 1. (који је глув а говори); чита са усана под условом да му се не говори сувише брзо и да се артикулише јасно — 1.; млад човек; чита са усана његовог господара и родитеља 1. (који је глув а говори); читају доста добро са усана — 2.; чита по мало са усана 1.; сем тога 4 од наших негдашњих ученика употребљавају у својим односима говор (реч) и само усно читање; а 14 службе се писмом а 5 њих помажу се знацима.

Главо-неми, не само да после изласка из школе напусти употребу овог читања са усана, напротив, у толико јој радије прибегава што временом постаје све вештији и вештији. Научно је усно читање у средини, у којој се покрету (гесту) даје и сувише велика важност.

Тако исто, као што и какав француски ђак учи стран језик у школи, којим се говори само за време часа. Кад се врати кући глув који говори — који је научно да говори, принуђен је да се непрестано служи лектиром са усана, као год што је француски ђак, кад оде у туђину принуђен да употребљује непрестано језик који је научно. Напредак који чини први, даје се поредити са успехом другога, кога добро познајемо.

М-г. Perini и Ferreri, учили су развијање ове моћи за читање са усана код главо-немих, који су изишли из школе.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

Г. Хекер, нарочито на то удара гласом, износићи један веома похваљан обичај, института за глуво-неме, провинције Миланске. Сваке две године, управа овога завода, позива своје негдашње ђаке, у завод за време од 8 дана.

Маја 1894. г. приликом стогодишњице ове школе, 350 глуво-немих одазвало се позиву и међу њима било је и неколико стараца, који су били мимиком обучени. „Контраст, вели г. Хекер, између глуво-немих старогача начина (мимике) и оних, који се служе речју, потпуно убеђује и изненађује, и сами ученици опазили су огромну разлику између респективних средстава, којима се служе при додиру с публиком, и све иде у прилог оралне методе“.

Као год и основне школе, тако и заводи за глуво-неме, имају своје ненормалне (неспособне) заостале и непоуздане. Један глуво-нем који је још преко тога умно ограничен, може ли научити да чита са усана? — Не може, одговара г. Бровен. — И трећина од наших ученика такви су.

Г. Мази, са своје стране износи мишљење, да са рђаво обдаренима треба напустити оралну наставу. Г. Христијан употребљава и знаке поред читања са усана, да би олакшао труд и посао ових бедника. Г. Куасар предлаже за њих мешовиту методу. Г. Перини мисли, на против, да читање са усана треба да се предаје свима глуво-немима.

А и ми смо сами изнели разлоге и факта, који нас наводе, да мислимо, да свако дете, лишено слуха, ако је само подвргнуто трпељивој и издржљивој добро руковођеној настави, може да схвати идеје које су у домаћају његове интелигенције, њихов говорни израз (изражавање говором) и писањем.

Оно што доприноси, да су границе наставе скучених глуво-немих веома уске, то је много мање стварни (материјални) начин изражавања мисли (знак, писмо или реч) него ли мисао сама по себи, са целом пратњом апстрактних операција, које собом повлачи.

Било да су у питању мали глуво-неми, или да се тиче оних, који су знали да говоре, а који су оглувели у зрело доба, проблем наставе читања са усана у извесном погледу, поставља се на исти начин, а у другом погледу и на различан начин. Г-ђа Malkoti нарочито, а и г. Буден и Story изложили су случаје оних који су остали глуво-неми у зрело доба.

Закључак

Од оснивања овога „Bulletin-a“ многобројна писма која смо добили од наших колега Француза или странаца доказују нам, да је била срећна идеја што смо изабрали читање са усана, као предмет нашег првог саветовања:

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

www.unibg.bg

Ова специјална способност, којом се ми трудимо да обогатимо глуво-пемога захтева још и читаве друге гране наставе, и преокупира више него икада учитеље, који се брину за будућност наших школа, наших ђака“.

Наш општи преглед, који има за циљ да групише у једном табло-у идеје, које су наши сарадници изнели, није довољан да замени студије наших сарадника, али ми се надамо, да би наше колеге једнодушно могле извући из тих студија ове закључке:

1. Комплексност и тешкоћу читања са усана. Цео свет је осећа.
2. Потреба да се њен механизам прецизира, служећи се при том директним посматрањем датима, која нам дају глуви који добро читају са усана, изазвала је истраживања, чији су резултати драгоцени.
3. Примена хронофотографије у научној студији читања са усана, сачињава једну срећну новину, чији први покушаји бацају већ доста јасну светлост на овај проблем, који је до скоро био још тако мрачан.
4. Већина од наших сарадника тврде, а неколицина и доказали су потребу, да се аналитичко читање допуњује у мислима.
5. Неколицина су изнели очигледно (очевидно) важност синтетичког читања, а један је од њих на њега, нарочито ударио гласом.
6. Изнесена су многобројна дата односно рационалне и практичне наставе читања са усана, наставе која је различна од наставе при артикулисању.
7. Улога, коју читање може играти у школи, дефинисана је, са видљивом тежњом да се избегну претеривања.

Ако неколицина од наших сарадника поричу потребу да му се придружи и једно допуњавајуће средство при упућивању глуво-немих у нова знања, други, нарочито истичу ову потребу.

8. Улога читања са усана у друштву, сведена на њене праве пропорције. Није више у питању једно луксузно средство, које би допустило глувومه да учествује у конверзацији у салону или да гледа представе у позоришту, него је у питању једно скромно средство (алаат) у главnome намењено, да онога, који њиме располаже врати у породицу и професионални живот.

9. Што се тиче резултата, који су данас постигнути у овоме делу наше наставе, у студијама, које су изнесене у овоме часопису, читацац ће наћи интересантних обавештења.

Али, желети је, да у будуће буду заведене тачне статистике, базиране на једном обрасцу, које ће допустити, да се оцени са више тачности резултат наших школа.

10. Напослетку, способност ограниченијих ђака за читање са усана ствар је котраверзе—препирке.

WWW.UNIB.RS

Ми изјављујемо жељу, да се изврше упоредни опити оралне и писмене наставе, са свом потребном предохраном, како би дошли до убедљивог закључка¹.

Bulletin international
de l'enseignement des jourds-muets — 1909.

Босиљка Ђурићева.

ИЗВЕШТАЈ

Са четвртог сазива имтернационалне перманентне сеизмо-
лошке комисије у Манчестру, јула 1911.

од Јеленка Михаиловића, професора

(СРПШЕТАК)

Трећи састанак

(Среда, 19. јули 1911. по подне)

Кнез Галицин је изложио свој најновији инструмент за вертикалну компоненту и уједно саопштио његову теорију, коју је илустровао пројекционим апаратом. По свршеном излагању Кнез је срдечно поздрављен. Том приликом је *Ламб* нарочито истакао значај инструмента и методе за вертикалну компоненту кретања тла. Он је из искуства видео колико чини тешкоће кад та компонента није позната. По обичној теорији, размера амплитуда двеју компонената једнога таласа је проста, али у ствари није ни у колико проста, јер зависи од природе земљишта, нарочито од вредности двеју еластичних констаната, а еластичност је, као што је познато, различита за различите стене. Веома је задовољан што је видео да резултати проучавања Кнеза Галицина потврђују ту појаву. Комбинована употреба два клатна за хоризонтална и вертикална кретања даје наде, да ће се моћи непосредно одредити и угао емергенције. *Шустер* напомиње да утврђивање ходографа помоћу угла емергенције може довести и до погрешних резултата, јер тај се угао може изменити у површинским земљаним слојевима. Као што је познато да у оптици и најтањи слојеви могу имати великога утицаја на поларизацију светлости.

¹ Једини доиста тачан опит, састојао би се, кад би се образовале групе заосталих глуво-немих, који су једнаки у погледу интелигенције и глувоће и које би поучавали наставници исте способности и подједнако одани томе позиву (послу), један читањем са усана а други писменом наставом и кад би упоредили добивене резултате после 8 година школовања.

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

В
И
В
Л
И
О
Т
Е
К
А

Визерт је саопштио резултате у проучавању деформације земљине која проматрања врши по једном систему споразумно са директором сеизмолошке опсерваторије у Апији. То је саопштење саслушано с највећим интересовањем.

Овим је завршен данашњи састанак у 4 с. и 15 мин.

Четврти састанак

(Четвртак, 20 јула 1911 пре одне).

Састанак је отворен у 10 с. и 10 м.

После административних саопштења, главни секретар је прочитао писмо г. *Герланда* којим захваљује на позиву, извињавајући се да због јако оронулог здравља не може лично учествовати на састанцима за које се иначе веома живо интересује. Поздравља веома срдечно своје старе колеге и сараднике и жели им највећи успех. Писмо је учинило веома дирљив утисак на све присутне. Одлучено је да се г. *Герланд* телеграфски поздрави у име целог конгреса.

Председник је ставио на дневни ред: да се одреди време идућег сазива, сагласно новој измени правилника. *Лекоент* је изјавио, да се по прописима досадашњег правилника и конвенције општи конгрес сазива највише у размаку од четири године, међутим уобичајено је, да се перманентна комисија сазива после две године. Пошто је у току времена ишчезла разлика између рада *Перман*. Комисије и општега конгреса, он предлаже да идући састанак буде после три године. Томе се предлогу одмах придружио и *Форел*. Пошто нико није противан овоме предлогу, председник објављује, да ће конгрес и *Перман*. Комисија имати заједнички састанак после три године, 1914 год.

Кнез Галицин је по том врло срдечно позвао да се пети сеизмолошки састанак одржи у Петрограду.

Клоц у име владе канадске и у име њене престонице Отаве позива да се конгрес одржи у Канади и то у Отави и износи велике користи које би се од тога имале.

Лекоент је такође овлашћен од белгијске владе, да конгресу изјави жељу да свој идући састанак одржи у Брислу. Саопштавајући тај позив, он се није устезао изнети упоређење између услуга, које је у стању да учини сеизмолошкој науци једна велика држава и његова мала отаџбина. Као делегат и обавезан своје мандату он понавља речени позив, али клањајући се пред оним што је Русија учинила за Сеизмологију, он, као колега, гласа за Петроград.

Кевешлигети саопштава како је и он овлашћен да позове конгрес у Будим-Пешту.

Сва су ова саопштења саслушана веома пажљиво. Пошто су предлози г. г. *Лекоента* и *Кевешлигетиа* повучени, остала су још два

предлога г. г. Галицина и Клоца. Клоц је веома дирљивим речима изјавио наду, да ће се ипак једном конгрес одржати у Канади, моли да се не гласа о његовом садашњем предлогу.

После ове изјаве, председник је објавио: да је једногласно одлучено, да се идући конгрес одржи у Петрограду 1914 године. То је саопштење необично бурно поздрављено.

Форел је по том у подужем говору изнео историју централнога бироа, који још од првога састанка представља централна сеизмолошка опсерваторија у Штрасбургу. Тек је протекла једна година од како је управа прешла са оснивача наше заједнице г. Герланда на г. Хекера. Тај прелаз учињен је без потреса и избор немачке владе у погледу личности новога директора у свему је задовољно наше очекивање. Истина, у самој тој институцији, као врло младој, има још многога чега за поправљање, али је она већ и до сада показала да је на добром путу и нада се да ће заједница поверити јој и даље управљање техничким интересима наше организације. Предложио је, потпомогнут од стране г. *Рида*, да и даље остане место Централног Бироа при централној сеизмолошкој опсерваторији у Штрасбургу.

Председник није био противан томе предлогу, али принципијелно сматра да ово поновно преношење централног бироа на исту опсерваторију ни у колико не може потиснути право на промену места, нити пак показује да је то право проста формалност. Напротив има врло много разлога да централни биро не остаје увек на једном истом месту и ако који будући конгрес буде учинио такав предлог, да то не треба сматрати као неки знак неповерења према Штрасбургу. Са том резервом која је само принципијелна, и он гласа за изнесени предлог. По томе је предлог *Форелов* усвојен једногласно.

После овога су делегати појединих држава саопштили своје извештаје о стању сеизмолошких проучавања у својим земљама за време последње две године, од састанка у Цермату до данас.

Берлоги је изјавио, да му је од стране међународне сеизмолошке заједнице дат на послугу један апарат, на основу одлуке у Хагу. Како је остављени му рок од четири године већ протекао, а он жели наставити проматрања то моли, да му се рок послуге продужи. Тај је предлог г. *Анго* прихватио као свој и новодом тим предложио резолуцију: „овлашћује се централни биро да продужи послугу са сеизмографом, који је у инвентару међународне сеизмолошке заједнице, а који је поверен приватној опсерваторији у Бејруту, за још две године“. Та је резолуција једногласно усвојена.

Кевешлигети је саопштио своју расправу о предвиђању труских покрета, која је врло пажљиво саслушана.

УНИВЕРЗИТЕТСКА
БИБЛИОТЕКА

Рид је изнео резултате својих проучавања приликом катастрофалног труса у Сан-Франциску. Саопштење пропраћено с највећим интересовањем.

Поводом последње две расправе отворила се дискусија, коју је отпочео *Олдам*. Он наглашава да се раније и он сам носио идејом, да трусови наступају услед наглог пражњења раније а постепено нагомилаване потенцијалне енергије. Међу тим у току последњих година појавиле су се врло тешке сумње према таквој идеји, а на место тога учинила му се погоднијом друга једна хипотеза, да ма какав непознати узрок може тренутно произвести ту велику потенцијалну енергију. Он тога ради жели да скрене пажњу својих колега на један неоспорни факат. Кад је год могао упоредити геодетска посматрања на терену после и пре каквога потреса, увек се уверавао да је наступала елевација терена, што указује на егзистенцију извесне експанзије, а не само компресије и дисторзије земљишта. Велики трус у Сан-Франциску даје можда најјаснији пример, јер је несумњиво утврђено да је сада калифорнијска обала дужа око 10 метара, но што је била за последњих 50 година. На завршетку он препоручује будућим испитивачима, да имају на уму, да постоје две оправдане хипотезе о узроцима сеизама с тога треба брижљиво проучавати сваку од њих.

Одоне је саопштио резултате својих проучавања о динамичкој одредби модула еластичности стена. Он је том приликом приказао и свој апарат, којим се служи при тим одредбама, а уједно и аналитичку методу за одређивање модула, изведену на основи проучавања г. Дове. Инструменат је врло добро смишљен и врло је просте конструкције. Уз своје саопштење извршио је и неколико експеримената, који су врло пажљиво пропраћени. *Кнез Галицин* је похвалио ту оригиналну методу и изјавио је жељу да аутор настави и прошири свој рад по тој чисто динамичкој методи. Како та проучавања воде ка тачнијем познавању проношења сеизмичких таласа кроз разне слојеве земљине, што је од предсуднога значаја за последице развоја трусне енергије у некоме месту, поставља питање: не би ли било пробитачно да централни биро предузме на себе таква проматрања. У исто време скреће пажњу аутору на то да једначине, помоћу којих он израчунава брзину простирања еластичних таласа, нису потпуне, и у оном облику како их је *Одоне* навео, важе само код линеарних средина простирања. Међу тим за средине од три димензије треба унети и две константе еластичности. *Одоне* изјављује да је овим желео дати само општи карактер својих проучавања; међутим добивене брзине могу се врло лако кориговати, јер их, усвојивши константу Поасоновог Коefицијента, просто треба помножити истим чинитељем.

Палацо је по том изложио систем сеизмолошке триангулације, какав је предложен у Италији. Саопштење је пажљиво саслушано и изјављена захвалност Италији на предузетом послу.

Ј. Мизаиловић изложио је у кратко свој метод одређивања и представљања сеизмичког активитета трусних периода, уводећи на тај начин један нов макросеизмички елеменат у сеизмолошка проучавања. Ради објашњења ове методе изложио је рачунски и графички слику моравске трусне области, израђену по овој методи. Саопштење је пропраћено необично пажљиво. Председник је изјавио захвалиност на саопштеној методи. По том је одлучено, да се ова расправа у целини отштампа у записницима конгреса.

Денизон је, после овога, изнео многобројне графичке таблице из којих се може видети веза између регистрација хоризонталног клатна неких нарочитих појава, особито са експлозијама у угљеним мајданима и са приближавањем диференција у атмосферском притиску. Том приликом нагласио је, да је на основи својих проматрања дошао до закључка да је острво Ванкувер веома подесно место за проучавање ових појава у вези са трусовима и нада се, да ће без тешкоћа добити потребну помоћ од канадске владе за инсталацију модерних инструмената, ако би томе предлогу Сеизмолошка Заједница дала своје моралне потпоре. Одлучено је, да се тај предлог најсрдачније прихвати и учини потребан корак на надлежном месту.

Омори је саопштио резултате проучавања на вулканима Асама-Јама и Узу-сан, који су у току прошле и ове године развили необичну и незапамћену активност, у вези са врло великим деформацијама теренским. Уз ово саопштење изложио је серију врло великих фотографских снимака, које представљају сцене ерупције Асама-Јаме, издизање терена за време вулканске акције, топографске последице таквих елевација и уписивања микросеизмичка, која су пратила узнемиреност Узу-сана у току 1910. године. Ово је саопштење пропраћено највећим интересовањем.

После овога завршен је састанак у 12 с и 15 м.

Пети Састанак

(Четвртак, 20. јула по подне).

Састанак је отворен у 2 $\frac{1}{2}$ сата.

У сали је изложен нов тип мареографа, помоћу којег се могу бржати таласи и одређивати њихови математички елементи. Тај је мареограф конструисан у кембричком друштву за научне инструменте и функционисао је два месеца на обали Јоркшира. Амфитеатар је украшен серијом географских карата, које је послао г. *Шофа*, а показује про-

стирање труса у Рибатејо, географско распрострањање накнадних удара, као и неколико репродукција оштећења, која је тај трус причинио. *Клоу* је такође по зидовима изложио графичке таблице, које садрже извесна микросеизмичка уписивања паралелно са линијама анемографа термографа и микробарографа.

Клоу је одмах у почетку овога састанка изнео резултате својих компаративних проучавања сеизмограма и неких метеоролошких елемената. *Г. Шав* је у дискусији нагласио, да ће померање топлот и хладног ваздуха моћи објаснити показане паралеле на сеизмограмима. Напомиње, да се нагле промене у положају клатна једино могу објаснити наглим варијацијама у метеоролошким приликама. *Шустер* изјављује, да би на основи ових проматрања у месту метеоролошких и сеизмолошких опсерваторија требало успоставити геофизичке опсерваторије и захвалио је на интересантним саопштењима.

Орлов је изнео неколика своја опажања појава прилива земљиних, која су пажљиво саслушана. Поводом тих саопштења *Хекер* изјављује, да је констатовао, да је из уписивања у новој сеизмолошкој опсерваторији у Фрајбургу (Сакс.) диференција између компонената С—Ј и И—З постала знатно мања, али да при свем том она ипак поуздано постоји и да је она исте вредности као и диференција, коју је нашао *г. Орлов*. Једина резерва која се има учинити у томе је, што та посматрања датирају тек од пре пет месеци. У Фрајбургу, 150 км. јужно од Потседама, клатно је монтирано на стени гнајса, док је у Потседаму инструментални простор издубен у песку. Можда узрок те појаве није само до геолошког склона, јер су прави узроци остали до сада непознати. Председник је захвалио Орлову, што је само са неколико речи могао толико заинтересовати скуп тако значајним проблемом.

Кнез Галицин изнео је најпре неколико паралелоипеда од тврдог дрвета са једнаком основицом, а различитим висинама. То представља различите моделе са истом основицом, чије се тежиште може по вољи издићи. Помоћу тих модела извео је неколико експеримената на основу којих изводи своју динамичку скалу за оцену трусне силе. Проматрајући после некога труса, оне паралилоипеде који су претурени и оне који су остали усправљени добијају се две граничне вредности акцелерације удара. На питање Шустерово, говорник је изјавио да је клизање паралелоипеда савршено искључено. Изводећи из овога саопштења веома велику важност што имамо из једног простог средства могућност научно измерити силу сеизама, председник је изјавио благодарност на проучавањима кнежевим.

До Сурдо је изложио своја проматрања о утицају сеизмичких удара на бродове.

WWW.UNILIB.RS

Рид је саопштио своје мишљење о конетрукцији ходографа, које је завршио предлогом, да Централни Биро, користећи се нарочито одобраним трусовима, узме на себе дужност о усавршавању ходографа. *Кнез Галицин* истиче особиту важност тога питања, али налази да том дужношћу не треба оптерећавати особље централног бироа, које је и иначе претрпано пословима, нарочито још и с тога што се због саме суштиности тога питања њиме требају бавити нарочито стручњаци, који знају потпуно његову садржину. Ну има и других тешкоћа, а не само чисто техничких. Учинити целисходан избор нарочитих трусова значи без сумње, узети за основу само оне, чији је епицентар сасвим тачно одређен, а чији би хипоцентар био врло малог пространства да би се могао сматрати као геометриска тачка. Исто тако и сама дубина повлачи извесну корекцију, која се не може занемарити, а нарочито у пределима, који су најмање затресени. Сем тога, намери да се усаврши ходограф истиче се велика препрека и у томе, што је доста компликовано правило о израчунавању положаја епицентра, нарочито кад се узме у обзир, да каткад, мада је први покрет прецизно одређен, максимум наступа одмах после неколико секунда. Па и сам тај епицентар да ли је сталан? Поред осталог, из проучавања Розенталових, познато је да се епицентар помиче дуж тектонских линија. Још даље, ту долази у питање и сам правац одакле долази потрес: да ли сеизмички таласи пролазе кроз какву низију или кроз планинске системе, и у опште у питању је цео пут који је прешао неки удар. Тиме се долази до питања о сеизмичким зрацима и на тај се начин налази на читав низ препрека, које утичу на вредност ходографа. Да би се могао конструисати савршени ходограф за земљину површину требало би пре свега знати пут сеизмичких таласа кроз земљину унутрашњост: ту се пак налази на теорију. И најзад, крај свега овога ваља још и то имати на уму, да свака врста таласа, сасвим природно, има свој нарочити ходограф. Тим поводом је и *Вихерт* изложио извесне резултате својих проучавања о ходографу. По њему, ходограф са физичкога гледишта не представља криву непрекидну линију. Изван сеизмичкога екватора, сматрајући епицентар као пол на извесној даљини епицентралној од око 13000 км. доспева у опште врло мали број таласа. То значи, да језгро земљино, делујући у неку руку као препрека, спречава претходне таласе на извесној сферичној даљини од епицентра, да пролазе кроза њ. Могло би се рећи, да се из земљине унутрашњости рефлектује на ходограф као нека сеизмичка сенка, која на тај начин прекида његов континуитет. На супрот томе, познат је приличан број случајева, да се ходограф протеже до околине анти-епицентра. Факат, да та последња грана курбе тече скоро паралелно са апсисним осамом, овлашћује нас да је сасвим поуздано можемо продужити до саме антиподне тачке хипоцентрове. Изван сенке, на епи-

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

централној даљини око 16000 км. види се поново избијање првих таласа, оних, који су продрили много дубље кроз земљу, али они потичу врло осетно из продужења ходографа и указују на прилично за- кашњење. — На основу свега овога, данас се може сматрати, да се ходограф састоји од три гране. У другој грани, део сенке, хоризон- тална је компонента врло слаба, вертикална је нешто јача, те је с тога у тој партији од већег значаја употреба сеизмографа за верти- калну компоненту. За трећу грану, која се налази на подупречнику од 2000 км. око антипода, нема довољно прецизних посматрања, и она се за сада конструише већином помоћу екстраполације. Узимајући у обзир садањи распоред опсерваторија на земљиној површини, не можемо се надати да ће се та празнина моћи попунити. Све што знамо о ходографу изведено је из проматрања неколико одабраних опсер- ваторија, које се налазе на подесним тачкама. Веома би потребна била једна опсерваторија у околини језера Чада, да би се потпуније могли добити ходографи оних турсова, који потичу из предела Тихога Океана. — *Лове* износи јаке разлоге који упућују на поставку, да постоји и дисперзија сеизмичка, што нарочито важи за оне таласе који доспевају први, а имају дугачку периоду. То такође може дати повода дисконтинуитету ходографа и могло би, по свој прилици, на други начин објаснити ту појаву, а не онако како је извео Вихерт. — *Кнот*, на основи Вихертовог коментара, изводи да је од највећег значаја за то питање, када би се инсталисали сеизмографи најбољег типа, Галицинова и Вихертова у што је могуће већем броју станица. Нарочито наглашава да то треба извршити што пре, и нада се, да ће се на тај начин моћи попунити празнина, на коју је указао Олдам и решити постављени проблем Вихерт о унутрашњем склопу зем- љином. Најзад се изјаснио о могућним модификацијама које коначна дубина хипоцентра може учинити на ходографу. — *Кевешлагети* у вези са помештом дисперзијом сеизмичком износи извесне експери- менталне податке. На основи Канканијеве једначине т. ј. везе између силе и акцелерације турса — што је у исто време досада и најбоље средство да се одреди дубина хипоцентра — он изводи коефици- јенат апсорпције. Према рачунањима, који су до сада изведени у Бу- димпешти, као и према веома знаменитим резултатима г. *Егаса де Кастра* (*Geodinamica Tellurica, Coimbra 1910*) изводи се, да постоје две групе вредности за тај коефицијенат, а које се потпуно слажу међу собом. Те су две вредности: 0,004 за врло велике дубине хипо- центра и 0,04 за мале дубине. Ту ваља додати и вредност 0,0004 за површинске таласе, коју је одредио *Агенхајстер*, Врло је вероватно, да те три групе вредности одговарају различитим таласким дужинама, што у самој ствари и значи израз дисперзије. Исто је тако вероватно, да је сеизмичка апсорпција обрнута према апсорпцији оптичком у смислу

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

www.unilib.rs

корелације са дужином таласа. Што се пак тиче утицаја дубине на облик ходографа, о томе питању има проучавања теориских и експерименталних. Кад је дубина коначна, први елеменат ходографа у место да се одваја од почетка апсцисних оса, поклапа се са њим одређујући на тај начин тачку инфлексије. Ходограф неких трусова, који су добро проучени у околини епицентра, у ствари и показује такву инфлексију. Када би било могуће фиксирати чак и само место, што је практички још увек врло тешко, онда би смо у томе имали врло просто средство за израчунавање дубине. Чинилац пак, који зависи од врсте таласа, сразмеран је са квадратним кореном епицентралне даљине од инфлексионе тачке. Изван доста малог епицентралног одстојања утицај дубине на ходограф постаје готово неосетан. — *Шустер* скреће пажњу на то, да се увођењем дисперзије проблем веома јако компликује и већма отежава решење. Пре свега, мења се брзина простирања и у место изолованих зракова треба рачунати са брзинама група. За тим пита, да ли се сматра за потврђено да су неки таласи прошли центар земљин, или су то просто таласи, који теку површином. На то се питање, по његову мишљењу, данас не може одговорити. — *Рид* изјављује, да већ има добрих проматрања до епицентралне даљине од 100° и да је врло важан елеменат за усавршавање ходографа прецизно одредити моменат потреса у самом епицентру. — *Вихерт* је у вези са *Шустеровом* напоменом, објаснио, да одиста постоје површински таласи, т. зв. *Релејгови таласи*. Што се пак тиче момента потреса и дубине хипоцентра, о томе постоје проматрања са доста мале површине око епицентра. *Рицо* наводи неповољне резултате таквих проматрања јер су најближе станице до епицентра биле удаљене на неколико стотина километара. С тога препоручује експерименталну сеизмологију и посматрање сеизмограма експлозија и пада великих маса, као што је скоро то извео г. *Минтрон*. *Кевешлигети* је мишљења, да проматрања момента приспевања таласа вештачки произведених неће много помоћи овој ствари. Што у опште постоји инфлексиона тачка у ходографу, или што је готово исто, основна сеизмолошка једначина, којом се одређује косинус угла емергенције као количник праве и привидне брзине — показује, да та привидна или површинска брзина простирања постаје бескрајна кад у близини епицентра дубина хипоцентра постане коначна. Због тога таласи доспевају једновремено у датоме кругу, што се слаже са познатим фактом о формирању конуса експлозије. *Вихерт* је мишљења да се овакво тумачење може усвојити. После овога председник је захвалио свима говорницима што су својим резултатима разјаснили овај врло интересантни проблем. Дискусија је завршена резолуцијом, коју је предложио *Рид*: да се централном бироу стави у задатак проучавање времена простирања трусних таласа, да би се могла омогућити прецизнија конструкција трансмисионе курбе.

Цајсиг је, по том, изложио своју графичку методу за одређивање положаја епицентра, која је веома подесна и довољно прецизна. У току говора изнео је неколико сеизмограма, добивених у сеизмолошкој опсерваторији у Југенхајму, по нарочитој методи регистровања — мастилом. Клоц је веома симпатично похвалио овај начин регистровања, а исто тако и Кнез Галицин. Ма да је и овде треће пера исто тако велико, као и код нагарављене хартије, ипак је тај начин један корак напред. Треба само публиковати начин како г. Цајсиг добија тако савршена пера, јер без тога та ће метода имати више лични карактер. Цајсиг је изјавио да се фабрикацијом тих пера бави у Дармштату један механичар, по томе дакле њихова израда није никаква тајна. Та је новина врло добро примљена.

Пошто је овим исцрпен данашњи дневни ред, председник објављује да ће сутра бити завршни састанак, на коме ће се прстрести још недовршене тачке дневног реда и извештаји специјалних комисија. Овај је састанак завршен у 4:40 мин.

Шести састанак

(Петак 21. јула пре подне).

Састанак је отворен у 10 с. и 15 мин.

На дневном је реду избор председника и потпредседника. Председник је позвао званичне делегате удружених држава, да по уобичајеној процедури, на засебним листићима гласају, који ће се листићи предавати по прозивци главног секретара, по државама. За Чиле гласао је Форел. Пошто је званичним делегатима представљено 18 држава, апсолутна је већина 10. При гласању за председника објављен је резултат, да од 18 листића, на 17 стоји име Кнеза Галицина. На основу тога председник Шустер објављује, да је за будућег председника Перман. Комисије једногласно изабран *Кнез Галицин*. После овог саопштења, које је поздрављено необично бурно, Кнез се Галицин захвалио на избору овим речима:

„Господо и драге колеге, захваљујем вам најтоплије на великој почести, коју сте овим избором учинили мојој личности и мојој земљи. Стараћу се да заслужим ваше поверење и надам се, да ћу вам моћи припремити пријатне дане за време вашег петог сазива у Петрограду.“

Кад су пребројани листићи гласова за потпредседника, председник је саопштио, да су 16 делегата гласали за Леконта, а један за Мисра, објавивши да је за потпредседника изабран г. *Леконт*. Леконт се такође захвалио на избору овим речима:

„Господо, захваљујем вам на указаним ми симпатијама. Моје ће се будуће функције кретати ка напредовању наше заједнице, гледају

да вам поновим изразе моје захвалности и обећавам да ћу ићи стазом мојих претходника г. г. Палапа, ван дер Стока, Форела и Хепитеса“.

Оба две су изјаве примљене необично симпатично и пропраћене дуготрајним аплаузом.

После овога *Хеитес* је саопштио извештај Финансијске Комисије, који је благовремено раздат свима члановима конгреса. После читања извештаја, *Форел* је нагласио, да до идућег нашег састанка имамо пред собом три рачунске године, док је међутим, по уобичајеној пракси у Риму, Хагу и Цермату, предлог буџета спремљен само за годину дана, па је тако спремљен и овај буџет. Финансијска је комисија свакако желела да не утврђује унапред трогодишњи буџет, како не би везивала руке Перманентној Комисији тако дугом периодом трајања његова. Комисија је хтела, да Перм. Комисији остави одрешене руке на крају прве године, да гласањем путем писама учини евентуалне измене у буџету за наступајућу годину, што је, по његовом мишљењу, непрактично. У дискусији по томе питању учествовали су још *Хеитес* и *Анго*. Њихова су мишљења била: да је овим предлогом буџетским израђен тиски буџет за годину 1911—1912, дакле за годину дана. Перманентној Комисији стоји до воље да у њему учини измене ако би биле потребне за идуће године, иначе овај исти буџет важиће и за остале две године до идућег сазива. Евентуалне измене вршиће се преко делегата путем писама. У томе начину гласања *Форел* види тешкоће, јер захтева много времена док се покупе гласови из целог света. Најзад је одлучено, да се предложени буџет усвоји.

Палапа је прочитао декларацију републике Аргентине, да и она ступа у међупародну сеизмолошку заједницу. Декларација је пропраћена дугим аплаузом.

Клоц је саопштио извештај комисије за билетен. У вези са тим извештајем *Хекер* је изјавио, да ће он од стране централног бироа израдити потпун образац тога билетена на основи комисијских резолуција. Желети би било, да га онда све државе усвоје. Извештај са овим додатком примљен је једногласно.

Хекер је саопштио извештај комисије за микросеизме. Председник је истакао да је за сваку станицу врло теретно свршавати детаљне анализе микросеизма свакога дана. Ради економије времена, треба одабрати извесне дане, 8—10 годишње, а нарочито би те дане ваљало узимати за време зиме. Тих дана, унапред утврђених, ваља извршити све анализе периода и амплитуда таласа и то у развоја дана. По његовом мишљењу тако једновремено добивене анализе на целој површини земљиној послужиће као солидна основа у проучавању микросеизмичких појава. Позивајући се на хипотезу Вихертову, да такви микросеизми потичу од таласних удара на морске обале, напомиње да

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

www.unilj.rs

је под надзором г. Х. Дарвина конструисан у Кембриџу нарочити инструмент за бројање таласа, који је био намештен и радио два месеца у близини Њукасла. Изнео је у кратко опис тога инструмента и показао неколико дијаграма његових, који су били врло поучни. Такав инструмент могао би послужити за тачније познавање микросеизмичких покрета на континенту. *Анго* напомиње да се у Метеорол. Журналу у Паризу публикују микросеизми, констатовани у Француској, а њихова се снага изражава једном скалом од 0 до 3. Ту се износи само општи карактер микросеизмичке узнемирености, каква се јавља појединих дана или часова. Ти подаци наравно нису исказани у прецизним мерама, него само представљају општу слику микросеизмичких покрета.

— *Ван Евердинген* саопштава неколико претходних резултата до којих је дошао проучавајући везу између микросеизмичких покрета у Де Вилту и покрета таласа на западу Европе. Та је проучавања отпочео у друштву са *Ван Дајком*, шефом сеизмолошког одсека у Де Вилту. Изгледа, да узнемиреност сваке партије морске даје друкчу групу таласа одређене периоде. Тако на пр. кад је узнемирено само Северно Море, тада се виде често врло јаки таласи, који имају 3,5 сек.; кад пак таласи ударају само о обалу Скотске, тада се јављају таласи периоде од 5 сек.; најзад осцилације достижу периоду од 6 сек. кад је бурно море само дуж Норвешке обале. Ако ли је пак олујама узнемирено море у целој западној Европи, тада се јављају таласи просечне периоде од 7 сек. преко којих су натрпани секундарни таласи краћих периода. Проматрања у Де Вилту никако не воде закључку, да у опште периода расте са амплитудом, периодом морскога стања. Сем тога он је нашао, да посматрања морскога стања, каква се саопштавају у метеоролошким синоптичним картама, често пута нису подесна за карактерисање високога мора. На супрот томе прикупио је много драгоценјих података посматрајући шест пута дневно стање мора на бродовима у холандским пристаништима. С тога ван Евердинген препоручује, да се што више података прикупи од пристанишних бродова. У исто време скреће пажњу и на то, да не треба занемарити ни утицај котрљања таласа на обали. — *Визерт* додаје, да је Гутенберг у Гетингену дошао до закључка, да је највећи утицај таласа на стрме обале и да је тада периода 6 сек. У опсерваторији у Апији, на самоским острвима, сеизмографи су готово увек узнемирени када таласи ударају на острво, а нарочито када су већи. На основи тога они из далека прате циклоне, који пролазе Тихи Океан. Најзад они су у Апији више пута бројали нарочите морске таласе, који су по 600 пута за сат ударили у обалу, што тачно одговара периоди од 6 секунда, која је карактеристична за микросеизме, о којима је говорио г. Хекер. *Хекер* је више пута мерио периоде таласа приликом својих путовања по Индиском и Тихом Океану унакрст, и одређивао је периоде од 5—6 секунда. Та вред-

УНИВЕРЗИТЕТСКА
БИБЛИОТЕКА

ност се мало разликује у разним морима, али се све вредности крећу у границама између 4 и 7 сек. око мало час наведене средње вредности. — *Клоп* је више пута проучавао дејство урагана. Они производе кретање тла у периодима од 5—6 сек. Али, на супрот ономе што је навео г. Евердинген, он је опазио, да постоји нека веза између периоде и амплитуде и то тако, да обе количине расту паралелно једна с другом. Истина је, да је повећање периоде врло мало, али поуздано постоји. Сличну појаву оној, о којој прича г. Вихерт, наводи и он, да се миграција циклона тако исто огледа у микросеизмима канадским. На жалост, у тим микросеизмима он не види оно што ће наступити, већ само оно што је било. На тај начин он може пратити барометарске депресије од америчких до европских обала. — *Наваро-Најман* извештава да микросеизми, уписани у опсерваторији у Картужи, имају периоду 6—7 секунда. Они се у опште јављају кад се развија депресија на Атланском Оксану. Циклон на Средиземном мору такође производи микросеизме, али су њихове периоде од 3,5 до 4 сек. Можда та диференција долази од врло различитих дубина та два басена. Врло често, готово увек микросеизми се јављају пре барометарских депресија, слично појавама морских таласа који иду испред ветра. *Берлоги* потврђује све раније наводе; и он, у станици Ливанској, око 40 км. далеко од Средиземног Мора, проматра микросеизме, чија је периода 3—4 сек. *Валкер* пак, који врло пажљиво проматра кретање тла, на против налази микросеизме, чија периода варира између 3 и 8 секунда. *Евердинген* се обраћа Клоцу изјавом, да сеизмографи данас не могу учинити скоро никаквих услуга метеорологији, јер уписују микросеизме готово истовремено са депресијама, или нешто мало раније; можда ће кроз десетак година бити од веће користи. — *Вихерт* је препоручио комисији за микросеизме, да се проучи котрљање слободних таласа, који, наступајући много правилније него ли буре, могу произвести доста знатних последица појавом, која је слична резонанцији. Тиме је завршена ова интересантна дискусија.

Рид је изложио своју студију о упоређењу енергије разних трусова, која је врло пажљиво саслушана.

Лагранж је саопштио организацију сеизмолошких проучавања у белгискоме Конгу, која је наишла на опште одобравање. *Вихерт* је нарочито заблагодарио г. Лагранжу на тако срећној иницијативи, коју је показала Белгија. Сеизмолошке станице у басену Конга, биће положене скоро антиодно према Тихоме Оксану. Тиме ће оне дати драгоцен података и за сеизмолошки ходограф, и за сеизмичност Африке, о чему је до сада познато врло мало. *Лагранж* је захвалио Вихерту на љубазним речима, које ће без сумње убрзати ово научно предузеће.

Палацо је изложио три саопштења: једно у име *Агаменона* и *Кавазина* о сеизмограмима добивеним у опсерваторији геодинамичкој у

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

WWW.UNILIB.RS

Рока ди Папи у току последњих дваесет година; друго у име *Каванина* о светском каталогу микросеизама; и најзад треће у име *Мартинелма* о изради сеизмолошких билетена. *Форел* жали што два последња саопштења нису благовремено стигла, да би се о њима водило рачуна у комисији за каталоге. Све напомене и критике од свију станица увек су добро дошле, само треба да се саопште на време, да би се о њима могло дискутовати. Препоручује, да се у будуће сва таква саопштења упућују непосредно директору Централног бироа.

Наваро Најман извештава, да је у Шпанији основано једно ново научно друштво, које ће се парочито бавити астрономијом. У билетену тога друштва биће заступљена и сеизмолошка проматрања. По том истиче извесне узроке грешкама при одредби часа у сеизмограмима. Најзад објашњава потребу што обилнијега и што тачнијега материјала о појединим микросеизмима.

Хаусман је пре свега у изводу приказао своје резултате, који се тичу извесне мале модификације у механичком регистровању, која ће без сумње интересирати практичне сеизмологе, пошто је чисто техничке природе. Друго је његово саопштење било о одредби брзине простирања труса у површним слојевима земљиним. То је саопштење саслушано веома пажљиво.

После овога прешло се на последњу тачку дневнога реда.

Кнез Галицин је саопштио нову организацију сеизмолошких проучавања у Русији. То је саопштење илустровано многобројним фотографијама помоћу пројекционог апарата. Осим многобројних правих сеизмолошких инструмената, биће употребљен и грави-вариометар барона Етвеша у најнемирнијим пределима, где ће тај инструмент моћи послужити локалној прогностици. Овако рационално комплетирање станица најочитије показује са коликом се збиљом и великим планом приступа сеизмолошким проучавањима у Русији.

Хешитес је изјавио, да се и у Румунији сада приступа реорганизацији сеизмолошких проучавања. Кроз најкраће време завешће се инструменти Кнеза Галицина.

Овим је исцрпен дневни ред. Председник је саопштио још нека обавештења поводом двеју екскурзија, које се припређују сутра, у суботу 22 јула, паралелно у Честар и Ескдалемир.

Завршивши на овај начин одређене послове овога сазива, председник је са задовољством констатовао да је овај сазив конгреса по броју и по квалитету учесника, по броју интересантних и значених расправа и саопштења био веома плодносан. Захвалио је топлим речима свима који су узели учешћа на састанцима, те су својом сарадњом учинили овако велики успех овога сазива; захвалио је и главном секретару на преданоме послу заједнице.

УНИВЕРЗИТЕТСКА
БИБЛИОТЕКА

Форел је потом одржао кратак говор ове садржине:

Господо, позивам вас да ми се придружите да засведочимо своје велико признање нашем одличном председнику, у исто време ревornosм организатору, који је умео прикупити научнике свих земаља и с успехом руководити нашим састанцима. Он није жалио труда који је никада био и врло тежак и врло замалан, али га је вазда савлађивао лако, врло радо, врло љубазно. Свима нашим дискусијама давао је научни тон. И овде за време нашег осмодневног бављења у Манчестру, као и пређе у Цармату, он је био председник у пуноме смислу, учинио је све, да ми одавде понесемо најдубље утиске.

Ја још сматрам за дужност захвалити, а сигуран сам да ћете ме овластити да то учиним и у ваше име, вице-канцелару универзитета Викторије на његовом љубазном позиву, на великодушности, којом нам је ставио на расположење раскошну салу и богату физичку лабораторију универзитетску. Предусретљивост његова којом нам је олакшао да се лично упознамо са многим ауторитетима овога универзитета, нама је особито драга.

Да изјавимо своје дубоко поштовање лорду меру Беренсу на љубазном пријему, који нам је приредио у свечаној сали општинске града Манчестра; Д-р Бендрику који нам је изводио пријатне мелодије; и нашем главном секретару на смиреносе, а неуморноссе труду око наших састанака, од којег ћемо тек имати прилике да осетимо све доброте правилно вођених записника.

Предлажем вам, да акламацијом поздравимо све које сам именовао, а да не заборавимо при том на нашега потпредседника који је тако успешно испуњавао своје функције на свима нашим састанцима“. Дуг и срдачан аплауз разлегао се по пространој сали, што је у целој овој сценерији било веома дирљиво и веома дубоко тронуло све присутне.

Председник је најзад у име своје и у име главног секретара захвалио на љубазним речима, које су потекле од целога конгреса и, примљујући се овлашћења да г. вице-канцелару универзитета протумачи изјављене осећаје поштовања, закључио је седнице четвртога сазива интернационалне сеизмолошке заједнице.

Састанак је закључен у 12 с. 40 м.

У току састанка било је два службена пријема и један заједнички обед. Први пријем био је у општинској кући код лорда мера града Манчестра г. Чарлса Беренса 18 јула од 5 до 7 сати после подне. Други пријем био је у врту председника Пермаментне Комисије г. Шустера, који се налази на периферији Манчестра у т. зв. Викторијином парку, 19 јула од 4½ до 7 сати после подне. Заједнички обед дао је Универзитетски Колегијум, 21 јула од 7 с. 45 м. у вече. По свршеном обеду одржан је тост: за краља, од вице-канцелара универзитета

за представнике појединих држава на овоме конгресу, од Едварда Де-
 вера; за интернационалну сеизмолошку заједницу, од проф. А. Е. Х.
 Ловса; па овај тог одговорили су: председник Перман. Комисије г. Шу-
 стер, потпредседник г. Хепитес, и изабрани председник Кнез Галицин;
 за град и универзитет Манчестра, од проф. Рида на који су одговорили
 лорд мер и вице-канцелар универзитета.

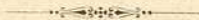
Последњи дан

(Субота 22. јула)

За овај дан биле су предвиђене две паралелне екскурзије и то:

1) у *Ескдалемир*, где се налази опсерваторија за земни магнетизам, а од пре кратког времена инсталисан је и сеизмолошки павиљон са инструментима Кнеза Галицина. Директор метеоролошке опсерваторије г. д-р В. Н. Шав дао је гостима ленч и дине у самој возу, а надинтендант г. Ц. Валкер дао је чај у самој сеизмолошкој опсерваторији. Екскурзија трајала од 9 сати пре подне до 8 сати у вече.

2. у *Честер*, где се налази врло лепо пристаниште, један од најстаријих градова Енглеске. Интересантна је шетња око старих зидова (из 14 века) саграђених од црвених пешчара; за тим катедрала такође од црвених пешчара на којој се виде сви стилови од романског до најновијег. Нарочито је лепа партија између ушћа реке Ди и морске обале, где се налазе нове грађевине, модерни Честер. У обичајима становника виде се још трагови старинског живота. Ова је екскурзија трајала цео дан.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

ШКОЛСКО И КУЛТУРНО КРЕТАЊЕ У СРПСТВУ, СЛОВЕНСТВУ И СТРАНОМ СВЕТУ

ГИМНАСТИЧКА ШКОЛА¹

ПРВИ КУРС ОВЕ ШКОЛЕ: 1. МАЈА — 5. НОВЕМБРА 1908 Г.

I Постапак ове школе

Г. д-р Влад. А. Поповић, лекар, упутно је био, 24. маја 1904. године, један акт Господину Министру просвете и црквених послова о потреби Завода за физичко васпитање омладине. У овоме акту г. д-р Поповић говори о важности физичког васпитања омладине, о штетним последицама занемареног физичког васпитања школске омладине, о потреби да школа сама узме на се систематско физичко васпитање и да за то има спремне наставнике, па тражи да се иницијативом Министарства просвете подине „Завод за физичко васпитање омладине“. Даље говори о трајању учења (курс би трајао шест месеци) и о предметима: поред теоријских предавања² изводила би се у заводу практична телесна вежбања — игре и гимнастичке радње на справама и без њих. За овај посао, вели се у овоме акту, требало би да држава спреми два учитеља: једног женског и једног мушког у „Централном заводу у Шведској“. Слушаоци би били: редовни (учитељски кандидати, средњешколски наставници) и ванредни (они који хоће да постану учитељи гимнастике). Ванредни слушаоци плаћали би за наставу у овоме заводу. За инсталацију и подизање завода било би потребно 40—50.000 динара; а издржавање завода износило би око 10.000 динара годишње. — При крају овога акта г. д-р Поповић вели, да би се „установом овога завода најбоље обележила државна светковина прославе стогодишњице обнављања српске државе чврстим мишицама и силним духом наших предака“.

Физичко васпитање наше школске омладине било је доста, у последње време, готово сасвим занемарено. Увиђала се потреба, да се и па овај део васпитања треба да обрати већа пажња. Наведени акт г. д-р Поповића дао је поново повода Министарству просвете, да у овоме правцу отпочне ра-

¹ Израђено по службеним подацима Министарства просвете.

² Теоријски предмети били би: 1. Анатомија и физиологија човека у опште са битним одликама полова. — 2. Анатомија и физиологија дечјег организма до завршеног пубертета. — 3. Анатомија и физиологија телесних вежбања и појединих гимнастичких игара. — 4. Физиологија нервног система с обзиром на психичке функције мозга. — 5. Општа хигијена. — 6. Школска хигијена. — 7. Начела педагогике с обзиром на физиологију човековог организма у поједина доба развића.

дети. И Министарство просвете, истина не одмах, али идуће године, својим актом од 11. априла 1905. године ПБр. 6.958, одлучило је било, да се приступи припремама за установљење једне *Гимнастичке Школе* у Београду. Истим актом Министарство је одредило и одбор за израду пројекта за саму школу. За председника овога одбора одређен је био г. *Сретен Стојковић*, директор гимназије, а за чланове одбора: *Д-р Милан Радвановић*, управник оште државне болнице; *Сретен Пашић*, управник В. Ж. Школе; *Милутин Мишковић*, ђенералштабни потпуковник и *Атанасије Поповић*, професор богословије. Овај одбор одржао је свој први састанак 28. априла 1905. године и претресао је питање о положају и уређењу Гимнастичке Школе, па је решио, да се умоли Министарство просвете да набави и одбору стави на расположење уређења (с наставним планом) гимнастичких школа у Немачкој, Шведској и Чешкој. — Министарство је тек после дуже времена, својим актом од 4. фебруара 1906. године ПБр. 7575/1905, умолило Министарство иностраних дела, да се уређења гимнастичких школа у поменутих државама набаве преко наших посланика и конзула у тим државама. — Министарство иностраних дела, својим актом од 24. маја 1906. год. Бр. 6.073, одговорило је: да гимнастичке школе не постоје у Аустрији; за образовање учитеља за гимнастику има нарочитих курсева; па је послало и планове за гимнастичку наставу у аустријским средњим школама. Послало је податке о уређењу гимнастичких школа у Пруској¹. Све је ово Министарство просвете, истога дана, послало председнику одбора г. Стојковићу.

Одбор је приступно затим послу и свршио поверени му задатак. И 15. новембра 1906. године одбор је послао Министарству просвете испричан извештај о своме раду. Уз извештај овај одбор послао је и: а) *Правила за шестомесечни гимнастички курс*, б) *Упутство за телесно вежбање* и в) *Програм телесног вежбања*. Овај одбор извршио је свој задатак с пуно воље и преданости. Он је изradio не само *Правила за шестомесечни курс*, већ и програм за наставу телесног вежбања за све разреде средњих школа с објашњењем појединих радња и вежбања на справама и опширна и драгоценна упутства за наставу телесног вежбања.

15. новембра 1907. године сазвата је, у Министарству просвете, нарочита конференција, на којој су били представници гимнастичких друштава и чланови пређашњег одбора. На овој је конференцији утврђено: 1) да има места и могућности да се одмах отвори Гимнастичка Школа (курс); 2) да отварање ове школе узме на себе Министарство просвете уз приносог гимнастичких друштава; 3) да се брига о овој школи повери нарочитом одбору, који ће поставити Министарство просвете. — И Министарство просвете, својим актом од 26. новембра 1907. године ПБр. 19.301, решило је: да се одмах отвори Гимнастичка Школа (курс за спремање наставника за гимнастику).

II Управни одбор Гимнастичке Школе

Целокупну бригу око Гимнастичке Школе Министарство просвете поверило је нарочитом одбору. Актом Министарства просвете од 26. новембра 1907. год. ПБр. 19.301 за чланове овога одбора постављени су:

¹ Послало је: а) *Verordnungen und amtliche Bekanntmachung das Turnwesen in Preussen betreffend*, б) *Leitfaden für den Turnunterricht in den preussischen Volksschulen* в) по 1 примерак расписа пруског Министарства просвете од 25-XI-1901. 16-IV-1902, 20-III-1905, 16-V-1905, 2-VI-1905 и 15-XI-1905, који се односе на уређење гимнастичких школа у Пруској.

Стеван Тодоровић, академик, председник гимнаст. друштва „Соко“.

Борислав Тодоровић, директор Трговачке Академије.

Д-р Милан Радовановић, управник опште државне болнице.

Сретен Пашић, управитељ Више Женске Школе.

Миливоје Симић, директор II Београдске гимназије.

Милутин Мишковић, ђенералштабни потпуковник и председник Савеза друштва „Душан Силни“.

Живојин Ј. Јуришић, професор реалке.

Атанасије Поповић, професор III Београдске гимназије.

Радивоје Новаковић, адвокат, представник друштва „Српски Мач“.

Одбор се конституисао 27. новембра, изабравши себи за председника *Миливоја Симића*, директора II Београдске гимназије, а за пословођу *Атанасија Поповића*, професора III Београдске гимназије.

У току рада учињена је, у саставу овога одбора, једна једина измена: актом Министарства просвете од 2. јула 1908. год. ПБр. 8.612 постављен је за члана Управног одбора д-р *Милош Борисављевић*, санитарски пуковник, новоизабрани председник Савезне Управе витешких друштава „Душан Силни“ на место Милутина Мишковића, ђенералштабног потпуковника.

Одбор је радио од 27. новембра 1907. до 9. новембра 1908. године. За то време одржао је (34) тридесет и четири седнице и урадио је ово:

Израдио је „Правила Гимнастичке Школе“, узев за основу нацрт „Правила шестомесечног курса зарад сиремања учитеља телесног вежбања“, који је израдио ранији одбор постављен актом Министарства просвете од 11. априла 1905. год. ПБр. 6.958.

Утврдио наставни план за први курс Гимнастичке Школе.

Утврдио програме из појединих предмета.

Израдио „Правила за приправнике Гимнастичке Школе“.

Израдио „Правила о оцењивању успеха приправника и о испитима у Гимнастичкој Школи“.

Предложио Министарству просвете наставнике и управника Гимнастичке Школе.

Израдио пројекат издатака и одредио хонорар наставницима.

Присуствовао лекарском прегледу кандидата и извршио избор приправника.

Израдио распоред предмета на часове.

Саслушао месечне извештаје управника школе о раду и успеху у школи.

Утврдио питања за испит из свих предмета.

Одредио испитне комисије за испите из појединих предмета.

Решавао је: о школским административним књигама, о облику школ. сведочанства, о установи књижице, о набавци гимнастичког прибора и других потреба за Гимнастичку Школу итд. — Одбор је умолно Господина Министра просвете, да се у „Просветном Гласнику“ штампају, а затим и засебно отштампају два рада ранијег одбора: „Упутство за наставу телесног вежбања у средњим школама“ и „Програм за предавање гимнастике у средњим школама“. Министарство просвете је усвојило овај предлог и оба рада штампало.

Министарству просвете слати су извештаји о раду одбора у свакој седници.

III Правила Гимнастичке Школе

Господин Министар просвете и цркв. послова, својим актом од 31. децембра 1907. год. ПБр. 20100, потврдио је Правила Гимнастичке Школе, која гласе :

Чл. 1. — Министарство просвете и црквених послова, уз помоћ овдашњих гимнастичких друштава „*Душан Силни*“ и „*Соко*“, борачког друштва „*Српски Мач*“ и „*Друштва за школску хигијену и народно просвећивање*“, отвара повремену Гимнастичку Школу за спремање учитеља за телесно вежбање у средњим и стручним школама. — Курс ове школе траје шест месеци. — Почетак и свршетак курса одређује Министарство просвете.

Чл. 2. — Средства за издржавање школе јесу: а) повчана помоћ Министарства просвете; б) помоћ коју чине друштва поменута у чл. 1.

Чл. 3. — Свуколику брину о школи води Управни одбор, који поставља Министарство просвете. У овом одбору морају бити заступљена друштва поменута у чл. 1. — Управни одбор бира себи председника и послорођу. — Управни одбор бира и управника школе. — Министарство просвете одређује управнику и послорођи величину месечног хонорара, а осталим члановима одбора величину хонорара од седнице.

Чл. 4. — За приправнике Гимнастичке Школе примају се српски поданици, који пишу млађи од 18 ни старији од 25 година, а који су свршили најмање шест разреда средње школе, или Учитељску Школу (мушку или женску), или Трговачку Академију, или Телеграфски Курс, или Санкарску, или Музичку Школу, а стичу права да буду наставници тих вештина у средњим школама. — Пријављени кандидати за приправнике подносе уз молбу за упис: а) сведочанство о своје школовању; б) крштеницу; в) уверење о своје владању и занимању после школовања; г) уверење да су радили гимнастичка вежбања или у школи или у ком гимнастичком друштву бар две године.

Чл. 5. — Над пријављеним кандидатима врши се *лекарски преглед* ради уверења о њиховом нормалном стању здравља и телесним способностима. — Овај преглед врше два школска лекара, које одреди Министарство просвете, а у присуству Управног одбора. Преглед се врши сагласно правилима за пријем у Војну Академију.

Чл. 6. — Од пријављених кандидата Управни одбор бира за приправнике оне, који поред добрих квалификација имају и личних особина потребних за наставнике средњих и стручних школа. Боље квалификације дају и прече право на избор. — Највећи број приправника у једном курсу може бити тридесет (30).

Чл. 7. — Настава је у школи *бесплатна*. — Приправници су дужни, да из својих средстава набаве за гимнастичка вежбања *одело*, које прошише Управни одбор.

Чл. 8. — *Наставни план* ове школе обухвата *теоријску и практичну* наставу. У теоријску наставу, поред *историје и методике* телесног вежбања, улазе као засебни предмети и: *основи анатомије и физиологије човека са хигијенским правилима о здрављу и указивање прве помоћи у несрећним случајевима; пешачка егзерцирна правила; основи оште педагогике и уредба средњих школа*. — Практична вежбања обухватају *све врсте гимнастичког вежбања у строју и појединачном вежбању без справа и са сравама; све врсте гимнастичких игара и игра лоптом; војничко вежбање у строју; пливање, веслање и клизање на леду; основе борења мачем и сабљом*. — Број недељних часова теоријске наставе и практичног вежбања може бити највише тридесет. — Практичној настави циљ је задобијање сопствене телесне способности и окретности у области гимнастичке наставе и оспособљавање за руковођење гимнастичким вежбањима и играма.

Чл. 9. — Дужности Управног одбора јесу ове: 1) прописује наставни план и програме из појединих предмета и вежбања; 2) бира и предлаже Министарству просвете управника и наставнике; 3) врши избор приправника; 4) врши надзор над целокупном наставом; 5) утврђује распоред предмета на наставнике као и распоред часова дневне наставе и вежбања; 6) утврђује распоред испита; 7) одређује хонорар наставницима; 8) одређује, у почетку курса, буџет свих издатака; 9) изриче казне приправницима за веће иступе; 10) одлучује о отпуштању приправника из школе због лошег владања или неуредног похођења школе; 11) присуствује испитима приправника на завршетку курса; 12) прописује правила за полагање испита на крају курса; 13) прописује облик сведочанства о свршеној школи; 14) издаје сведочанства приправницима, који сврше школу; 15) прима и отпушта служитеље; 16) подноси извештај Министарству по свршетку курса. — Одлуке Управног одбора о буџету, о избору управника и наставника, о величини хонорара наставницима, о наставном

плану, о распореду испита и о распореду предмета на часове подnose се Министарству просвете на одобрење. — Одлуке Управног одбора цуноважне су, кад је присутна већина чланова.

Чл. 10. — Дужности *председника* одбора јесу: 1) да у свима приликама представља одбор и школу; 2) да уз помоћ пословође води одборову администрацију; 3) да прима пријаве за упис у школу; 4) да врши сва новчана примања и издавања; 5) да врши потребне набавке, школске и канцеларијске, по решењу одборском; 6) да сазива и руководи седнице Управног одбора и извршује његове одлуке.

Чл. 11. — Дужности *управника* школе јесу: 1) да уз помоћ пословође води потребну школску администрацију; 2) да се брине о реду у школи и о школским стварима; 3) да се брине о уредном и тачном вршењу наставе и вежбања; 4) да води бригу о уредном доношењу наставника у школу, и да о сваком изостанку извештава Управни одбор; 5) да свакога месеца подноси одбору извештај о току наставе и реду у школи; 6) да изриче казне приправницима за мање погрешке; 7) да за сваки неуцутан поступак наставника и приправника извештава Управни одбор; 8) да, по свршеном курсу, поднесе извештај одбору о целокупном раду и напретку с табеларним прегледом оцена свих приправника.

Чл. 12. — Дужности *наставника* јесу: 1) да предају поверене им предмете и вежбања по прописаним програмима и да програм сврше на време; 2) да уредно долазе на часове; 3) да у школски дневник уписују рад сваког часа; 4) да на крају свака два месеца оцене успех и марљивост свакога приправника, а са оценама које важе у средњим школама.

Чл. 13. — По престанку курса управник школе предаће одбору сву школску архиву и све ствари. — Одбор ће, поред тога, предати Министарству просвете и сву своју преписку. — Председник одбора предаће Министарству просвете све новчане књиге и рачуне. — Набављене ствари предаће се такође Министарству просвете.

Чл. 14. — Наставници гимнастике и борења могу, по одобрењу одборском, ради свога усавршавања, присуствовати предавањима у овој школи.

IV Наставни план

Управни одбор, у својој седници од 16. јануара 1908. год., утврдио је *Наставни план* за први курс Гимнастичке Школе, а Министарство просвете одобрило га је својим актом од 18. јануара 1908. г. ПБр. 791 :

Редни број	П Р Е Д М Е Т И	У првој половини курса (прва 3 месеца)	У другој половини курса (друга 3 месеца)
		Недељно часова	
1	Историја телесног вежбања	1	1
2	Методика телесног вежбања	2	2
3	Основи анатомије и физиологије човека, са хигијенским правилима о здрављу и указивањем прве помоћи у несрећним случајевима	2	2
4	Основи опште педагогике и уредба средњих и стручних школа	2	1
5	Целокупна гимнастика (све врсте гимнастичког вежбања у строју и појединачном вежбању без сирава и са сиравама; све врсте гимнастичких игара и игара лонтом; витешке игре; пливање, веслање, клизање)	12	18
6	Пешачка егзерцирна правила и војничко вежбање у строју	3	2
7	Основи борења мачем и сабљом	4	4
Свега		26	30

УНИВЕРЗИТЕТСКА
БИБЛИОТЕКА

V Наставници

По предлогу Управног одбора, Министарство просвете поставило је за наставнике првог курса Гимнастичке Школе:

1. *Сретена Пашића*, управитеља В. Ж. Школе, за *Историју телесног вежбања*.
2. *Атанасија Поцковића*, професора III Београд. гимназије, за *Методику телесног вежбања*,
3. *Јована Миодраговића*, професора II Београд. гимназије, за *Основе опште педагогике и Уредбу средњих и стручних школа*.
4. *Д-р Војислава Ђорђевића*, секретара санит. одељења Мин. унутрашњих дела, за *Основе анатомије и физиологије човека, са хигијенским правилима и Указивање прве помоћи*.
5. *Љубомира Недељковића*, пешад. капетана, за *пешадијска егзерцирна правила и војно вежбање*.
6. *Шарла Дусе*, учитеља борења у Војној Академци, за *основе борења мачем и сабљом*.
7. *Фрању Хофмана*, привременог учитеља гимнастике у II Београд. гимназији, за *општу гимнастику*.
8. *Милутина Крњајића*, учитеља гимнастике у I Беогр. гимназији, за *игре и спортове*.

Актом Министарства просвете од 29. априла 1908. год. ПБр. 5.590 за управника Гимнастичке Школе постављен је *Д-р Александар Зега*, хемичар.

VI Приправници

Стечај за тридесет приправника објављен је 19. јануара 1908. године. На овај стечај пријавило се 26 кандидата. Лекарски преглед извршен је 27. фебруара; на преглед је дошло 23 кандидата. — Како је Управни одбор примио само 8 кандидата за приправнике Гимнастичке Школе и како је почетак курса место 1. марта одложен за 1. мај, то је 12. марта 1908. год. расписан накнадни стечај за нове кандидате. На овај стечај пријавило се још 7 кандидата. Они су лекарски прегледани 27. априла. И први и овај други преглед извршила је лекарска комисија, у којој су били: д-р Даринка Банковић, д-р Благоје Николић и д-р Војислав Кујунџић.

За приправнике Гимнастичке Школе примљени су:

1. Александар Н. Јанковић, учитељ основне школе.
2. Александар Стевановић, привремени поштански чиновник.
3. Десимир Зарић, свршени ученик VI разреда гимназије.
4. Драгољуб Лукић, свршени ученик VII разреда гимназије.
5. Ђорђе Обрадовић, ученик VII разреда гимназије и слушалац поштанско-телеграфског курса.
6. Љубиша Ј. Пурић, учитељ основне школе.
7. Љубомир Павловић, свршени ученик Трговачке Академије.
8. Милан Перовић, студент права.
9. Милан Чолић, свршени ученик VII разреда гимназије.
10. Миливоје Живковић, слушалац поштанско-телеграфског курса.
11. Милица С. Лазаревићева, свршена ученица Више Женске Школе, ученица Музичке Школе.
12. Милољуб Мишић, студент права.

13. Милорад Ђ. Поповић, свршени ученик VIII разреда, слушалац поштанско-телеграфског курса.
14. Милорад Михаиловић, слушалац поштанско-телеграфског курса.
15. Михаило Градојевић, студент филозофије.
16. Михаило Томић, ученик VII разреда гимназије.
17. Радивоје Ристић, ученик VII разреда гимназије, слушалац поштанско-телеграфског курса.
18. Радован Радосављевић, свршени ученик VI разреда гимназије, слушалац поштанско-телеграфског курса.
19. Ружица Ђорђевићева, свршена ученица Женске Учитељске Школе, ученица Музичке Школе.
20. Светодик Протић, слушалац поштанско-телеграфског курса.
- У току курса 10 приправника је напустило школу. На крају курса остало је свега 10 приправника.

VII Правила за приправнике Гимнастичке Школе

A. Владање приправника

Чл. 1. — Приправници Гимнастичке Школе спремају се за наставнике гимнастике у средњим и стручним школама. Према томе они треба да се владају онако како додикује васпитаним младићима и да имају све врлине потребне за савесно вршење наставничке дужности.

Чл. 2. — Приправници морају тачно и уредно долазити у школу. На знак звона треба одмах да иду у учионицу и да тамо у тишини и реду дочекају наставнике, сваки на одређеном му месту. При уласку наставника треба сви да устану и да мирно стоје, док он седне или не да знак да седну. — Редар извештава сваког наставника о приправницима, који нису на предавању, ради бележења изостанака. — У школу доноси се само школске књиге и школске потребе, које сваки приправник мора имати.

Чл. 3. — Кад наставник предаје, треба сви приправници да пазе. За то време не смеју се ничим другим занимати. — Кад их наставник испитује или кад израђују писмени задатак, не смеју један другог помагати. — Приправницима није допуштено, да излазе са часа, осим по одобрењу наставника у крајним случајевима.

Чл. 4. — Приправници треба савесно да врше своје школске дужности. Они треба да су увек спремни за испитивање; да на време израђују и доносе одређене им задатке. — Нико не може захтевати да се испитује кад хоће, нарочито ради поправљања оцене. Сваки приправник дужан је одговарати кад год се пита. — Приправници не смеју захтевати да им наставници саопштавају оцене пре одређеног рока.

Чл. 5. — Пошто наставник изађе из учионице, приправници излазе на одмор у ходник или дворште. И ту треба да се понашају у свему пристojно. Нарочито се забрањује: вицање, лупање, свирање, уопште све што квари школски ред. — Забрањује се пушење у школској згради.

Чл. 6. — Приправник може од школе изостати у важним домаћим приликама, ако унапред добије одобрење од управника школе, коме се одмах по доласку у школу јавља за оправдање изостанака. — Ако је приправник сиречен каквом недањом да дође у школу, одмах о томе извештава управника школе. Учињене изостанке због болести више од једног дана правда лекарским уверењем од одређеног лекара. — Задоцњавање се рачуна као неуредност за коју се казни. Приправник, који се задоцнио, куда на врата да му наставник допусти удазак у учионицу. — Управник школе о сваком изостајању или задоцњавању приправника извештава одмах Управни одбор Гимнастичке Школе.

Чл. 7. — Ако приправник болује више од 15 дана, онда Управни одбор Гимнастичке Школе решава о његовом даљем останку у школи.

Чл. 8. — Приправници морају да чувају школске и другарске ствари и да не чине никакве штете. Учињену штету морају одмах накнадити. — Кад је штету учинио који приправник а име му се не сазна, онда штету плаћају сви приправници.

Чл. 9. — Без одобрења управника школе приправници се не смеју скупљати у школи када нема предавања.

Чл. 10. — Приправници су дужни своје наставнике свуда с поштовањем пре-дусретати и покоравати се њиховим наредбама.

Чл. 11. — Сваки приправник може само у своје име нешто радити, говорити и жалити се. Молбе и жалбе, које су упућене највишој школској власти, могу се подносити само преко управника школе.

Чл. 12. — Ради лакшег одржавања реда одређује се на недељу дана по један редар, који се брине за чистоћу и ветрење учионице; pazi на ред у школи и при екскурзијама. — Редара одређује и надзирава управник школе.

Чл. 13. — Приправници могу становати само у честитим породицама. — У почетку курса дужан је сваки приправник да јави управнику школе, где је узео стан. — То исто бива и при свакој промени стана. — Приправник се мора иселити из стана, ако управник школе нађе то за потребно.

Чл. 14. — Забрањено је приправницима држати говоре на јавним зборовима и учествовати у дружинама без претходног одобрења школске власти.

Чл. 15. — Сваки приправник дужан је подврћи се редовним лекарским пре-гледима.

Б. Казне

Чл. 16. — Који се приправник огреши о ова правила, биће кажњен. — Свака казна заводи се у школски дневник.

Чл. 17. — Наставник кажњава опоменом. — Управник школе кажњава опоменом и укором. — Управни одбор Гимнастичке Школе кажњава писменим укором и отпуштањем из школе. Одука отпуштања извршна је, пошто је одобри Министарство просвете и црквених послова.

Чл. 18. — О казнама се извештавају приправнички родитељи.

Чл. 19. — Приправници се кажњавају и за неоправдане изостанке. Казна се одређује према броју неоправданих изостанака: за 1—2 изостанка казни управник школе опоменом; за 3—4 изостанка казни управник школе укором; за 5—10 изостанака казни Управни одбор писменим укором; за 11 и више изостанака Управни одбор отпушта приправника. — Изостанци и задоцњавања бележе се у школском дневнику. Изостанци се рачунају од часа, а неоправдани увек се сабирају са раније учињеним и према томе одређује се казна.

Чл. 20. — Који приправник учини какав дуг, мора га на време платити. Приправнику, који није свој дуг платио или се с повериоцем није намирио, неће се издати школско сведочанство све док то не учини.

В. Оцењивање владања

Чл. 21. — Владање се бележи оценама: примерно, добро и лоше.

Чл. 22. — Владање оцењује Наставнички Савет на крају сваког двомесечја. Општу оцену о владању при свршавању курса даје Управни одбор, узимајући у обзир целокупно владање приправника.

Чл. 23. — Приправник, који при свршетку курса, добије лоше владање, не може бити постављен за наставника гимнастике у средњим и стручним школама.

Чл. 24. — Оцена владања уноси се у сведочанство.

VIII Правила

о оцењивању успеха приправника и о испитима у
Гимнастичкој Школи

Чл. 1. — Успех приправника Гимнастичке Школе бележи се оценама: одличан (5), врло добар (4), добар (3), слаб (2) и рђав (1).

Чл. 2. — Сваки наставник пропитиваће сваког приправника ради сазнања његовог успеха, а на крају сваког двомесечја даваће му оцену успеха.

Чл. 3. — Сваки наставник убедежава оцене у засебан бележник, који добија од школске управе. — Наставници ће своје бележнице показати управнику школе, кад овај то захте.

Чл. 4. — На крају сваког двомесечја наставници убедежавају, из својих бележника, оцене за сваког приправника у школски дневник, и то оверавају својим

потписом. — Управник школе из школског дневника уноси двомесечне оцене у Главну

Универзитет

Чл. 5. — Приправник, који на крају другог тромесечја има потврђених слабих оцена из четири предмета, отиушта се из школе.

Чл. 6. — На крају курса управник школе за сваки предмет изводи из свих двомесечних оцена завршне оцене. Ово извођење бива аритметички: двомесечне се оцене саберу и добивени збир подели са 3; разломак $\frac{1}{3}$ не рачуна се, а $\frac{2}{3}$ рачуна се као целина. У случају где се завршне оцене не могу извести на овај начин, решавање о њима Управни одбор.

Чл. 7. — Приправник, који добије слабу завршну оцену из три предмета, не пушта се на испит и сматра се да није свршио Гимнастичку Школу.

Чл. 8. — Приправник, који је из свију предмета добио оцену најмање „добар“, пушта се на испит. Али ако који приправник има слабу завршну оцену из два предмета, испитаће се, пре почетка испита, пред комисијом коју одреди Управни одбор и оцена добивена на том испиту важиће као завршна оцена, и ако је ова оцена „добар“, приправник ће се испитати.

Чл. 9. — Испити су јавни. Испити из појединих предмета полажу се по распореду, које утврди Управни одбор Гимнастичке Школе.

Чл. 10. — Испити се полажу пред испитним одбором. Испитни одбор за сваки предмет састоји се из предметног наставника и два члана које Управни одбор Гимнастичке Школе изабере из своје средине. Једног од одређених чланова Управни одбор назначује за председника испитног одбора. — Испитима присуствују и остали чланови Управног одбора.

Чл. 11. — Министарство просвете и цркв. послова одређује за испите свог нарочитог изасланика.

Чл. 12. — Председник испитног одбора одређује ред којим ће приправници подлагати испит. — Приправник, који испит полаже, седи за истим столом, за којим седи и испитни одбор.

Чл. 13. — Приправници извлаче питања. С тога ће сваки наставник спремити довољан број питања из целог предмета. Ова ће питања, пре почетка свих испита, бити прегледана у седници Управног одбора Гимнастичке Школе. Утврђена питања из сваког предмета биће затим раздвојена на онолико листића колико има приправника више пет. На сваком листићу мора бити најмање три питања. — Питања из сваког предмета биће запечаћена у засебним ковертима, које ће чувати управник школе до самога испита из појединих предмета и тада ће их предавати председнику испитног одбора. Председник испитног одбора отвараће ове коверте пред сам почетак испита.

Чл. 14. — Кад приправник извуче листић, добија 10 минута времена, да промисли о питањима на извученом листићу.

Чл. 15. — Поред предметног наставника може и председник испитног одбора и остали чланови Управног одбора утицати при испитивању, али у правцу у коме је предмет отпочет и по програму, по коме је предмет предаван.

Чл. 16. — Испитивање приправника из сваког предмета трајаће најмање 10 минута.

Чл. 17. — Испитну оцену сваком приправнику даје испитни одбор. Решавање је већином гласова.

Чл. 18. — Испитне оцене убележавају се у нарочити записник, који потписују чланови испитног одбора. У записник се уноси и време почетка и свршетка испита и присуство изасланика Министарства просвете.

Чл. 19. — Из завршних оцена на крају курса и испитних оцена изводи се општа оцена из сваког предмета и за сваког приправника и то као аритметичка средина. Ово извођење врши испитни одбор одмах по свршетку испита из појединих предмета. Ако се у општој оцени појављује и $\frac{1}{2}$, онда се општа оцена даје према испитној оцени.

Чл. 20. — Извођење општих оцена из сваког предмета уноси се такође у записник испитног одбора. С тога ће управник школе, пре почетка испита, спремити табеларан преглед завршних оцена свих приправника из свију предмета.

Чл. 21. — Испитне и опште оцене из записника уноси управник школе у Главну уписницу.

Чл. 22. — Ако би се десило, да приправник почне на испиту неуљудно одговарати и непристојно се понашати, председник испитног одбора најпре ће приправника озбиљно опоменути, а у поновном случају удалиће се приправник по ре-

шењу испитног одбора, и то ће се унети у записник. Управни одбор донеће решење, да ли ће се таквом приправнику допустити да и даље подаже испите или не.

Чл. 23. — Гимнастичку Школу свршио је онај приправник, који из свих предмета добије општу оцену најмање »добар«.

Чл. 24. — Приправник, који би добио слабу општу оцену из једног теоријског предмета, може после 15 дана поновити испит из тога предмета по одобрењу Министарства просвете. Оцена поновног испита уноси се у сведочанство као општа оцена.

Чл. 25. — Резултат успеха саопштава се приправницима по свршетку свих редовних испита, а у дан који одреди Управни одбор. Ово врши изасланик Министарства просвете у присуству свих наставника, управника школе и чланова Управног одбора Гимнастичке Школе.

Чл. 26. — Приправник, који је свршио курс Гимнастичке Школе, добија сведочанство, у које се уносе опште оцене из свију предмета. Сведочанство гласи:

Сведочанство

Н..... Н..... рођен..... 18..... године у.....
..... вере..... свршио је..... курс Гимнастичке Школе у Београду за време од..... до..... 19..... године, и по свршеном испиту, који је држан од..... до..... показао је овај успех:

(набрајају се сви предмети)

Владао се.....

ГБр.....

..... 19..... год.

у Београду

Председник
Управног Одбора Гимнастичке Школе

Пословођа

Управник Гимнастичке Школе

Чл. 27. — По свршетку редовних испита управник школе израђује табеларан преглед свих приправника и њихових оцена и подноси га Управном одбору најдаље за 10 дана.

Чл. 28. — За сведочанство о свршеном курсу Гимнастичке Школе приправници плаћају државну таксу по закону о таксама.

IX Програм рада у Гимнастичкој Школи

1. маја 1908. године, у присуству начелника Министарства просвете, отворен је, у згради основне школе савамалекe, први курс Гимнастичке Школе. Председник одбора проговорно је неколико речи о важности оснивања Гимнастичке Школе у нас, и обратио пажњу приправницима на озбиљност позива, коме се посвећују. Приправницима су прочитана Правила за приправнике Гимнастичке Школе, а затим Правила о оцењивању успеха приправника и о испитима у Гимнастичкој Школи, и најпосле им је саопштен распоред предмета на часове. — Редовна предавања почета су 2. маја, према акту Министарства просвете од 5. марта 1908. год. ПБр. 3.377, а завршена су 28. октобра, према акту од истога дана ПБр. 17.333.

Програм рада из појединих предмета изложен је овде.

1. *Историја телесног вежбања* — предавао *Сретен Пашић*, управитељ Више Женске Школе: Несистематска и систематска гимнастика. — Човек у борби с природом. — Гимнастика у Јелпна; Олимпијске игре. Атлетика и гимнастика. — Гладјаторске борбе у старих Римљана. — Застој систематске гимнастике у средњем веку. Турнири и наши медали у средњем веку. — Гимнастика као последица разних професија. Ратни походи. Витештво у поезији (народној и уметничкој). — Народна гимнастика и народне изреке о телесном развићу и чувању снаге. — Народна гимнастика у забавним играма.

2. *Методика телесног вежбања* — предавао *Атанасије Поповић*, професор III београд. гимназије:

Историја наставе за телесно развијање. Одсуство методике у настави за телесно развијање у раније доба. Примена методике у савременој настави за телесно развијање. Задатак Методике. Методична настава за телесно развијање као главно средство за свестрано и хармонично васпитање омладине. Особине наставе за телесно развијање. Наставник као средншпа тачка телесног васпитања и његов узвишени задатак. Главна правила којих се наставник мора придржавати ради успеха у настави за телесно васпитање. Основна правила наставе за телесно васпитање. Поступност. Прелаз од лакшег тежем, од простог сложеном, од познатог непознатом. Корнет тачног и јасног показивања и објашњења појединих радња. Очигледност наставе. Размештај ученика при извођењу слободних вежбања у строју и обуци на справама. Главне погодбе за лако разумевање телесне обуке. Васпитна страна наставе за телесно развијање. Одржавање занимљивости у раду. Пол и узраст. Избор наставног градива с обзиром на умни развитак ученика и њихову телесну снагу. Помоћ при извођењу наставе за телесно развијање. Општа правила за ову помоћ. Поступно умањивања ове помоћи. Правилна помоћ као најбоље средство за морално васпитање ученика. Наставничко држање. Заповест. Помоћна средства у настави за телесно развијање. Вежбалиште и игралиште. Величина. Начин подизања. Утврђивање. Употреба вежбалишта или игралишта за клизалиште. Начин на који се ово врши. Вежбаоница. Величина и начин прављења зграде. Висина. Распоред греда спојница и облик крова. Положај према сунцу и светлости. Под. Меки и тврди под, њихове махне и недостатци. Најпробитачнија грађа за под. Облагање зидова. Грејање. Преветравање. Водовод. Одржавање чистоће. Важнија правила за ово. Сламбаче као најопаснији извор прашине. Разне врсте сламбача и њихова употреба. Свакидање брисање и чипћење. Велико чипћење. Премазивање пода зејтином и мала корист овог најновијег покушаја. Место за скакање. Материјал којим се попуњава ово место. Одељење за одело и смештај справа. Одељење за Управу с погледом на гимнастичка друштва. Соба за учитеља и њен памештај. Нужници. Галерије, место за галерије и њихова употреба. Справе као помоћна средства наставе за телесно развијање. Наука о справама. Технологија тела које сама природа даје за израду сваковрсних справа. Систем наставе за телесно развијање који прописује потребу разноврсних справа за вежбање. Главна начела ове системе. Подела справа на оне на којима радо радимо и на којима нерадо радимо. Подела справа према извођењу наставе за телесно развијање. Подела справа према начину вежбања. Опис појединих справа. Важнија правила за снабдевање вежбаонице справама. Обрасци за ово. Уџбеници као помоћно средство у настави за телесно развијање. Време појаве ових уџбеника у извесној системи код романских, германских и сло-

венских народа. Настavno gradivo. Подела наставног градива у основним, средњим и вишим школама. Распоред једног часа. Обрада наставног градива. — *Наставно градиво у основним школама.* Потреба редовног и правилног телесног кретања деце. Одсуство наставе за телесно развијање у правом смислу. Игре као поглавити предмет ове наставе у прве две школске године. Примена простих покрета тела или појединих делова тела у играма или засебно. Одсуство истраживања сложености у раду или оштрина при извођењу појединих покрета у ове прве две школске године. Почетак систематске наставе за телесно развијање у трећој школској години. Поглавље напње и времена играма у овој, па и у четвртој години исто онолико колико систематским вежбањима. Развијање мишићне снаге у овим годинама, чиме и у колико. —

Наставно градиво у средњим школама: А. у I, II и III разреду: I. *Вежбања у строју:* Постројење. Разбрајање. Кретање. Окретање. Образовање врста. Образовање редова. Одстојање. Образовање редова у ходу и захођењем. II. *Вежбања без сирава:* Основне радње трупом, рукама и ногама. Корачање. Везивање основних радња: Примери простији и сложености, који су састављени највише из две или три основне радње. III. *Вежбања помоћу сирава:* 1) Вежбања ђулићима, 2) Вежбања помоћу шинке, 3) Вежбања помоћу буздована. Општа упуства, положај, држање. Основне радње. Везивање основних радња. Примери простији и сложености састављени највише из две или три основне радње. IV. *Вежбања на сиравама:* 1) Одржавање равнотеже; 2) вучење ужета: појединце или у одељењима; 3) Гурање мотком; 4) пузање уз уже, мотку и уз лествице; 5) Развијање мишићне снаге у виску са опруженим и згрченим рукама заслужује нарочиту пажњу; 6) Скакање и прескакање. V. *Омладинске игре:* „Мете“, „робова“, „шуге“, „копча и квочке“, „тутумиша“, „лопчића“, „Срба и Турака“ итд. Б. У IV и V разреду: I. *Вежбања у строју:* Разна постројења и престојења из места, у ходу и захођењем. Разнолики примери и упуства за извођење у живим сликама. II. *Вежбања без сирава:* Сложене радње руку и ногу. Разнолики примери простији и сложености састављени највише из пет основних радња. III. *Вежбања помоћу сирава:* 1) помоћу ђулића; 2) помоћу шинке и 3) помоћу буздована. Примери простији и сложености састављени највише из пет основних радња. Гимнастичка шетња напред, назад и у страну уз радње шинком и буздованима. IV. *Вежбања на сиравама:* 1) Скакање са даске и помоћу мотке у висину и у дужину; 2) Вежбања на јарцу; 3) вежбања на коњу; 4) вежбања на разбоју; 5) вежбања на вратилу; 6) пузање и вежбање на лествицама — основне радње; 7) вежбање на покретним сиравама: гривне, транец, обртаљка — основне радње. V. *Омладинске игре:* 1) народне: „туре“, „вука и оваца“, „хајдука“, „вилног кола“ и т. д. 2) стране: крокет, крикет, тенис и т. д. Значај вежбања у виску у овим разредима и њихова примена. В) У VI, VII, и VIII разреду: I. *Вежбања у строју:* Савршенија постројења и престојења из места, у ходу и захођењем. Упуства за извођење примера у живим сликама. Обука у воду. II. *Вежбања без сирава:* Сложене радње ногу и руку. Разнолики примери тежих вежбања из става побаучке, вага, разноврсна чучања и т. д. III. *Вежбања помоћу сирава:* 1) ђулићима, 2) шинком и 3) буздованима. Разнолики примери савршенијих вежбања. 4) Вежбања помоћу оружја: војничке радње и гађање пушком, бацање камена, маља, копља. Упуства за ово. IV. *Вежбања на сиравама:* 1) скакање и прескакање са и без даске, помоћу мотке, у висину и у дужину; 2) вежбања на јарцу, 3) на коњу, 4) на разбоју. Везивање основних радња; 5) пузање и вежбања

на лествицама — савршенција вежбања у пузању на мотци и ужету, на стрмим и водоравним лествицама; 6) вежбања на покретним справама (гривне, трапец, обрталка): сложенија вежбања на трапцу и гривнама без замаха и са замахом; вежбања на обрталци и на двокраким лествицама. Учуства за сва ова вежбања.

3. *Основи опште педагогике и Уредба средњих и стручних школа* — предавао Јован Миодраговић, професор II београдске гимназије:

Задатак и потреба Гимнастичке Школе. — Физички развитак у историји: Стање нашега народа данас. Задатак државе у погледу развитка и напретка народнога. — Школа и рад у њима. Здравље у школи и правилан развитак и тела и душе. — Педагогија и васпитање. Задатак њихов. Спољни и унутрашњи утицаји на развитак. Циљ, метод и средства. Могућност васпитања. Разумевање спољних и унутрашњих утицаја. Кад почиње васпитање. Подела васпитања. — *Телесно васпитање.* Рођење и прво васпитање по рођењу. Дисање и хранење. Развитак детињи до зрелости. Телесно васпитање у првој периоди. О кретању пасивном и активном. Проходање, ход и игре. О играма, раду и гимнастици до зрелости или пунолетства. — *Почетак умног развитка.* Душа и њен однос према телу. Живчани систем. Врсте живаца и чула. Рад чула. Утисак; осећај; задржавање; обнова. Представе просте и сложене. Мишљење и умни развитак. Примена овог у васпитању. Очигледна настава. Обнова и кратки преглед целокупног духовног развитка. Педагошка примена психолошког развића. *О осећањима.* Постање њихово и веза с представама. Подела осећања. Морална осећања. Развијање њихово у деце. Хришћански морал. Утицај физичког, естетичког, умног и религиозног развитка на морални. Естетички развитак у човечанству и детету. О религијском развитку у човечанству. Религијски развитак у човека. Развијање религијских осећања у детета. О техничком васпитању. Хармонијски развитак. — Дидактика и методика. — *О уређењу средњих школа.* *О уређењу стручних школа.* — *Одржање реда.* — *Школска администрација.*

4. *Основи анатомије и физиологије човека са хигијенским правилима о здрављу и Указивање прве помоћи у несрећним случајевима,* — предавао Д-р Војислав Борђевић, секретар санитетског одељења Министарства унутрашњих дела:

Значај и вредност телесног вежбања. — Спољни облик човечијег тела и симетрија у његовој грађи. Мењање облика човечијег тела услед растења, физичког рада, телесног вежбања, социјалних прилика, културе, исхране и пола. Карактеристика облика женског пола. — О скелету у опште. О мишићима у опште. Значај грађа, надражљивост, размена материја. Умор мишића. Утицај умора. Тренирање. Одмор мишића. Разно вежбање; утицај његов на мишиће. Системе мишића. Атлетско вежбање. Појаве код тренираних мишића. Рад мишића и задатак телесних вежбања. Подела мишића према раду. Дејство мишића на кости као полуге. Облици мишића. — Грађа и рад коже. Физиологија и хигијена коже. Регулисавање топлоте. Удар услед топлоте, сунчанице. Телесно вежбање у полу. Утицај купања на кожу. — Специјални део. Склон главе, мускулатура главе. Кожни мишићи на лицу. Физиномија. Мимика. Мишићи за жватање. — Кичмени стуб. Подела. Покретљивост кичме. Мишићи на врату. Природне кривине кичме. Закон теже. Одржање равнотеже. Усправно држање тела: нормално, војничко и вољно. Одступање од нормалног држања тела. Крива кичма. Предохрана и сузбијање криве кичме. Грудни кош. Скелет. Разни облици грудног коша. Утицај корзета и појасева

на грудни кош. Реформа женског одела с погледом на телесно вежбање. — Мишићи на грудима и леђима. — Анатомија органа за дисање. Физиологија органа за дисање. Гимнастика плућа. Мускулатура трбуха. — Скелет горњих удова. Мишићи горњих удова. Скелет карличног појаса. Скелет ногу. Обућа и нега ногу. Мускулатура карлице, бутине, гњата, колена, стопала. — Човечеје тело у миру. Стојање, лежање, чучање, клечање, висак, пливајући став на разбоју. — Човечије тело у кретању. Ходање, природни ход. Разне врсте вештачког хода (ходање на прстима, војничко корачање, брзи ход, атлетски ход). Гимнастички излети. Пењање по стрмој равнини, степеницама, лествицама. Рад при томе. Шетње градске као гимнастичко вежбање. — Анатомија и физиологија срца и крвних судова. Велики и мали крвоток. Хигијена срца. Напрезање и умор. Потреба за вежбање срца. — Трчање: појам, механизам, рад, брзина и утицај трчања на човечеје тело. Здравствена вредност трчања. Разне врсте трчања. — Скакање: појам, испитивање, покрети, правац, снага и мера. — Рад руку. Разне врсте скакања. Вредност скакања. Мере предосторожности. — Анатомија и физиологија органа за варење. Средства за исхрану из животињског и биљног света. Зачини и пића и њихов утицај на телесно вежбање. — Прва помоћ у несрећним случајевима. Повреде тупим оружјем и ране. Крволитићење и први завој. Крволитићење из унутрашњих органа. Преломи костију; угануће и увицуће зглобова. Изгоретине од удара електричне струје. — Прва помоћ код утопљеника, код онесвесћених, код отрованих. Транспорт болесника. Нега болесника.

5. *Општа гимнастика* — предавао *Фрања Хофман*, учитељ гимнастике:

I. *Вежбања без сирава*: А.) Ходање. Трчећи корак. Трчање; — Б) Просте вежбе на месту: 1) Покрети: α) рукама, β) ногама, γ) трупом. Покретање руку: једнострано, истострано, разнострано, једном и обема рукама, наизменично, водоравно, косо, напред, назад, у страну, горе, доле, на десно, на лево, унутра, луком и кругом челним и бочним. Положај руку: положај палца, длана, надлактице и малог прста. Рука стиснута у песницу. Убојнички покрети руку: удар, заклон. Покрети трупа: савијање, извијање, кружење. Начин покрета трупа: напред, назад, у десно, у лево, полу-десно, полу-лево, напред и назад; полако и брзо. Покрети опружених ногу: напред, назад, у страну, привлачење, раскорак. Покрети ногу грчењем и опружањем, избацавањем, савијањем, напред, у страну и доле. Покрети ногу: водоравно, косо, унутра, у поље, луком и кругом. Убојнички покрети ногу: ритац, доњи, спољни и назад. — 2) Издржавања: рукама, трупом, ногама — у свима положајима извршених покрета. — 3) Окрети: полудесно и полулево, на десно и на лево, на лево-круг и десно-круг, цео круг. — 4) Поскоци: у вис, у десно и у лево, напред и назад, полудесно и полулево, на једној ноzi и обема, ниско и високо. — 5) Ставови и њихове промене. Разни усправни, савијени и убојнички ставови. — В) Просте вежбе из места: 1) Корак, ход: обичан напред, прекрсни, назад, у страну, на прстима, савијањем ногу напред и назад, дизањем ногу напред, савијањем тела напред и назад, у чучању и получучању. — 2) Суњање: напред, назад, у страну. — 3) Скок. — Г) — Различности и наступања. — II *Вежбања помоћу сирава*: А) Вежбања сиравама: 1) Вежбања малим ђуладима по 2 кгр. тежине. — 2) Вежбања дизањем разних терета од 10—100 кгр. — 3) Вежбања палицама кратким и дугим. — 4) Вежбања буздованима: челно, бочно и попречно; махање горе и доле; велики кругови, мали кругови згрченом и опруженом руком: горе, доле, у страну, напред, иза главе, иза тела, код рамена, споља, унутра, во-

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

доравно над рукама и испод руку; вежбања једном и обема рукама и наизменично. Извођење основних радња и везивања са окретима и ставовима. — Б) Вежбања на справама: 1) Вежбања на вратилу и разбоју. — 2) Вежбања на коњу и јарцу (на коњу са ручицама и без њих). — 3) Вежбања на гривнама (гривне у месту и у љуљању). — 4) Пузање (на ужету и мотци). — 5) Скакање: а) простим скоком у даљину, у висину, у даљину и висину; б) истрке и са високог мостића; в) мотком (у висину, даљину, дубину); г) мешовито скакање. — III *Гимнастичне игре*: „Мачка и миш“, „куповање коња“, „ноћни стражар“, „качар“, „Јастреб“, „градски стражар“, „звоно“, „штафетска трка“, „хватање трећег“, „лисице“, „слена баба“, „рубац“, Јурење са дохватом одређених предмета. — IV *Убојничке вежбе*: 1) Боксовање: увод, основни став за боксовање (устрем), припремне вежбе (промена устрема напред и назад, приступ, одступ), напади рукама (удар горњи, спољашњи и назад), напади погама (ритац доњи, спољашњи и назад). — 2) Хрвање: увод, основни став, припремне вежбе, нападање и одбрана на разне начине. — 3) Борење кратким палицама (дрвеним): увод, основни став, припремне вежбе, напади, одбране. — 4) Отпори.

6. *Игре и Спортови* — предавао *Милутин Крњајић*, учитељ гимнастике у I београдској гимназији:

Теорија о дечјим, омладинским и витешким играма. — Основни ставови за скакање с места, истрке, у дужину, у висину. Енглеско скакање. — Основна правила игре. Игре: „Дан и ноћ“, „Вилино коло“, „Лов на лисице“, „Робови“, „Руси и Јапанци“, „Мачка и миш“, „Иде рубац наоколо“, „Јастреб и квочке“, „Хватање трећег“, „Вук и овце“, „Ноћни стражар“, „Коло каца“. — Теорија о фут-балу. Лоптање ногом. — Такмичење са 2 мале лопте у кругу и ван круга. — Хрвање. — Бацање камена с рамена. — Такмичење у пешачењу и трчању. — Обука у вођњи на велосипеду. Извођење. Ескурзије на велосипедима у Топчидер. Вођња на велосипеду са разним вештачким радњама. — Обука у веслању и пливању. Вођња на чамцима. Ескурзија до Аде Циганлије.

Практичан рад у основној школи и извођење дечјих игара под руковођењем самог наставника.

7. *Основи борења сабљом и мачем* — предавао *Шарл Дусе*, наставник борења у Војној Академији:

Делови сабље. Држање сабље. Ставови. Испад. Бод. Одбрана. — Прелаз ставова у прим, секунд, терц, кварт, квинт, секст. Прелази одбране. — Мулине вертикално на лево и на десно. Мулине хоризонтално на лево и на десно. — Разни ставови и прелаз из једне одбране у другу. — Бодови. Удари. Непосредни напади и одбране. Сложени удари. — Контра одбране. — Непосредни повратици. Батман; фроасе. Непосредни напади. Сложени напади. — Радња двојице: напади и одбране; мулине; непосредни напади и одбрана. — Припрема за *assaut*. *Assaut* сабљом.

Делови мача. Држање мача. Став. Испад, напад, одбрана у прим, секунд, терц, кварт, квинт, секст, септим и октав. — Прости и сложени напади. — Припрема за *assaut*. *Assaut* мачем.

8. *Пешачка егзерцирна правила и војно вежбање*. — предавао *Љубомир Недељковић*, пешад. капетан:

Потреба војног вежбања у опште и посебно за српски народ. Потреба војног вежбања за учитеље гимнастике. — Заузимање ставова „мирно“ и

„на месту вољно“. Поздрављање. — Окретање у месту с разделом: „на лево“ и „на десно“; „ногу десно“ и „ногу лево“ и „лево-круг“. Окретање у месту без раздела. — Полажење обичним кораком и заустављање. Промена ногу у обичном кораку. Полажење трчећим кораком и заустављање. Промена ноге у трчећем кораку. Окретање у маршу. — Пешачки егзерцир с пушком. Окретање у месту. Кретање обичним и трчећим кораком и прелаз из једног у други. Заустављање из обичног и трчећег корака. — Јединачна обука. Пушчане радње с разделом и без раздела. Опис пушке и муниције. Рад затварача и магацина; пуњење магацина пакетом и појединим метцима. Опис бојевог метка. — Вежбање у нишањењу. Нишањење с окидањем. Пуњење; кочење пушке. Гађање собним метцима. — Десетична обука: подела и разброј десетине (ученици командовали одређеним војницима сталног кадра). Развијање у стрелце. Палба; механизам борбе.

Број одржаних часова. За време овог првог курса Гимнастичке школе одржано је 655 часова, и то из: Историје телесног вежбања 15, Методике телесног вежбања 49, Основа педагогике и Уредбе средњих школа 41, Анатомије и Физиологије човека с хигијенским правилима и указивањем прве помоћи 57, Опште гимнастике 286, Основа борења сабљом и мачем 74, Игара и спортова 63 и Егзерцирних правила и војног вежбања 70 часова.

Х. Испити

Испити су извршени у времену од 1—5. новембра 1908. године, по прописаним правилима. Испит је полагало 10 приправника и сви су га положили и добили сведочанство о свршеном курсу Гимнастичке Школе, и то:

1. *Александар Н. Јанковић*, учитељ основне школе у Брђанима, рођен 21. јануара 1882 год. у Чачку. Свршио са одличним успехом ($4\frac{7}{8}$).

2. *Драгољуб Лукић*, свршени ученик VII разреда гимназије, рођен 2. октобра 1884. год. у Алексинцу. Свршио са врло добрим успехом ($4\frac{1}{4}$).

3. *Љубиша Ј. Пурић*, учитељ основне школе у Прислонци, рођен 14 маја 1882. год. у Заграђу, окр. рудничког. Свршио са врло добрим успехом ($4\frac{1}{2}$).

4. *Милан Перовић*, студент права, рођен 13. јула 1885. године у Крагујевцу. Свршио са врло добрим успехом ($4\frac{1}{8}$).

5. *Милан Чолић*, свршени ученик VII разреда гимназије, рођен 17. априла 1885. год. у Дреновцима, округа ужичког. Свршио са врло добрим успехом ($4\frac{1}{2}$).

6. *Милица С. Лазаревићева*, свршена ученица Више Женске Школе, рођена 13. јуна 1884. год. у Прељини, окр. рудничког. Свршила са одличним успехом ($4\frac{1}{7}$).

7. *Михаило Томић*; ученик VII разреда гимназије, рођен 28. септембра 1885. год. у Трњанима, окр. крајинског. Свршио са врло добрим успехом ($3\frac{5}{8}$).

8. *Радовије Ристић*, ученик VII разреда гимназије, рођен 16. септембра 1885. год. у Малом Пожаревцу, окр. београдског. Свршио са врло добрим успехом ($4\frac{3}{8}$).

9. *Ружица Борђевићева*, свршена ученица Женске Учитељске Школе, рођена 12. маја 1888. год. у Нишу. Свршила са врло добрим успехом ($4\frac{1}{7}$).

10. *Светолик Протић*, слушалац поштапско-телеграфског курса, рођен 10. октобра 1888. год. у Крушевцу. Свршио са врло добрим успехом ($3\frac{7}{8}$).

Од ових свршених приправника за учитеље гимнастике постављени су :

1. Драгољуб Лукић у Крагујевачкој гимназији.
2. Милан Перовић у Нишкој гимназији, а затим у Алексиначкој Учитељској Школи.
3. Милан Чолић у Ваљевској, а затим у Јагодинској гимназији.
4. Милица С. Лазаревићева у Женској Учитељској Школи у Београду.
5. Михаило Томић у Пиротској Гимназији.
6. Радивоје Ристић у Алексиначкој, а затим у Неготинској Учитељској Школи.
7. Љубиша Пурић у Чачанској гимназији.
8. Светолик Протић у Шабачкој гимназији.

XI Завршетак рада првог курса Гимнастичке Школе

Први шестомесечни курс Гимнастичке Школе завршен је 9. новембра 1908. године.

Управни одбор држао је тога дана своју последњу седницу, на којој је, поред осталог, решио, да Министарству просвете изнесе ове своје жеље :

1) да се свршени приправници првог курса Гимнастичке Школе што пре поставе за наставнике телесног вежбања.

2) да се ови приправници и наставници телесног вежбања у опште с времена на време позивају, о трошку Министарства просвете, на феријалне курсеве, како би своје знање доунили и проширили.

3) да се најмање два приправника, ради даљег усавршавања, пошаљу у земље где се највише култивирало телесно вежбање и витештво. Ови би кандидати после били наставници на феријалним курсевима.

4) да се Министарство просвете побрине и за локале за гимнастичка вежбања за време непогодно.

5) да се телесном вежбању и у основним и у средњим школама даде већа важност и поклона много пажње.

6) да за учитеље основних школа треба установити гимнастичке курсеве о великом школском одмору, како би се оспособили за што успешнију наставу телесног вежбања.

7) да се штампа извештај о раду Гимнастичке Школе, и

8) препоручи као ваљан наставник гимнастике Фрања Хофман, чијим је радом у Гимнастичкој Школи Управни одбор задовољан.

У овој последњој седници Упр. Одбора г. *Д-р Милош Борисављевић*, санитарски пуковник, поднео је овај реферат о важности телесног вежбања :

„Протекао је већи период времена како се у нашим школама занемарило физичко васпитање и као да је једини и крајњи циљ школе: умно васпитање и образовање. — Наши меродавни фактори заборављају да школа не може дати својим ученицима потпуну спрему — усавршити их у знањима; она је, као што је рекао један професор медицинског факултета у Бечу својим свршавајућим студентима, „путовођа за даљи рад после свршене школе“ — Друго: осећа се преоптерећеност у наставном плану у школама, са последицама рђавим по здравље ученика. Да здравствено и физичко развиће нашег подмлатка опада, најочитије се види по резултатима рекуртовања младих за војску. Из године у годину број способних опада због неразвијености и болести. Статистички подаци школских лекара дали би нам нај-

слатантнији доказ, да физичко развиће и здравље ученика није задовољавајуће и да треба о овоме озбиљно промислити.

Школа треба да хармонично развија и телесне и умне способности код учеће се младежи, јер ће тиме развити и врло важне особине: очвршћаће се нерви, мускули, очеличиће се карактер и подићи енергија. Са овим физичким особинама, у периоду наплог развића културе, када је потребно више физичке и умне снаге за свој онстатак, моћи ће се одржати и осигурати напредак будућих грађана. Сви културни народи правилно су схватили важност физичког развића и зато су и дали гимнастици видно место у школама. Сем гимнастике увели су и основна војна вежбања, као припрему службе у сталном кадру. Гимнастика је постала обавезан предмет и полаже се испит, а одена утиче за прелаз у старији разред. — Неоспоран је факт, да гимнастика може и слабувави организам прерадити у здрав, те тиме га учинити отпорнијим против побољевања, а у случају болести да је лакше поднесе. — Према овоме гимнастику не треба сматрати као спорт већ као своје врсту физичку храну за тело, и ако се систематично и правилно вежба тело, резултати су позитивни. Почетак ових вежбања треба да је у основној школи како мушкој тако и женској. Васпитачу—учитељу треба да стоји у дужности подједнако како физичко тако и умно васпитање и само ће на тај начин потпуно одговорити својој дужности. — У досадашњем наставном плану дато је гимнастици само 2 часа недељно, а како су наставници без потребне опреме, то су и ти часови, ако су и држани били готово илузорни.

Познато је нама свима, да су ђаци у основној школи и сувише преоптерећени часовима у добу када је физичко развиће слабо а душа готово *tabula rasa*. Она посећују школу и пре и после подне и седе за клупама по 4—5 сахати у собама, које у већини наших школа не одговарају хигијенским условима, зато су деца слабувава и малокрвна. Услед тога оправдана је и она велика радост код деце, кад им дође четвртак после подне или празник само да се одморе. У интересу, дакле, како физичког тако и умног развића наше младежи треба изменити досадањи наставни план у следећем:

1) Пре подне држати највише 3 часа из научних предмета, тако, да између часова треба дати одмора најмање 20—30 минути. За ово време ђаци би се играли у школском дворишту, а учioniца би се проветрила отварањем окна и врата. 2) После подне један час вежбање у гимнастици а други одмор. — 3) Гимнастику би требало предавати шведску и то када је ружно време по пространим добро проветреним и осветљеним собама, а у свима другим приликама у дворишту и пољу, где би деца изводила дечје игре, познате у нашем народу. — 4) Желети је, да се поједине групе учитеља позивају на курс гимнастички од једног месеца дана, који треба образовати у Београду. — 5) У министарству просвете треба установити место референта за гимнастику за све школе“.

Управни је одбор решио, да се Министарству просвете пошаље овај реферат г. Д-р Борисављевића. —

Управник Гимнастичке Школе г. Д-р Ал. Зега поднео је, 8 новембра 1908. године, Управном Одбору табеларан преглед одена свих приправника и уз то овај извештај:

„1. Од пријављених кандидата, на броју 20, свршило је гимнастички курс само њих десет. Остали су отпали поглавито зато, што су часови предавања били само дневни, те нису могли да их походе због вршења других дужности дању ради зараде насушног хлеба.

2. Теоријски и споредни (борење, војно вежбање и спортови) предмети са 369 часова према општој Гимнастичкој и практичном раду са 286 часова заузимали су и сувише велики број часова на штету главног предмета. На самом испиту показало се, да је шир. Анатомија и Физиологија предавана у обиму који далеко премаша потребу знања ових предмета за учитеље телесне наставе. Ово исто може се рећи и за Основе педагогике, и у толико више, што Методика телесног вежбања упуђује наставнике телесне наставе на педагошки рад при извођењу телесног вежбања.

3. Спортови, борење и војно вежбање такође су одузели много времена без стварне користи. Спортови, који се могу изводити у основним средњим школама предмет су Методике и практичног рада Опште гимнастике. Борење мачем и сабљом скопчано је са великим издацима, због чега по свој прилици, нигде и не улази у школске програме, те би се зато и овом предмету могло поклонити много мање пажње. Егзерцирна правила и војно вежбање у колико је потребно за школску наставу, предмет је методике, те је овом приликом и овом предмету покловено одвећ много времена.

4. Сам практичан рад појединих приправника био је из ових разлога према теориској спреми, и поред врло добре обуке и великог труда дотичног наставника, доста оскудан.

С обзиром на ова факта част ми је предложити Управном Одбору Гимнастичке Школе, да, користећи се наставничким особљем којим сада располаже Гимнастичка Школа, поради код Господина Министра Просвете, да, у интересу гимнастичке идеје у нашој отаџбини, што скорије отвори други курс Гимнастичке Школе, који би трајао десет месеци. Првих осам месеци требало би да буде само вечерњи курс у коме би се предавала Општа гимнастика (практичан рад), а од теоријских предмета само Методика телесног вежбања. Тек после овог осмомесечног вечерњег курса и осведочене спреме на испиту увела би се за последња два месеца предавања из осталих теориских предмета. На овај начин омогућио би се много већи избор интелигентних приправника, а што је најглавније извео би се у сваком погледу јак кадар спремних учитеља телесног вежбања“.

Актом Господина Министра просвете од 30. октобра 1908 год. ПБр. 17.402 одређен је г. *Стеван Ловчевић*, директор гимназије у пензији, да као Министров изасланик присуствује испитима. По свршеним испитима г. Ловчевић је поднео овај извештај:

Господину Министру Просвете и Црквених Послова

Према акту г. Министра Просвете од 30. пр. мес. ПБр. 17.402 присуствовао сам завршним испитима у Гимнастичкој Школи, те ми је част поднети овај извештај.

Целокупна настава у овој школи кретала се у двојаком правцу: теориском и практичном. Прва је обухватала све оне предмете који су нишомцима, будућим наставницима гимнастике, требали дати шире погледе на склоп човечјег тела, на потребу и могућност његова развијања, — у физичком смислу — и на оне опште педагошко-методске принципе, које је потребно знати сваком ономе ко хоће децу, чему било, да учи. У овој су групи предмета били: Методика телесног вежбања, Основи анатомије и физиологије човека с хигијенским поукама и указивање прве помоћи, Основи опште педагогике и Историја телесног вежбања. На другој су страни били чисто практични предмети, гимнастика у ширем смислу; ту су била гимнастичка вежбања на и са главнијим гимнастичким сивама (разбој, вратио, ђулад, шинке, буздовани), игре и спортови, борење мачем и сабљом и најзад војна

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

WWW.UNI...

вежбања уз пешачка и егзерцирна правила. Ја ћу се задржати посебице на овој овој групи предмета, напомињући овде само то да се на испитима није онажала ова строга подвојеност теориског и практичног дела, јер су испити текли другим редом, а не овим, како сам предмете ја горе поређао.

I На овом месту одмах да кажем како ми се чини да је за извођење овога посла, и у овом размеру како је предузет, недовољно време од шест месеци. Немогућно је, држим, за тако кратко време од људи невичних, раније не вежбаних, поред све њихове воље и младићске жилавости и наставничког труда, створити и добре гимнастичаре и спремне наставнике. Или, обрнуто, кад је већ утврђен рок од шест месеци, онда је, можда, било потребно смањити број теориских предмета. Јер шта се, на прилику, може за шест месеца постићи из борења мачем и сабљом; и да ли није било боље тај предмет са свим изоставити, па то време употребити на општа гимнастичка вежбања. За опште образовање једног наставника гимнастике и за правилност и ширење његових погледа на ову вештину, несумњиво је добро да зна историју гимнастике и њене облике код разних народа и у разна времена, али је код овог кратког курса, — поред све занимљивости и боје, како је томе предмету умео дати дотични г. наставник, — то био баласт. Тако бих исто рекао, да је и у методици телесног вежбања дато довољно општите педагошких мисли, да је и основа опште педагогике, могла доћи или уз онај предмет или, специјално за овај случај, чак бити и изостављена. У покушају о указивању прве помоћи требало се ограничити, опет због оскудице у времену, цигло на науку о оним повредама које се могу десити на гимнастичком вежбању. Разуме се да сам ја далеко од помисли да важност и потребу наставе ових предмета спорим за образовање учитеља гимнастике у опште, али ја све имам на уму овај кратки, шестомесечни курс и потребу што јаче, стварне извежбаности ове неколицине приправника за саму гимнастичку наставу и за све оно што уз то иде — дечје игре, спортови. Отуда је и дошло то да је приправничка теориско-гимнастичка спрема заокружена, довољно јака, али им очигледно оскудева она, учитељу гимнастике, тако потребна поузданост и лакоћу у извођењу гимнастичких радова, што се добива само дужим и непрестаним вежбањима. Ја ово напомињем да се има на уму ради евентуалног отварања каквог новог шестомесечног гимнастичког курса. На овом месту да напоменем и то, да би ово и оволико време можда и било довољно да су кандидати били већ с неком гимнастичком спремом; да је то био курс за оне који су у гимнастичкој вештини донекле већ били упућени; али је за почетнике, какви су садашњи кандидати махом били, у овом курсу било или много предмета или мало времена.

II Тежиште практичног дела било је у разним гимнастичким радовима на справама. Поменух да је сигурност у извођењу, као и лепота и еластичност у вежбањима ове врсте, неизбежно везана за дуже време него што се имало на расположењу. Ипак је успех и овде такав да се њима може бити задовољан. Код борења, пак, мачем и сабљом једва да се изишло из првих, општих појмова става и руковања тим оружјем, чему се, разуме се, није чудити кад се зна колико је времена потребно за иоле већу извежбаност у овом витешком спорту. Није било прилике да видим како би кандидати на пракси изводили дечје игре, тај тако важни део ученичке гимнастике; рекао бих само да су неке од оних игара о којима су кандидати причали како се играју, намењене више мањој деци, ученицима осн. школа, те за овај случај непотребне, пошто су, држим, садашњи питоци овог гимнастичког курса намењени искључиво настави тога предмета

у средњим школама. Најзад што се тиче војног вежбања и пешачко-егзерцирних правила, држим, да она не спадају у ону чисто школску гимнастику и да се она могу корисно употребити само у старијим, можда најстаријим разредима средњих, мушких школа. Настава овог предмета би се, разуме се само у потпуним гимназијама, могла чак и одвојити од гимнастичке наставе и поверити спремицијим, млађим официрима. Овим би она права, деџја, школска, нашој школској деци тако потребна, гимнастика, само добила. Овако је се бојати да ова важна и озбиљна, мало и суморна војна настава не претрпа ону прву и не загуши оно врело ведрине и веселости, тако потребно деци и гимнастици.

Да сведем. И наставници и ученици трудили су се да кратко време што им је стајало на расположењу употребе што боље и корисније, и показали су успех којим се може бити задовољан. Наша ће средња школа — јер надати се да ће сви кандидати бити у њој употребљени — добити неколицину младих људи који ће и бити вољни и умешни да физичко образовање наше школске омладине живље крену унапред. А за ово је већ било крајње време.

На крају само још да поменем да ће бити потребно од времена на време садашње кандидате, а будуће наставнике гимнастике — као и оне који би се на овај начин и даље добивали, јер с овим малим бројем садашњих приправника, број потребних наставника гимнастике без сумње, није подмирен — позивати на краће курсеве, који би с једне стране били допуна садашње њихове спреме, а с друге и контрола њихова самообразовања у започетом правцу.

ХИ Издржавање и помоћ Гимнастичкој Школи

По одобрењу Министарства Просвете дато је Гимнастичкој Школи на њено издржавање 4.000 динара. Од ове суме утрошено је:

1. За набавку гимнастичког прибора	194·47	дин.
2. За канцеларијске и школске потребе	120·90	"
3. Хонорар управнику школе Д-р А. Зеги	633·33	"
4. Хонорар наставницима:		
Сретену Пашићу	136,—	}
Јовану Миодраговићу	344,—	
Д-р Војиславу Ђорђевићу	590,—	
Атанасију Поповићу	408,—	
Шарлу Дусе	440,—	
Љубомиру Недељковићу	284,—	
Милутину Крвајићу	335,—	2537,—
5. Хонорар пословођи: Атанасију Поповићу	190,—	"
6. Хонорар двојици чланова Управ. Одбора:		
Д-р Милошу Борисављевићу	23·54	}
Радивоју Новаковићу	94·10	
7. Награда послужу	206·66	"
	Свега	4.000,— дин.

Наставник опште гимнастике Фрања Хофман одређен је на рад у овој школи као учитељ гимнастике у II београдској гимназији.

Гимнастичкој Школи учињене су ове помоћи :

Председник Београдске општине уступио је, у згради савамалске основне школе, једну учионицу и канцеларију за држање предавања.

Управа гимнастичког друштва „Соко“ уступила је за практичне радове вежбаоницу своју у савамалској основној школи, а уз то барне, вратило и 17 пари буздована.

Гимнастичко друштво „Душан Силни“ ставило је Гимнастичкој Школи на расположење свога учитеља пливања Душана Живковића, приватнијера.

Министар војни одобрио је, да се обука у пливању приправника Гимнастичке Школе може беслатно изводити у војном купатилу на Сави сваког радног дана од 11 сати пре подне до 1 сата после подне под надзором школских наставника.

Министар војни одобрио је, да се један вод војника VIII пука стави Гимнастичкој Школи на расположење ради извођења обуке водне, као и Топчидерско стрелиште са метама.

Друштво „Српски Мач“ уступио је један део свога прибора потребног за борење сабљом и мачем. Један део прибора набавила је сама школа, пошто Министар војни није Гимнастичкој школи ставио на расположење ни салу за борење у Војној Академији ни прибор за борење сабљом и мачем.

Мил. Симић.

СРЕДЊЕ ШКОЛЕ У ШКОЛСКОЈ 1910/11 ГОДИНИ

Измени задаци у средњим школама за школску 1910/11 год.

Прва Београдска Гимназија 1	Јагодинска Гимназија 13
Друга Београдска Гимназија 2	Крушевачка Гимназија 14
Трећа Београдска Гимназија 3	Пиротска Гимназија 15
Женска Гимназија у Београду 4	Чачанска Гимназија 16
Зајечарска Гимназија 5	Шабачка Гимназија 17
Крагујевачка Гимназија 6	Прив. Гимн. проф. Зделара 18
Нишка Гимназија 7	Алексиначка Прив. Гимн. 19
Пожаревачка Гимназија 8	Крушевачка Прив. Жен. Гимн. 20
Ужичка Гимназија 9	Нишка Прив. Женска Гимн. 21
Београдска Реалка 10	Пожаревачка Прив. Жен. Гимн. 22
Ваљевска Гимназија 11	Прив. Женска Гимн. у Београду 23
Врањска Гимназија 12	Ваљевска Жен. Прив. Гимн. 24
	Зајечарска Прив. Жен. Гимн. 25

(СВРШЕТАБ)

VII разред

1) I одељење — Наставник г. Илија Н. Букановић, професор.

Алгебра: 1. Решити у целим и позитивним бројевима једначину:

$$8x + 3y = 31.$$

2. Кад се у дати квадрат са страном a упише други, чија ће темена бити у средини страна првог; у овај квадрат нови на исти начин итд. редом, онда се пита: Колика је површина свију квадрата?

3. Уложено је 70 дин. пре пет година са интересом на интерес, па се добило 80,60 дин.; колики је проценат, кад се интерес капиталише крајем пола године?

4. Неки се човек задужио 20000 дин. с тим да исплати у 10 годишњих отплата, плаћајући крајем сваке године; колике су поједине отплате, кад се рачуна 5% интерес?

Тригонометрија: 1. У правоуглом троуглу једна катета је km и њој супротни угао $59^{\circ} 49' 27''$; израчунати другу катету.

2. Удесити за логаритмовање израз: $\operatorname{cosec} 2a + \cotg 2a$.

3. Удесити за логаритмовање и одредити вредност израза:

$$\sin 15^{\circ} + \cos 75^{\circ}.$$

4. Решити једначину: $2 \operatorname{csc}^2 x + 5 \sin x - 4 = 0$.

5. Решити једначину: $\operatorname{tg} 2x = 3 \operatorname{tg} x$.

6. Израчунати површину троугла, кад је дата једна висина и углови, које она гради са оближњим странама.

П одељење — Наставник г. *Илија Н. Ђукановић*, професор.

Алгебра: 1. Решити у позитивним целим бројевима једначину:

$$5x + 7y = 61.$$

2. Колико треба узети чланова прогресије 2, 5, 8, ... да се добије збир 876?

3. Поделити 21 на три дела, који граде геометријски ред, а чија је разлика трећег и првог члана 9.

4. Уложена је сума од 20000 дин., па је за време од 10 година сложеног интереса порасла на 32772,32 дин.; колики је проценат, кад се интерес капиталисао свако пола године?

5. Нека се општина задужила 1000000 дин. по 4% сложеног интереса, с тим да се одужи за 25 година; израчунати анuitет.

Тригонометрија: 1. Израчунати x , кад је $\cotg x = \frac{3}{0,71}$.

2. Одредити све гониометријске функције угла a , кад је $\operatorname{tg} a = \frac{8}{15}$.

3. У правоуглом троуглу хипотенуза је 0,35 km , и на њој један угао $52^{\circ} 48' 30''$; израчунати једну катету.

4. У правоуглом троуглу једна катета је 1 km , и на њој угао $63^{\circ} 15' 40''$; израчунати хипотенузу.

5. Удесити за логаритмовање: $\frac{1}{\cotg \alpha + \cotg \beta}$

6. Доказати истинитост обрасца: $\cotg a - 2 \cotg 2a = \operatorname{tg} a$.

7. Решити једначину: $2 \sin^2 x - 5 \cos x + 1 = 0$

8. Решити једначину: $\cos x = \sin \frac{x}{2}$.

9. Страна a једног равностраног троугла подели се на три једнака дела и деоне се тачке саставе са супротним теменом; израчунати дужине деоних правих и углове који оне граде са странама троугла.

2) I одељење — Наставник г. *Љубомир Т. Миловановић*, професор.
Решити у целим и позитивним бројевима неодређене једначине:

1. $2x + 3y = 25$; 2. $5x - 3y = 8$.

3. Неко има три врсте вина: од 36, 24 и 16 дин. по хектолитру. По колико хектолитара мора помешати од сваког вина, да би добио 40 hl. по 20 дин.

4. Први је члан геометријске прогресије $a = 3$, последњи $a_n = 96$, а $s_n = 189$; изнаћи количник и број чланова.

5. Периодичан децималан разломак 0.36 претворити, помоћу геометријске прогресије, у обичан разломак.

6. Израчунати функције углова од 120° , 135° и 150° .

7. Који капитал за 4 године и 3 месеца, са 4% интереса на интерес и тромесечним капиталисањем нарасте на 1776.44 динара.

8. За које ће време капитал од 1600 дин. са четири и по од сто сложеног интереса нарасти на 2484.75 дин.?

9. Зајам од 40000 дин. треба да се амортизује са 6 отплата уз слојени интерес по 5% . Колику отплату треба давати?

10. Израчунати страну правилног полигона од 60 страна, кад му је познат полупречник описаног круга $R = 314.24_m$.

11. Колико ће година трајати рента од 600 динара, која се плаћа крајем сваке године, чија је садашња вредност 10000 дин., кад се интерес рачуна по 5% ?

Познати су комади троуглови:

12. $b = 130$, $c = 152$, $\alpha = 42^\circ 50' 22''$;

13. $b = 73$, $\alpha = 134^\circ 6' 59''$, $\beta 4^\circ 46' 15''$ — одредити остале.

II одељење — Наставник г. *Никола Врсаловић*, професор.

1. Неко да по извесан проценат 5600 дин. Од интереса при крају прве године потроши 152 дин. а остатак дода капиталу. Нов капитал друге године донесе интереса 256,50 дин. Под којим је процентом био тај новац на прилоду?

2. Решити једначину: $(2x - 5)^3 - (5x - 2)^3 = 0$.

3. Решити једначину: $24x^4 - 50x^3 - 173x^2 - 50x + 24 = 0$.

4. Решити једначину: $3^{x+2} + 9x^{x+1} = 810$.

5. Решити једначину: $\frac{1}{6 - \log x} + \frac{2}{\log x} = 1$.

6. Раставити број 18 на два чиниоца, чија је разлика квадрата једнака 27.

7. Збир бројитеља и именитеља некога разломка је 33. Да је бројитељ већи за 39, а именитељ за 20, разломак би био двапут већи. Који је то разломак?

8. У каквој су сразмери стране правоуглог троугла, кад је једна његова страна аритметичка средина између других двеју страна тога троугла?

9. Површина неког правоугаоника је 60 m^2 . Размера његовог обима према дијагонали је као 34 : 13. Колика је свака страна?

10. Обим правоуглог троугла је 24 m., а полупречник уписаног круга је $r = 2_m$. Колике су му стране.

11. Обим неког правоуглог троугла је 42 m. Једна је страна једнака половини збира других двеју, а производ ових двеју страна износи 195 m.; колика је површина тог троугла?

12. Обим неког равнокраког троугла је 50 см., а висина је за 2 см. мања од крака; колике су стране троугла?

13. Разлика дијагонала два квадрата је d , а збир њихових површина је s ; колике су стране тих квадрата.

14. Две лопте додирују се с пола. Њихова је централа $C = 3,51$ см. а збир њихових површина је $S = 82,3862$ см. Колики су полупречници?

15. Око лопте полупречника r описана је зарубљена купа тако да је њезина запремина двалут већа од запремине лопте. Колики су полупречници кружних основа те купе?

16. Дебљина једне гвоздене шуље лопте је $d = 5$ см., а њезина је тежина $p = 130,494$ кгр. Колика су оба полупречника кад је специфична тежина гвозђа 7,2.

17. Раставити број 224 на више делова тако, да сваки потоњи буде за 2 већи од претходног, а последњи да је 29. Колики је први део и колико има делова?

18. Колико бројева треба уметнути између 16 и 250, да би се добио аритметички ред коме је збир 1995.

19. Израчунај тригонометријске функције угла 36° .

20. Доказати да је у троуглу: $\operatorname{tg} \alpha + \operatorname{tg} \beta + \operatorname{tg} \gamma = \operatorname{tg} \alpha \operatorname{tg} \beta \operatorname{tg} \gamma$.

21. Који капитал за 15 год. по 4% сложеног интереса порасте на исту суму, на коју ће порастати 4500 дин. 6% за 9 година?

22. Ако су стране некога троугла 120 м. 150 м. и 180 м., колики су му углови?

23. Неко осигура свој живот на суму од 10.000 дин. и плаћа полугодишње по 290 дин. После колико ће година плаћања уплатити осигурану суму, ако се рачуна интерес на интерес 4% ?

24. Колики је угао између спољашњих тангената два круга чији су полупречници 12 м. и 8 м. а њихова централа 25 м.?

25. Дуг од 12.500 дин. треба исплатити у полугодишњим отплатама за 15 година. Колика је свака отплата, кад је интерес на интерес 9% ?

26. Израчунати површину троугла кад су позната два његова угла α и β , и полупречник а) R описаног круга и б) r уписаног круга?

27. Из колико се основака може склонити 4845 кватерна?

28. Код колико је основака број свих амба без понављања за 27 већи од броја основака?

29. Код колико је основака број терна без понављања 15 пута већи од броја основака?

30. Изнаћи релативну висину брда са стрмога земљишта кад је базис — ка центруму брега — познат и углови нагиба визирних линија са крајњих тачака базиса према врху α и β , а нагиб базиса према хоризонту γ —?

3) Наставник г. Чедомир Ст. Ђорђевић, професор.

1. Наћи аритметички ред, код кога је производ из V и III члана 16, а збир 8 чланова износи 36.

2. Који је то геометријски ред са позитивним члановима, код кога је разлика између III и II члана једнака шестоструком првом, а збир свих чланова износи 121?

УНИВЕРЗИТЕТСКА
ВИБЛИОТЕКА

www.cni.rs

3. У равностран троугао (квадрат) удртај је круг, у њега равностран троугао (квадрат) и тако до у бесконачност. — Колика је површина свих уписаних кругова (квадрата)?

4. Један човек има двоје деце; женско хоће да обезбеди два пут већом сумом него мушкарца, кад буду навршили: девојка 20, а младић 25 година. Колико ће се уплаћивати за девојчицу, када се за младића даје 120 динара годишње са интересном стопом 1.05?

5. Неко улаже полугодишње 80 дин. у завод, који му плаћа интереса на интерес 4⁰/₁₀₀. Када ће полугодишњим капитализовањем имати 4000 дин.?

6. Коликом је свотом држава обезбедила свога чиновника, коме је почетна плата 2400 динара годишње с петогодишњом повишицом од 600 динара, у току од 40 година службовања и 10 година пуне пензије?

7. Улаже се сваке друге године по 1000 динара, а за време 20 година. По истеку 30 година почиње се вући рента од 2000 динара годишње. Колико ће се моћи уживати, кад је интересна стопа 1.03?

8. Израчунати (без таблица) $\text{tg } 22.5^\circ \text{ tg } 15^\circ$.

9. Доказати да је $\sin \frac{\alpha}{2} \pm \cos \frac{\alpha}{2} = \sqrt{1 \pm \cos \alpha}$

$$\begin{cases} x - y = 45^\circ \\ \cotg x + \cotg y = 2 \end{cases}$$

$$\begin{cases} x + y = 60^\circ \\ \text{tg } x + \text{tg } y = 1.2 \end{cases}$$

10. Дат је равнокрак троугао с основицом $a = 3.14$ и углом $b = 72^\circ 18' 20''$. Одредити величину централе описаногa и уписаногa круга.

11. Дат је правоугли троугао с хипотенузом од 8.22 и углом од $38^\circ 4' 45''$. Наћи величину отпатка, када се из њега изреже највећи круг.

12. Колика је висина коничне куле, кад је нагиб зида $78^\circ 15'$, а врх се види под депресијом од $25^\circ 38'$ са одстојања 100 м. од подножја зида.

$$\begin{cases} \sin 2x + \cos 2y = 0.5 \\ \text{tg } x + \text{tg } y = 1 \end{cases}$$

14. У петострану пирамиду са висином од 5 м. и нагибом од $40^\circ 15'$ ивице према основи колика ће се лопта моћи унети?

4) Наставник г. *Васа Димић*, директор у пензији, хонорарни наставник.

1. $x^2 - (5a + b)x + 6a^2 + 5ab - 6b^2 = 0$; један корен ове једначине је $x_1 = 2a + 3b$, одреди најкраћим путем други.

2. Не решавајући једначину $x - ax + 18 = 0$ одреди најпре знаке корена, а затим њих саме.

3. Растави на чиниоце израз: $6x^2 - 17x + 5$.

4. Један корен једначине $x^2 - (m + a)x + 7m + 14 = 0$ је $x^1 = 7$ израчунај најкраћим путем други.

5. Не решавајући једначине $x^2 - 2x - 15 = 0$ одредити најпре знаке корена, а за тим њих саме.

6. Растави на чиниоце израз $6x^2 - 13x + 6$.

7. Реши помоћу логаритама: $x = 14,875 \cdot 0,58326$.

$$8. \sqrt[3]{14,678} = 1,4678.$$

$$9. \log(x + 1)^2 = 2 \log x.$$

$$10. \text{Реши } x = \sqrt[3]{\frac{973}{87,45}}$$

$$11. x = 0,695. 8,594. 0,017.$$

$$12. 1,2387^x = 12,387. \quad 13. x = \frac{5}{\frac{19}{8906}}$$

$$14. x = 8,594. 0,009. 19,25. \quad 15. x = 13,794. 0,72495.$$

$$16. \sqrt[x]{14,678} 1,4678.$$

17. Катета $b = 10,12$, $\alpha = 38^\circ 52' 48''$; решити trougao.

18. $a = 168$, $\beta = 65^\circ 48' 37''$ решити trougao.

19. Хишотенузина висина $h = 2$, катета $a = 3$; решити trougao.

$$20. \text{Решити једначину: } x + \cotg x = \frac{4}{\sqrt{3}} \quad 21. 8 \sin 2x = 9. \cotg x.$$

$$22. x + y = 120^\circ \sin x + \sin y = 1,5.$$

$$23. \sin^2 x - 6 \cos^2 x + \sin x \cos x = 0.$$

24. Одреди све оне троцифрене бројеве који су дељиви са 7 и, уз то, кад се поделе било са 4 било са 9 дају за остатак 3.

25. Решити trougao, кад је дато:

$$b = 38 \text{ m}, d = 36^\circ 45' 29'', \gamma = 85^\circ 51' 50''.$$

26. Број ученица у једном разреду мањи је од 100. Колико је ученица, кад се зна, да кад се оне разместе по 3, или по 4, или по 5 увек претиче по 1 ученица.

27. Решити trougao, кад је дато:

$$c = 11 \text{ m}, d = 40^\circ 27' 10'' \beta = 60^\circ 42' 32''.$$

28. Колики је био дуг који се одужио у 6 једнаких годишњих отплата по 4000 дин., кад је рачунато по 5% интереса на интерес?

29. Стране trouгла:

$$\left. \begin{array}{l} a = 61 \text{ m} \\ b = 106 \text{ m} \\ c = 151 \text{ m} \end{array} \right\} \text{ израчунати најмањи угао и површину.}$$

30. Дуг од 15.000 дин. треба исплатити у 12 једнаких отплата крајем сваке године, колике су отплате, кад се рачуна 5% интерес на интерес?

31. Дате су стране једног trouгла:

$$\left. \begin{array}{l} a = 15 \text{ m} \\ b = 10 \text{ m} \\ c = 20 \text{ m} \end{array} \right\} \text{ израчунати највећи угао и површину.}$$

5) Наставник г. Рад. Лазаревић, професор.

1. По један задатак из аритметичких, по два из геометријских редова и један из гониометријских функција (у две групе). — 2. Задаци из гониометријских функција, гониометријских једначина и ануитета (у две групе). — 3. Задатак из тригонометријског решавања trouглова (у две групе). — 4. Задаци из односа гониометријских функција и из пермутација. — 5. Израчунавање запремине и површине помоћу тригонометрије. — 6. Конструисати праву и круг чије су једначине дане и наћи запремину праве купе. — 7. Пермутовање односа гониометријских функција; и израчунавање површине и запремине обртног тела.

6) I одељење — Наставник г. *Милан Ђ. Карић*, професор.

I. 1. Једној групи радника од 3 детета, 5 жена и 10 људи исплаћена је зарада за 9 дана у 902 динара; кад један човек добије два пута више од жене, а жена три пута више од детета, колике су биле њихове наднице?

2. Код правоуглог троугла дато је $b = 31,40$ угао $B = 17^\circ 35' 18''$, наћи остале делове?

II. 1. Дате су стране паралелограма $a = 42,50$ см. и $b = 26,3$ см. и угао $\alpha = 39^\circ 52'$, да се нађе величина дијагонала.

2. Две су кесе с новцима: ако се из прве извади 300 дин. и метне у другу биће у обема подједнако, а ако би се из друге 200 дин. метнуло у прву било би у њој два пута више него у другој; колико је било у свакој кеси новаца?

III. 1. Стране правоуглог троуглог стоје у аритметичкој прогресији; кад је обим стране 84 м.; колике су стране?

2. Три броја чине геометријски ред, ако је збир њихов 13, а производ првог и трећег 9; који су то бројеви?

3. Дат је равнокраки трапез с паралелним странама: $a = 534$ см. и $b = 346$ см. и површина $f = 25000$ см.² одредити остале делове трапеза?

IV. 1. Између 1 и $1\frac{1}{4}$ уметнути 7 чланова тако, да се добије нов геометријски ред.

2. У геометријској прогресији од 4 члана збир прва два је 20, а збир друга два је 320. Одредити чланове тог геометријског реда?

3. Дато је у троуглу $a = 904$ м.; $b + c = 1130$ м.; угао $\alpha = 105^\circ 16'$. Одредити остале делове?

V. 1. У једном граду има данас 36230 становника; колико је било у њему становника пре 30 година, кад се узме да је годишњи прираштај 2% ?

2. Колико треба да улаже једно лице од своје 21. године до 60. закључно крајем сваке године, па да има на крају 60. год. 30.000 динара, рачунајући да је улагао са $3,5\%$ сталног интереса?

3. Код правоугаоника једна је страна 35 см., а угао који према њој лежи у пресеку дијагонала јесте $54^\circ 30'$, колика је друга страна и површина?

VI. 1. Из основака: а, к, о, р, с, т, наћи ред пермутације Сократ.

2. Из датих основака: а, м, о, р, с, т, наћи 161 пермутацију?

3. Дата су темена једног троугла: $A_4^2 B_5^4 C_6^6$, нацртати троугао и одредити координате средишта и дужину полупречника описаног круга.

II Одељење наставник г. *Милан Ђ. Карић*, професор.

I. 1. Нека селанка донесе на пијац јаја, па одмах прода половину и једно више, доцније је продала половину од остатка и једно више, па јој је претекло још 8. Колико је донела јаја на пијац?

2. Колика је висина торња, кад се посматра из даљине од 756 м. а под углом $\beta = 13^\circ 35' 12''$.

II. 1. Дата је величина крака једног равнокраког троугла $d = 43,5$ см. и висина која њему одговара $h = 32,6$ см. Наћи величину угла на темеу равнокраког троугла и основицу?

2. Неко путује из неког места А у В; прешавши један део пута нађе, да се тај део има према остатку као 2 : 3; пошто је прешао још 8 km. нашао је разлику тих одстојања 6 : 5. Колико је удаљено место А од В?

III. 1. Седми члан неког аритметичког реда је 10, а седамнаести 50; који је то ред?

2. Три броја чине геометријски ред, други је број већи од првог за 15, а трећи од другог за 60; који су то бројеви?

3. Израчунати стране a и d и углове у троуглу кад је $a - b = 45$, $c = 156$, $\gamma = 71^\circ 40' 30''$.

IV 1. У току 20 година улаже се почетком сваке године по 200 динара. Колика ће бити вредност тих сума у време последњег улога, кад је интерес на интерес $4\frac{1}{2}\%$.

2 Неко да у завод 1000 дин. а после кроз 10 год. додавао је на крају сваке године још по 100 динара. Колико ће изнети цела сума са интересом по 5% ?

3. Одредити стране паралелограма кад је дато: дијагонала $d = 14,8$ см. и углови између те дијагонале и страна кроз чији пресек та дијагонала пролази $\alpha = 70^\circ 24'$, $\beta = 58^\circ 36''$.

V 1. Из датих основака: a, k, l, o, p ; наћи 41 пермутацију?

2. Кад су основци: e, k, l, o, p, c ; наћи ред пермутације Скопље.

3. Дат је троугао координатама темена $A \binom{4}{3}$ $B \binom{3}{4}$ $C \binom{0}{0}$. Наћи дужине стране, координате средишта описаног круга и површину троугла.

7) — Наставник г. д-р *Ђорђе Петковић*, професор.

I. Алгебра — 1. Решити у целим позитивним бројевима једначину

$$5x + 7y = 94.$$

2. Колика је крајња вредност капитала 4328·75 по $6\cdot5\%$ интереса на интерес за 15 година?

3. Колико терна и кватерна дају 6 основака без понављања?

4. Колика је варијација од 12 основака 3., и 4. класе без понављања?

5. Разви по биномном обрасцу $\left\{ \frac{x}{2} - \frac{2}{3} \right\}^8$.

II. — Геометрија 1. Израчунати површину и запремину праве пирамиде, кад јој је основа правилан шестоугао са страном $a = 2\cdot5$ м, а висина $h = 8\cdot75$ м.

2. Колика се површина на земљи може видети са висине од 245·65 м.

3. Колике су гониометријске функције угла 36° ?

4. Решити правоугли троугао, кад му је хипотенуза $a = 345\cdot96$ м, и угао $B = 42^\circ 18' 35''$.

5. Решити косоугли троугао кад су задате све три стране: $a = 584\cdot25$ м. $d = 368\cdot72$ м. $c = 482\cdot68$ м.

8) Наставник г. *Милан Петровић*, професор.

$$1. \frac{1}{2x} = \frac{3x-7}{\sqrt{m^2}} \quad 2. \sqrt[m^x]{m^7} = m^7 \sqrt[m^x]{m^4}; \sqrt[(m^2)^y]{m^3} = \frac{1}{m^{11}}$$

11

$$3. \sqrt[11]{\frac{63,49 \sqrt[3]{7\frac{3}{8}}}{6\frac{3}{4} \sqrt[4]{0,729}}} = ?$$

4. Поставити једначину, која има за корене ове изразе:

$$\sqrt{2} + \sqrt{-3}, \text{ и } \sqrt{2} - \sqrt{-3}?$$

5. Решити једначину: $5\sqrt{2x+7} + \frac{6x+1}{\sqrt{2x+7}} = 12\sqrt{x}$

6. Поставити једначину, која има за корене квадрате реципрочних вредности корена ове једначине: $20x^2 - 33x + 10 = 0$.

- 9) Наставник г. *Пасле Вујић*, професор.

1. Неко улаже на један лутријског лоза по 0.40 дин. па се за рече да долге улаже по 0.40 дин. више по пређашњи пут док не добије: кад се згодитак плаћа четрнаестоструким улогом у којој би игри играч добио до тада уложени новац?

2. Три броја чине геометријски ред; њихов је збир 19; кад се нај- већи од тих бројева умањи за 1 онда, та три броја чине аритметичан ред. Који су то бројеви?

3. Становништво једног града порасло је у току 24 год. од 32.500 на 66.066 ст. Колики је био годишњи прираштај.

4. Решити троугао и наћи његову површину кад је a (катета) = 40.3, и угао $\beta = 44^\circ 29''$ и $55''$.

5. Годишњу ренту од 600 дин. која се кроз 20 год. исплаћује крајем сваке године, треба заменити другом, која би се кроз 25 година исплаћивала сваког тромесечја. Колика је та нова рента, ако је проценат 4.

$$4. \left\| 5^{\sin x} + 3^{\sin y} = 4 \right.$$

$$3. 5^{\sin x} - 2. 3^{\sin y} = 5$$

6. Направити 10 узастопних пермутација од писмена речи: Сарајево и наћи број свих.

7. На неколико се начина могу 12 карата поделити на два лица тако да прво добије 2 а, друго 7.

8. Две стране једног троугла износе 8 и 5 dm; угао према већој је два пута већи од угла према мањој страни. Колика је трећа страна?

9. Колико се 7-цифрених бројева може написати из 9 цифара са цифром 9 на последњем месту.

10. У једном паралелограму дата је разлика две суседне стране ($a - b - d - 4 \text{ dm.}$), $d = 14 \text{ dm.}$ и овој дијагонали супротни угао $a - 64^\circ 30'$; колика је површина.

11. Код колико је основака број свију амба без понављања за 27 већи од броја основака.

12. Од једног тетивног четвороугла дате су две супротне стране a и c , један угао L , и полупречник R , описаног круга: израчунај оне друге две стране.

13. Један се метеор посматра над једним местом које лежи на 9° сев. шир. и тачно у сев. правцу изнад хоризонта за $9^\circ 37'$; у исто време посматран је исти метеор са једног места на истом меридијану али на $37^\circ 44'$ сев. ширине, тачно у јужном правцу и изнад хоризонта за $30^\circ 12'$. Колико је исти метеор удаљен од земље?

$$14. (\sqrt{x} + \sqrt{y})^2$$

15. У једном правом зарубљеном конусу, чија је страна 1, јесте површина омотача равна већој основици и нагибни угао омотача према основици је $d = 60^\circ$; колики су радиуси и површине основица.

10) Наставник г. Јован Дравић, проф.

1.) Решити једначину: $x^4 + 4^3 - 10x^2 + 4x + 1 = 0$.

2.) Решити правоугли троугао, кад је катета $a = 377$, а супротни угао $\alpha = 48^\circ 17' 18''$.

3.) Поделити 200 на два таква дела, да један део буде дељив са 23, а други са 14.

4.) Дато је $\text{tang } \alpha = -4$, израчунати функције двоструког угла.

5.) Раставити разломак $\frac{101}{110}$ на збир од два разломка, којима су именитељи 5 и 22.

6.) Вертикално у вис бачено зрно пређе у 1. секунди 200,9 м. а сваке потоње секунде по 9,8 м. мање. После кога ће се времена вратити на исто место са кога је бачено?

7.) Решити троугао кад је познато h, α, β .

8.) У квадрату чија је страна a упише се круг, у овај круг упише се квадрат, а у овај опет круг и т. д. *in inf.*; одредити збир површина а) свију квадрата, б) свију кругова.

9.) Дуг од 12.500 дин. треба исплатити у седам једнаких годишњих отплата, плаћајући у почетку сваке године; колике су поједине отплате кад се рачуна 5% интереса на интерес?

10.) Колика је висина сунца кад вертикални предмет од 24 м. висине баца на једну хоризонталну раван сенку од 72 м. држине?

11.) По Cardan-овом образцу решити једначине III степена:

$$\text{a) } \sqrt[3]{x-2} = \frac{x}{3} \quad \text{b) } 2x = \sqrt[3]{6x-2}$$

12.) Израчунати површину сферног троугла кад је дато $A = 90^\circ$, $B = 46^\circ 50' 35''$, $C = 57^\circ 59' 17''$ и $r = 1$.

VIII разред

1) I одељење — Наставник г. Илија Н. Букановић, професор.

Аналогична геометрија: 1. Изразити једначином да је тачка (x, y) подједнако удаљена од тачке $(5, 4)$ и од тачке $(3, 2)$.

2. Дате су тачке $A \left(-\frac{1}{2}, 3\right)$ и $B(3, 0)$; одредити: једначину праве,

која пролази кроз те две тачке, а затим израчунати угао који она гради са апсцисном осовином.

3. Дате су координате темена једног троугла:

$A(0, 0)$ $B(1, 7)$, $C(-3, 4)$; одредити:

а) једначину стране BC ; б) једначину и дужину висине повучене из темена A ; с) једначину и дужину средње линије повучене из темена A ; д) координате средишта описаног круга.

4. Израчунати координате крајњих тачака пречника елипсе $\frac{x^2}{16} + \frac{y^2}{9} = 1$, који стоји нормално на правој $x + y = 3$.

5. Одредити једначину круга, који пролази кроз почетак и тачку $(0, 2)$ и додирује праву $x - 2y + 5 = 0$.

6. Израчунати површину правоугаоника одређеног пресецима хиперболе и круга који с хиперболом има заједничко средиште, а полупречник му је хиперболина ексцентричност.

7. Одредити једначину парболе и средишњу једначину круга, кад се те две криве секу у тачки $(2, 5)$.

Матурски задаци. — *Алгебра* — 1. Неки трговац купи робе за 1620 дин., с тим да је плати без интереса после 3 месеца; колико треба данас да плати рачунајући дисконт 5% ?

2. Логаритмовањем израчунати вредност израза: $\frac{\sqrt{0,3}}{3}$
 $0,4\sqrt{\pi}$

3. Учитељ је хтео да подели 60 пера на известан број сиромашних ученика. При подели пера јавило се 5 ученика више него што је учитељ мислио, зато је од удела оних раније пријављених морао узети по 2 пера и разделити оној петорци, те су тако сви подједнако добили. На колико је ученика учитељ мислио разделити ова пера? — Испитати негативно решење.

4. Узajмљена је сума a дин. по 5% сложеног интереса; колики треба да је ануитет, па да се после 6 година дуг сведе на $\frac{a}{2}$?

Геометрија: — 1. Ако се кроз средину једног лука каквог круга повуку две сечице, онда две тачке где секу круг и оне две где секу тетиву јесу темена тетивног четвороугла.

2. Дат је круг полупречника $r = 2m$. Из тачке A , чија је средишна раздаљина $5m$ повучена је сечица AMN тако, да је њен део MN ограничен кругом $1m$; израчунати дужину одсечка AM .

3. Нацртати троугао, кад је позната једна страна, висина која одговара другој страни и полупречник описаног круга.

4. Описати око дате лопте зарубљену купу, чија ће запремина према запремини лопте бити у датом односу k ; израчунати однос површина ових двају тела.

Тригонометрија: — 1. Доказати истинитост обрасца:

$$\operatorname{tg} a + \sin a = 2 \operatorname{tg} a + \cos^2 \frac{a}{2}$$

2. Решити једначину: $\sin x + 2 \cos x = 1$.

3. Израчунати угао, који граде две коцкине дијагоналае.

5. Над хипотенузом a правоуглог троугла ABC описан је круг. Одредити углове овог троугла тако, да кад се цела слика обрне око хипотенузе, да запремине обртних тела стоје у датом односу m . Примена: $= m \frac{1}{4}$.

II одељење — Наславник г. *Милан Вељковић*, професор.

Аналитична Геометрија. — 1. Координате темена једног троугла су (x, y) , (x_2, y_2) и (x_3, y_3) доказати да се висине троугла морају сећи у једној тачки.

2. Доказати да се симетрале страна троуглових морају сећи у једној тачки

3. Одредити једначину круга, који пролази кроз тачке: $(-2, 0)$, $(+2, 0)$ и додирује праву $3x - 4y + 6 = 0$.

4. Дата је једначина елипсе $9x^2 + 16y^2 + 36x - 96y + 36 = 0$, одредити координате њена средишта и обе осовине.

5. Права $2x + y = 10$ сече круг $x^2 + y^2 = 25$ у двама тачкама, кроз те тачке поучене су дирке; одредити координате пресека тих дирака и њихов нагибни угао.

6. Дата је једначина круга $x^2 + y^2 = 25$ и тачка М са својим координатама ($x = -1$ и $y = 7$); да се из те тачке повуку дирке на круг, па да се одреде: а) координате додирних тачака б) једначина додирне тиве и с) једначине обеју дирака.

Алгебра: 7. $\sqrt{x-7} + \sqrt{x-2} - \sqrt{x-10} + \sqrt{x+5} =$

8. $\sqrt{3^{4x} + 1} + \sqrt{3^{4x} + 2} = 5$

9. Из једног пуног резервоара извадимо двапут узастопце и то, сваки пут по 30 хектолитара више од половине запремине воде у њему и тако заостане у резервоару само 20 хектолитара. Колика је била првобитна запремина, и по колико је сваки пут воде одвађено?

10. У једном суду било је помешано 20 литара шпиритуса са 30 литара воде, у другоме 18 литара шпиритуса са 7 литара воде. По колико литара морамо из сваког суда узети да би добили смешу, у којој би било 9 литара шпиритуса и 7 литара воде?

11. $\frac{1}{x} + \frac{1}{y} = 2; \frac{5}{x} - \frac{2}{z} = \frac{14}{15}; \frac{6}{y} + \frac{3}{z} = \frac{58}{6}$

12. Да се количник $\frac{27 + 34x}{(3 + 4x)(6 + 7x)}$ растави у збир два количника чији ће делитељи бити $(3 + 4x)$ и $(6 + 7x)$.

13. При квашењу једног правоугаоног комада чоје покупи се исти у дужину за $\frac{1}{9}$ и у ширину за $\frac{1}{20}$ и тим изгуби у обиму 8,16 метара а у површини 10,08 m^2 ; колика му је била дужина и ширина пре квашења?

14. Један равнокраки троугао чија је базисова висина за $\frac{3}{4}$ метра краћа од базе има исту површину, коју има и један равнострани троугао, чије су стране по 4 m. дуге; колике су стрмнике равнокраког троугаоника.

2) Наставник г. Никола Врсаловић, професор.

1. Шест радника за 4 дана ископају шанац 300 m. дуг, 11,2 dm. широк и 3,5 dm. дубок. За други шанац, да се ископа 5 m^3 земље треба толико исто времена колико за први шанац 6 m^3 . Пита се: за колико ће дана ископати 10 радника тај други шанац ако је он 280 m. дугачак 8,75 dm. широк и 5 dm. дубок?

2. Дате су три једначине трију правих; изнаћи: а) координате њихових пресека; б) раздаљине тих пресека; с) површину тако ограниченог троугла помоћу координата пресека (троуглових темена).

3. Решити једначину: $3^2x \cdot 53^{x-4} = 7^{x-1} \cdot 11^2 - 1$.

4. Дата су три круга који се додирују споља. Колика је површина круга који пролази кроз сва три центра датих кругова и колика је површина троугла коме су темена та три центра (бројне вредности полупречника произвољне).

5. У кругу полупречника $R = 5$ m. уписана су два равнострана троугла тако да праве правилну шестозрачну звезду. Доказати да је свака страна једнога троугла m подељена на по 3 једнака дела странама другога троугла и израчунати површину како целе звезде тако и унутрашње заједничке површине оба троугла.

6. Један је погоднио да пренесе из мајдана 250 m^3 камена за оправку некога друма и да тај камен распореди све по 1 m^3 дужином самога друма. Мајдан је удаљен 420 m. од места где треба да остави први кубни метар, а сваки други треба да оставља на раздаљини по 20 m. При свакоме преносу кола пренесу по 1 m^3 камена. Пита се, за колико ће дана пренети тај камен, једним колима, кад раде по 8 часова дневно и кад ради товарења и истоваривања не могу прелазити више од 4 km. за 1 сахат?

7. Равнокраки транез коме је висина h , а паралелне стране a и $a + t$ обрће се око стране a као око осовине; одредити обртну површину и запремину тога тела (димензије произвољне).

8. Посматрач на земљиној површини са висине од 1200 m. види кружну калоту. Колика је површина те калоте ако је полупречник земље 6360 km?

9. Неко хоће да осигура свој усев противу града. Вредност усева процењена је 6800 дин. годишње. Колику ће премију плаћати сваког полугођа ако је проценат 5% , а град уништава усева у тој околини просечно сваке 16-те године?

10. Неко хоће да после 10 година има 45.000 дин. па је од једном положио некој банци 16.200 дин. на приплод под сложени интерес по 5% ; али ако му та сума за 10 година не може порастати на суму од 45.000 , колико још треба да улаже сваког полугођа, кад је капиталисање полугодишње?

11. Колика је запремина купе кад њена осовина, која је трипут већа од пречника базиса, заклана са базисом угао $\vartheta = 72^\circ 36' 45''$ а углови уписаног троугла у кружном базису јесу: $\alpha = 63^\circ 44' 15''$ и $\beta = 58^\circ 33' 10''$ и полупречник уписаног круга у томе троуглу је $r = 12$ dm.

12. У праве осмостране зарубљене пирамиде страна већег базиса је $0,5$ m. пројекција једне бочне ивице на базису је $p = 8$ cm.; нагибни углови бочних ивица према базису су по $72^\circ 34'$. Израчунати запремину и површину те зарубљене пирамиде.

13. Дате су три тачке својим координатама $(x_1 = 5, y_1 = 8)$, $(x_2 = 10, y_2 = -3)$ и $(x_3 = -6, y_3 = -4)$ да се изведу:

- Једначине трију правих које пролазе кроз две и две дате тачке.
- Једначине симетрала страна троугла који те три праве образују.
- Једначине симетрала углова.
- Једначине све три висине тога троугла.
- Дужине тих висина.
- Једначине средњих линија тога троугла.
- Величине сва три угла.
- Једначину описаног круга (који пролази кроз дате тачке).
- Једначину уписаног круга.
- Једначину централе уписаног и описаног круга.

(Ова серија задатака израђена је у неколико узастопних часова).

3) Наставник г. *Славко Ђ. Милић*, професор.

1. При одредби највећег заједничкога делитеља за два узастопна броја количници су 3, 2 и 5, а сам делитељ је 7. Који су ти бројеви?

2. Доказати да је за сваку целу вредност броја a израз $a(a-1)(a+2)$ дељив са 24.

10. Неки посао сврши 10 радника за 12 дана, радећи 10 часова дневно. Кад на томе послу раде прво 3 радника 5 дана по 8 часова, затим 6 рад-

ника 10 дана по 9 часова дневно, за које ће време 15 радника довршити преостали посао, радећи дневно 12 часова?

4. Бициклист пође у 8 часова из места А у В (раздаљина од А до В је 15 km.), па се одмах врати у А. Пешак полази из В у А у 8 часова и 20 минута. Бициклист је срео пешака у 9 часова, затим стигао у 9 часова и 40 минута. Коликом се брзином креће пешак, а којом бициклист?

5. Да се пређе пут од 250 km. један путник употреби 3 дана више него други, јер други прелази 12 km. више него први. За колико дана сваки пређе тај пут?

6. Неко може отплатити дуг за 12 година једнаким годишњим отплатама. Кад би могао одједном отплатити дуг износом свих отплата, кад се рачуна по 5% простог интереса?

7. За једну кућу лице А нуди 8000 динара у готову и 4000 динара после 2 године. Лице В нуди 9000 динара после годину дана и 3500 динара после 2 године. Која је боља понуда, кад се на новац рачуна по 5% простог интереса? (Рачунање дисконта по немачкоме начину)

8. Коликом сумом исплаћује држава чиновника, који почиње с платом од 2400 дин. и сваке 5. године добија повишицу 600 дин., а право на пензију стиче после 30 година и уживао ју је 10 година, кад се на новац рачуна по 5% сложенога интереса?

9. Једно лице улаже за 15 година 1200 динара, да би по истеку могло уживати ренту за 20 година. Пошто је 5 година уживало такву ренту, намерно је да преосталу ренту утроши за 6 година. Колика ће бити нова рента, када се на уложени новац даје 5%, а на издати 8%?

10. Доказати да круг, који пролази кроз подножја висина, пролази и кроз средине страна троуглових и средине оних делова висина које леже између ортоцентра и темена. (Круг од девет тачака).

11. Дијагонале у трапеза захватају на његовој средњој линији дуж, која је једнака полуразлици паралелних страна.

12. Дијагонале паралелограма, чије стране пролазе кроз темена другог паралелограма, секу се с дијагоналама првога у истој тачки.

13. Збир раздаљина сва четири темена трапезоида од произвољне праве већи је четири пута, него што је раздаљина тачке, у којој се секу праве, што везују средине супротних страна од исте праве.

14. Висине једнога троугла у исти мах су угаоне симетрале другог, чија су темена подножја висина.

15. Два се круга секу; доказати: а) да, ако се кроз један пресек повуку пречници, дуж, која им спаја крајње тачке, пролази кроз други пресек б) да свака сечица повучена кроз пресек одређује на истој страни два лука, чији је збир константан; в) дирке у крајњим тачкама једне такве сечице захватају угао сталне величине; г) тетиве, које везују крајње тачке таквих сечица, секу се под сталним углом.

16. Доказати, да је стална она дуж, која спаја подножја висина, што су вучене на променљиве стране свих троуглова исте основице и са истим супротним углом.

17. Ромб, чија је страна а и угао α , обрће се око осовине, која је нормална на већој дијагонали, а од најближега темена удаљена за d . Наћи обртну површину и запремину.

18. У кунасту површину, чији је угао α осовинскога пресека, убачене су две кугле, које се додирују и међу собом и с кунастом површином. Наћи запремину између тих двеју кугала и кунасте површине (Зна се полупречник мање кугле).

19. Дата су темена троуглова својим координатама. Наћи једначине страна, површину, ортоцентар, барицентар, инцентар и циркумцентар.

20. Темена четвороуглова имају координате (3,4), (2,0) ($-z, -1$), ($-2,2$). Наћи пресек дијagonала и површину.

*21. На кругу, чија је једначина $7x^2 + 7y^2 + 23x + 11y = 0$, одредити поред тачака ($-2,2$) у (3,?) трећу тачку, тако да површина троугла, чија су темена те тачке, буде $\frac{7}{2}$.

22. У троуглу ABC продужене су стране AB и AC за једнаке дужи преко C и B. Наћи геометријско место средина променљиве дужи MN.

23. У крајњим тачкама дужи \overline{AB} дигнуте су нормале и по њима одмерене су променљиве дужи, тако да је $AC \cdot BD = AB^2$. Наћи геометријско место тачке P, у којој се секу CB и AD.

4) Наставник г. *Васа Димић*, директор у пенз., хонорарни наставник.

1. Колико треба узети различитих предмета да би се добило 276 пермутација?

2. Код којег је степена неког бинома коефицијенат трећег члана 1596?

3. Од 12 правих у једној равни x је међу собом паралелно; кад само две пролазе исту тачку и кад се оне секу у 45 тачака, колико је x ?

4. Од којег степена неког бинома пети члан има исти коефицијенат као и трећи?

5. Стране паралелограма дате су једначинама:

$$y = 3x + 4, y = -x + 1, y = 3x + 7, y = -x - 2,$$

а. конструисати паралелограм; б. израчунати његову површину по обрасцу $p - Bh$ и с. израчунати углове паралелограма.

6. Стране троугла дате су једначинама:

$$y = x, y = -x, y = 2x - 2$$

а. конструисати троугао, б. израчунати површину на два начина, и с. израчунати углове.

7. Дато је $x^2 + y^2 - 6x - 2y + 6 = 0$ и $-2 = 0, 2y - x$

Одредити дужину тетиве коју одсеца круг од праве.

8. Одредити једначину круга кроз тачке M, (0,0), M, (3, -1), M₃ (8,4), за тим пресеке круга са осамом и конструисати круг.

9. Одредити средишњу једначину оне елипсе у које је $p = 3,2$, $b = 4$; за тим конструкцију те елипсе, и напослетку колика је површина квадрата уписаног у елипси.

10. Одредити средишњу једначину оне елипсе у које је $a = 5$, $p = 1,8$, па онда наћи дужину онога пречника који је паралелан с правом $y = 2x + 1$.

11. Одредити угао пресека кривих: $x^2 + y^2 = 16$, $9x^2 + 25y^2 = 225$

12. Решити једначине: $y - x = 2ax$, $z - y = 2byz$, $x + z = 2x^2z$

13. Колико је било становника у једном граду пре 10 година, кад је оно прирашћивало са $2\frac{1}{3}\%$, а сад има 25.900 становника?

14. Колики угао склапају обе тангенте круга $x^2 + y^2 - 22x + 12y + 57 = 0$, које су на њ повучене кроз његове пресеке са апсцисном осом.

15. Решити једначине:

$$y + z = 2ayz \quad x + z = 2bxz, \quad x + y = cxy$$

16. У једном полигону број страна већи је за 3, а број дијагонала за 36 по у другом полигону; који су то полигони?

17. Решити $\frac{\log(8x^3 + 7)}{\log(2x + 1)} = 3$

18. Решити 1. $\sqrt[4]{x + 7} y = \sqrt[3]{(x + 7)y} \quad 2^x = 1296$

2. $(a^2 + b^2)(4x^2 + 1) + 2ab(4x^2 - p) = 4x(a^2 - b^2)$

19. Решити троугао су стране дате једначинама:

$$a^2 + b^2 + c^2 = 138, \quad ab + ac + bc = 131, \quad a + b = 15$$

20. Кад се средиште правилног шестоугла ABCDEF веже с теменима, па се кроз A' повуче A'B' // AB, B'C' // BC итд. (AA' = A'M = OM) онда се пита: колика је површина између оба шестоугаоника, кад је AB = a = 6 m?

21. Решити троугао кад је дато:

$$a + = 130 \text{ m.}, \quad \alpha = 7^\circ 37' 40'', \quad \text{и} \quad \beta = 61^\circ 55' 40''$$

22. Неко се обвезао да свој дуг исплати за 12 година плаћајући крајем сваке године по 2000 динара. Кад се хоће да се тај анuitет замени једним јединим плаћањем, које би се извршило крајем четврте године, колико би оно било, кад се рачуна интерес на интерес 5%?

5) Наставник г. Рад. Лазаревић, професор.

1. У две групе по један задатак из паралелности односно нормалности правих; по један о једначини троуглове висине, односно њеној дужини; и по један о средишту описаног односно уписаног круга у троуглу. — 2. У две групе по два задатка из круга. — 3. У две групе — по један из круга са правом и по један из праве. — 4. У две групе по један задатак из елипсе; и по један из параболе. — У две групе: по један из четвороуглова (Планиметрија), по два из круга (Аналитична Геометрија). — 6. У две групе: по један систем једначина другог степена са две непознате и по један из геометријских редова у облику једначина. — 7. У две групе: Један у облику једначине из аритметичког реда и један из купе с лоптом: Један у облику једначине из аритмет. и геом. редова и један из купе. — 8. Један из аритметичких редова; један из израчунавања код купе; и један из геометријских функција.

6) Наставник г. Михаило Лукић, професор.

1. а) Дате су две праве $4y = 3x + 6$ и $5y = 12x + 24$. Наћи одстојање координатног почетка од праве која полови оштар угао између те две праве. б) Кроз пресек правих $y = 2x + 3$ и $y = 3x - 4$ повучена је управна на праву $5y + 4x = 7$. Наћи величину те управне. в) Из елемента кадар наћи све пермутације које почињу са δ и p .

2. а) Наћи координате средишта круга који је описан око троугла чије су стране дате једначинама $2y = x + 4$, $y + x = 2$, $y = 2x - 1$. б) Шта

значи једначина $x^2 - 12x + y^2 - 16y + 64 = 0$? Конструисати криву и наћи пресеке са координатним осовинама. с) Троуглове су стране a, b, c , а углови α, β, γ . Колико различитих задатака може бити за конструкцију троугла?

3. а) Израчунати део параболе $y^2 = 2px$, који лежи између параметра и лука криве? б) Наћи $(1 + i\sqrt{5})^6 + (1 - i\sqrt{5})^6$. с) Дата је хипербола $9x^2 - 16y^2 = 144$ и тачка $(\frac{20}{3}, 4)$; наћи једначину тангенте кроз ту тачку.

4. а) У једној кинеској аритметици налази се и овај задатак: „У једном кавезу било је зечева и фазана — укупно је било 35 глава и 98 ногу. Колико је било зечева а колико фазана?“

б) Решити систем једначина:

$$\begin{aligned} ax - by + cz &= a^2 + b^2 + c^2 \\ bx + ay - cz &= a^2 + b^2 - c^2 \\ -ax + yb + cz &= -a^2 - b^2 + c^2 \end{aligned}$$

с) Из једне тачке у унутрашњости равностраног троугла спуштене су управне на стране. Доказати да је збир тих управних једнак са висном троугла.

5. а) Лице А пође из места М у место N у исто време кад лице В пође из места N у место М. Оба се крећу униформним кретањем. После сусрета лице А пређе остатак пута до N за 16 часова, а лице В остатак пута до М за 36 часова. Колико часова свако од њих пробави на целој путу?

б) Решити систем $\sqrt{x+y} = 2$, $(x+y)3^x = 279936$. с) Наћи полупречник круга описаног око равнокраког трапеза, кад су дате стране $2a, 2b, c$.

6. а) Једном велосипедисти који прелази 96 km. дневно поковари се тачак, те пешице доврши свој пут, прелазећи по 32 km. дневно. Да је ишао само на тачку, прешао би 384 km. мање. Пита се: колико је дана путовао и колико је километара прешао? б) Четворострана пирамида има квадратну основу, а стране су јој равнострани троугли. Кад је њена запремина 2 m^3 , колика је страна основе? с) У паралелограму ABCD је $AB = 26,387\text{ m}$., $AC = 14,275\text{ m}$. и угао $A = 30^\circ 27' 2''$. Наћи запремину тела које гради паралелограм кад се обрће око стране AB.

7) Наставник г. *Димитрије Премовић*, професор.

1. Колико разних положаја могу имати 3 беле лонте, 1 плава и 2 црвене?
2. Дат је полупречник r лонте уписане у тетраедру; израчунати ивицу, површину и запремину тог тетраедра.

3. Конструисати алгебарску једначину $y^2 - x^3 = 0$ и трансцендентну једначину $y = \log x$.

4. Одредити 81 пермутацију од аглос.

5. Темена једног троугла су $(0,0)$, $(3,0)$, $(2,2)$; одредити: а) једначине средњих линија тога троугла, б) координате тежишта тога троугла.

6. Колико је разних хитаца могућно учинити са две коцке (за игру) А и В, којима су површине обележене по реду бројевима 1, 2, 3, 4, 5, 6, различити хитци дају збир 6?

7. У једном троуглу дате су све три стране:

$$*a = 701.224\text{ m}, b = 438.265\text{ m}, c = 613.271\text{ m};$$

израчунати углове и површину тога троугла.

8. Које вредности за x задовољавају једначину:

$$\sqrt[3]{1 + x^3} + \sqrt{x(1+x)} = 1 + x.$$

8) Наставник г. *Милан Петровић*, професор.

1. Коњаник одведе коња код мајстора да га поткују, и погоде се, да му за први клинац плати $\frac{1}{10.000}$ паре; за други $\frac{2}{10.000}$ паре; за трећи $\frac{4}{10.000}$ паре и т. д.; када за сваку потковицу треба 8 клинаца, а потковане су све 4 ноге, пита се колико треба коњаник да плати?

2. Неко је сабрао неколико првих парних бројева, и њима додао толико исто првих непарних бројева па добио збир 78; колико је бројева свега сабрано?

3. Неко је дао у завод 5000 дин., и у току 40 година, а на крају сваке године, улагао још по 100 динара; кад је завод плаћао по 5% интереса на интерес, изнаћи вредност капитала заједно са свима уплатама са интересом на интерес крајем 40 година?

$$4. 2^4(x+y) \cdot 5^4(a+y) = (10x^2)^4$$

$$\frac{10x^2 + 2xy + y^2}{10x^2 - 2xy + y^2} = (10^8)^2. \text{ Изнаћи } x \text{ и } y?$$

$$5. \text{ Решити једначину: } \sqrt[10]{\left(\frac{3x^2 + 3}{x + 3}\right)^7} = 2,6390159.$$

6. Координате темена троугловог су: (2,3); (4,—5) и (—3,—6); одредити координате тежишта тога троугла?

7. Наћи једначину праве, која одсеца на координатној оси комад: — 2. а са апсцисном осом заклана угао 45°?

8. Одредити раздаљину праве: $3x - 4y = 5$ од тачке (2,3)?

9. Наћи једначину праве, која везује тачку (2,3), с пресеком правих: $2x + 3y + 1 = 0$ и $3x - 4y = 5$?

10. Дате су једначине двеју правих: $2y - x = 2$ и $2y + 3x = 24$, и тачка (2,3,—1,8); из тачке на праве повучене су нормале; израчунати угао, који те две нормале заклапају?

9) Наставник г. *Павле Вујић*, професор.

1. Нека су дате координате трију тачака: A(3,5); B(—4,6); C(—3,—4) да се нађу једначине страна тога троугла, координате тежишта, једначине висина и средње линије и површина троугла помоћу основце и висине.

2. Једначина неке елипсе $4x^2 + 16y^2 = 64$ у ком односу стоји једна права чија је једначина $y - 3x = 2$, које одстојање има ова права од средишта.

3. У којим ће се тачкама сећи крива линија одређена једначином: $9x^2 - 4y^2 - 18x - 16y + 29 = 0$ са правом $x + y = 2$, и конструисати обе линије.

4. У пресечним тачкама праве линије и параболе $x + y = 3$; $y^2 = 4x$ повуку се тангенте на параболу; колики је троугао одређен овом правом и обема тангентама?

5. На истој страни параболине осе, тачке чије су ординате а. и в. размакнуте једна од друге раздаљином с, израчунај површину сегмента, који је одсечен том тетивом између тих тачака.

$$6. \frac{1}{3} \left(\frac{2}{3}\right) \frac{2 + \frac{1}{x}}{x} \left(\frac{3}{4}\right) \frac{3 + \frac{1}{x}}{x} = \left(\frac{5}{8}\right) \left(\frac{4}{5}\right) \frac{4 + \frac{1}{x}}{x}$$

7. Код једне елипсе, чија је средишна једначина: $9y^2 + 4x^2 = 36$ тангента затвара са потегом угао 60° , колике су координате додирних тачака и колика је ова тангента.

$$8. \sqrt{1+4x} - \sqrt{1-4x} = 4\sqrt{x}$$

9. Израчунати површину и запремину пирамиде, чија је основица правоугаоник са странама: $a = 5,5$ $b = 2,25$ побочна ивица $C = 11,5$.

10. Наћи угао под којим се секу криве линије:

$$x^2 + y^2 = 25 \text{ и } y^2 = \frac{16}{3}x$$

11. Запремина једног равностраног цилиндра једнака је $79,91 \text{ m}^3$, колика је запремина једне призме од исте висине, чија је основица један правилан двадесетчетвороугао уписан у основици цилиндра.

10) Наставник г. *Јов. Дравић*, професор.

1. Написати све терне с понављањем од основака, тачка, права, круг.

2. Дата је једначина праве: $4y = 3x + 12$ и тачке $(2,3)$ одредити нормално одстојање тачке од праве; наћи једначину те нормале; одредити угао нагиба праве са апсцисном осовином.

3. Наћи једначину круга који пролази кроз тачке: $(4, -1)$, $(-1, 3)$, $(-5, -1)$; $(4 - 2)$, $(2, 3)$, $(4, -1)$.

4. Дата је једначина елипсе $9x^2 + 16y^2 + 37x - 96y + 36 = 0$; одредити координате њена средишта и обе осе.

5. Решити једначине:

$$\begin{cases} x + y = 74 \\ \sqrt{x} + \sqrt{y} = 12 \end{cases} \quad \left. \begin{array}{l} x^2 + y^2 = 104 \\ x - y = 8 \end{array} \right\}$$

$$\begin{cases} x^2 + xy + y^2 = 3 \\ 2x^2 - 3xy + 4y^2 = 18 \end{cases} \quad \left. \begin{array}{l} x + y = \frac{6}{x} \\ x - y = \frac{1}{y} \end{array} \right\}$$

6. Неко има једну њиву у вредности 10.000 динара, он хоће да је прода, пошто има прилику да новац уложи 7% . Јавила су се два купца, један нуди 10.000 дин. у готову, а други за 12 узастопних година у почетку сваке године ренту од 1250 дин. Која је понуда повољнија и за колико?

7. Обим троугла износи 70 m. , страна $a : b = 63 : 52$ и захваћени угао $8 = 22^\circ 37' 10''$. Израчунати стране и површину троугла.

Нацртна геометрија

VII. разред

10) Наставник г. *Јосиф Ковачевић*, директор у пензији, хонорарни професор.

1. Дата је произвољна права у другом простору; испитати кроз које ће просторе проћи, кад се довољно продужи (склоп и расклоп).

2. Дата је права $g \perp$ на V и права l која ову сече а иначе је произвољна; одредити раван која пролази кроз ове две праве.

3. Нацртати трагове једне равни у њеним разним положајима према H и V у IV . простору (само у расклопу).

4. Дата је произвољна права у II простору; нацртати њене пројекције и одредити нагибне углове према H и V. (у склопу и расклопу).
5. Дата је једна тачка у V и произвољна права у I простору; одредити раван која пролази кроз дату тачку и праву.
6. Нацртати пројекције тачке у свима њеним положајима према H и V у III простору (само у расклопу).
7. Дате су две произвољне равни чији су трагови у хоризонталници паралелни; одредити њихов угао.
8. У произвољној равни лежи правилни петоугаоник, нацртати његове пројекције.
9. Дате су три стране једног роња, $a = 60^\circ$, $b = 60^\circ$, $c = 45^\circ$; одредити телесне углове A, B и C.
10. Дате су две произвољне равни, једна својим траговима а друга са две праве које се секу; одредити њихов угао.
11. У произвољној равни, која је према хоризонталници нагнута под углом од 60° , лежи правоугаоник, чије су стране $a = 5$, $b = 3$ cm. и чија је једна дијагонала хоризонтална; нацртати пројекције тога правоугаоника.
12. Дате су три стране једног роња $a = 90^\circ$, $b = 60^\circ$, $c = 35^\circ$; одредити углове A, B и C.
13. Дата је једна раван која је паралелна са осовином, и у њој произвољна права; кроз ту праву повући раван, која са датом равни гради угао од 45° .
14. Одредити пресек косе, тростране, разностране призме са повољном равни која пролази кроз средину једне призмине ивице.
15. Нацртати икосидар коме је ивица $s = 3$ cm.
16. Одредити пресек косе, тростране, разностране призме са једном равни, која пролази кроз средину једне призмине ивице, а паралелна је са осовином.

VIII разред

- 10) Наставник г. *Јосиф Ковачевић*, директор у пензији, хонорарни професор.
1. Одредити сопствену и бачену сенку даних тела.
2. Ставити у перспективу дате четири коцке.
3. Дата је кружна купа са осовом у вертикалној пројекциској равни и једна раван управна на хоризонталну пројекцијску раван; одредити пројекције пресека и мрежу тако пресечене купе.
4. Кружна облица, управна на вертикалну пројекциску раван пресечена је једном равни, која пролази кроз средину обличине осовине, а паралелна је са осовином; одредити пројекције пресека и мрежу тако пресечене облице.

Руски језик

VII разред

- 1), 2) и 3) нема података.
- 4) Наставник: *Ђорђе Ђорђевић*, привремени учитељ.
1. Руска азбука. — 2. Парусь написати по сећању. — 3. Препричати штиво из читанке: „Дали собакѣ на барскомѣ дворѣ...“ — 4. Диктандо и превод пословица и крајних реченица из граматике Лава Поливанова. — 5.

Диктандо и превод пословица из *Verneker-a*. — 6 Промена придева: чвѣрсты хлѣбъ синяя краска, свѣжій цвѣтъ. — 7. Писмо другарици.

5) наставник *Љуб. Видаковић*, суплент.

1. Диктандо: „Ворона и ракъ. — 2. Диктандо: „Четыре дня (Гаршинъ) превести са променом извесних именица и придева). — 3. Диктандо: „Пиръ у Верховнаго существа“ (Тургеневъ) слободан превод са променом извесних глагола.

6) Наставник *Стеван Стевановић*, професор.

1. О слову гъ (ѣ); мењање именица: перо и чудо. — 2. Превод: Отецъ приказалъ сыновьямъ жить въ согласіи; мењање именица: путь и лошадь. — 3. Превод: Дали собакѣ на барскомъ дворѣ кусокъ мяса; мењање: добрый человекъ. — 4. Преписали и превели: милостыня.

7) Наставник г. *Милош Анђелковић*, професор.

Наставник је спремао и давао нарочите реченице и чланке према пређеном материјалу из руске граматике (са рускога на српски, и са српскога на руски). Тако је рађено у току целе године — за све месеце када су рађени задаци.

8) Наставник г. *Михаило Миладиновић*, суплент.

1. Из детињских успомена. Превод са руског на српски. — Записи из мртве куће. Превод. — 2. Старинске снахије. Превод. — 3. Манифест 19. фебруара 1861. године (песма). Превод. — 4. Деда и унук. Диктат руског текста с преводом на српски.

9) Наставник г. *Љуб. Рајић*, суплент.

3. Пастухъ из зборника „Родина“ (превод). 4. Витлејемски пастири из зборника „Родина“ (превод). — 5. Картичка из зборника „Родина“ (превод). — 6. Пролетње воде из књиге „Руски примери“ (превод). —

VIII разред

1), 2) и 3) не саопштавају податке.

4) Наставник: г. *Ђорђе Ђорђевић*, привремени учитељ.

1. Мењање глагола: ѣхать и ѣсть — написати по сећању „Парусъ“ измењати именице: рубашка и дитя. — 2. Диктандо. Примери из граматике Лава Поливанова — глаголски и именски прирок. — 3. Гроза прошла... превод. — 4. Диктандо из граматике Лава Поливанова. Подмет. Слагање подмета и прирока. — 5. Мењање трајних и свршених глагола: понимать и понять, читать и прочитать.

5) Наставник г. *Љуб. Видаковић*, суплент.

1. Диктандо: „Роза“ (Тургецевъ), превести са променом извесних именица и придева. — 2. Диктандо: „Последніе дни Пушкина“ (Н. В. Гербель) превести са променом извесних глагола у садашњем, прошлом и будућем времену. — 3. Диктандо: „Записки из мертваго дома“ (Достоевскій), слободан превод.

6) Наставник г. *Стеван Стевановић*, професор.

Превод из појединих чланака: 1. Записки изъ мѣртваго дома: Алѣй мењање: этотъ человекъ. — 2. Два козлика встрѣтились на ускомъ бревнѣ. — 3. Весенняя вода. — 4. Дитя.

7) Наставник г. *Милош Анђелковић*, професор.

8) Наставник г. *Михаило Миладиновић*, суплент.

1. Из Гогољевог Тарас Бульбе преведен одломак о кажњавању Андријану. — 2. Великаш (басне М. Крылова). Превод с руског. — 3. Превод песме о Веселију Шибанову. — 4. Из Евгенија Овѣгина (од Пушкина) преведено „Писмо Татјанино Овѣгину“. — 5. Лисица и јазац. Диктат руског текста ове басне са преводом на српски.

9) Наставник г. *Љуб. Рајић*, суплент.

1. Јаруга из књиге „Руски Примери“ (превод). — 2. Пролеће у Русији из зборника „Родина“ (превод). — 3. Дњепар од Гогоља (превод). — 4. Из критике Бјелинског о поезији Пушкиновој (превод). — 5. Из критике Бјелинског о поезији Пушкиновој (превод). — 6. Опис ноћи у Украјини од Гогоља (превод). — Општа оцена 3,25.

10) Наставник г. *архимандрит Платон*, професор.

Милостѣя, Тургеневъ. — Нищій, Тургеневъ. — Повѣсьть его. — — — Воспитаніе Гринева, А. С. Пушкинъ. — Воздушный корабль, Лермонтовъ. — Ворона и лисица, басня Крылова. — Буранъ, Пушкинъ. — Лжець, Крылова. — Портретъ Обломова, Гончаровъ. — Три пальми, Лермонтовъ. — Сраженіе при Бородино, Толстой. — Собакевичъ, Гоголь. — Пророкъ, Лермонтовъ. — Крестянскія дѣти, Некрасовъ. — Врагъ и Другъ, Тургеневъ. — Щи, Тургеневъ. — Выходъ изъ каторги, Достоевскій. —

Књижнице по средњим школама

1) I Београдска Гимназија

Наставничка књижница броји 2600 бројева.

Бачка француска књижница броји 398 пробрана француска дела.

2) II Београдска Гимназија

Наставничка књижница има 7327 бројева.

3) III Београдска Гимназија

Наставничка књижница броји 898 бројева.

4) Женска Гимназија

Нема књижнице.

5) Зајечарска Гимназија

Наставничка књижница има 1091 број.

Књижница ђачког уџбеника има 1123 комада уџбеника.

6) Крагујевачка Гимназија

Наставничка књижница има 1089 научних дела.

Књижница ђачких уџбеника има 591 комад.

7) Нишка Гимназија

Наставничка књижница има 1075 бројева.

Књижница ђачког уџбеника броји 108 комада.

8) Пожаревачка Гимназија

Наставничка књижница има 1428 бројева.

Књижница ђачких уџбеника броји 1475 примера народних књига.

Гимназијска књижница за ђаке броји 11 дела за српску и 96 дела за француску књижевност и разно.

9) Ужичка Гимназија

Наставничка књижница броји 1331 дело.

10) Београдска Реалка

Наставничка књижница броји 803 дела.

11) Ваљевска Гимназија

Наставничка књижница има 1469 бројева.
Књижница ђачких уџбеника броји 394 уџбеника.

12) Врањска Гимназија

Наставничка књижница броји 1159 бројева.
Књижница школских уџбеника броји 150 бројева или 955 примерака.

13) Јагодинска Гимназија

Наставничка књижница има 883 броја.

14) Крушевачка Гимназија

Наставничка књижница има 1362 књиге.
Књижница ђачких уџбеника има 537 уџбеника.

15) Пиротска Гимназија

Постоји наставничка књижница с погледима о приновљеним књигама али без значења колико свега има књига по инвентару.

16) Чачанска Гимназија

Наставничка књижница броји 902 дела.
Књижница ђачких уџбеника броји 284 комада разних уџбеника.

17) Шабачка Гимназија

Наставничка књижница броји 1953 дела.

18) Лесковачка Гимназија

Наставничка књижница броји 759 бројева.
Књижница ђачких уџбеника броји 594 књига.

19) Неготинска Гимназија

Наставничка књижница броји 1022 дела.

20) Смедеревска Гимназија

Наставничка књижница броји 881 дело.

21) Гимназија проф. Зделара

Књижница броји 700 дела.

22) Прокупачка Гимназија

Наставничка књижница броји 64 дела.

Фондови по средњим школама.

1) I Београдска Гимназија

Добротворни бачки фонд. — Потрошни капитал 123·10 дин., основни капитал 1064·80 динара. Издато је на име помоћи у овој школској години 105 динара

2) II Београдска Гимназија

Бачка Задруга. — Готовина 3405·30 динара. Издато на име помоћи 472 дин.

3) III Београдска Гимназија

Панчићева Задужбина. — Капитал 5505 динара. Утрошено је 140 динара на награде ученика који су се одликовали у вештинама; 40 дин. за екскурзију IV р. а 20 дин. на награде о излету.

Задужбина пок. Димитрија М. Миловановића, ученика III разреда.

Основни капитал 2000 динара с тим да се из прихода сваке године даје помоћ неколицини сиромашних а добрих ученика ради екскурзије.

4) Женска Гимназија

Нема никаквог фонда.

5) Зајечарска Гимназија

I Добротворни фонд Зајечарске Гимназије. — Главница 3393·80 дин. Потрошна готовина 313·53 дин. Издато сиромашним ученицима на име помоћи 298 дин.

II Задужбина † Стојана Најдановића, трговца из Неготина.

Садашња готовина износи 9000 дин., а кад се реализује цела задужбина, треба да износи 50.000 динара.

6) Крагујевачка Гимназија

I Бачки гимназијски фонд. — Готовина 27939·60 дин. У току године утрошено је 1695·50 дин.

II Фонд † Милоша Зечевића бив. проф. Велике Школе.

Готовина износи 40.000 дин. Од прихода даје се ученицима ове школе $\frac{2}{5}$, а ученицима Универзитета $\frac{3}{5}$. У току ове године примљено је 1410·85 дин., а утрошено 815·15 динара.

III Фонд пок. Милована Гушића, бив. мешад. капетана.

Готовина износи 17.409·73 динара. Половина прихода даје се ученицима ове школе, а друга половина ученицима Крагујевачке Више Женске Школе. У овој години утрошено је 400 динара.

IV Фонд пок. Михаила Крстића, трговца.

Капитал износи 60.882·30 динара.

V Мала Штедеоница. — Установа за ђачку штедњу. Капитал 99·50 дин.

7) Нишка Гимназија

Добротворни фонд Нишке Гимназије. — Капитал износи 16.400 динара. У току године издато је 1200·30 динара.

8) Пожаревачка Гимназија

Фонд за потпомагање сиромашних ученика. — Готовина износи 12.798·15 динара. Издато је за ову годину 1573·55 динара.

9) Ужичка Гимназија

Бачки фонд Ужичке Гимназије. — Готовина 9063·08 дин. Издато 1095·45 дин.

10) Београдска Реалка

Бачка Задруга. — Стални капитал 1722·50 дин. Потрошни капитал 788·39 дин. Утрошено из потрошног капитала 644·70 дин.

просветни гласник, II књ., 11 и 12 св., 1911.

11) Ваљевска Гимназија

I Фонд пок. Радована Лазика за награђивање књижевних радова корисних за народ. Капитал 17.816:15 динара.

II Фонд сиромашних ученика Ваљевске Гимназије. — Главница 14.665:46 динара. У току године издато ученицима на име помоћи 603:50 динара и 341:45 дин. за књижицу школских уџбеника.

12) Врањска Гимназија

Вачки фонд. — Главница 5635:83 динара. У току године утрошено је 429:22 д.

13) Јагодинска Гимназија

I) Фонд сиромашних ученика јагодинских школа. 4740:35 динара.

II) Фонд покојног Светозара Косовљанина. — Капитал 6194:20 динара.

14) Крушевачка Гимназија

Вачки Фонд. — Капитал износи 24707:40. — На помоћ и одело сиромашним ученицима поред прихода од овога фонда утрошен је још и приход са Светосавске Забаве. Утрошено је свега 2169:25 динара.

15) Пиротска Гимназија

Фонд за потпомагање сиромашних ученика. — Капитал 2648:76 дин., у току године утрошено је 543:35 динара.

16) Чачанска Гимназија

Фонд за потпомагање сиромашних ученика и ученица чачанских школа. — Капитал износи 26.353:50 дин. Утрошено је свега 862:45 дин.

17) Шабачка Гимназија

Добротворни фонд Шабачке Гимназије. — Капитал 26.235:16 динара. Утрошено је 986:50 динара.

18) IV Београдска Гимназија

Нема никаквог фонда.

19) Лесковачка Гимназија

Фонд сиромашних ученика Лесковачке Гимназије. — Стални капитал 4660:35 динара. Потрошни капитал 427:38 динара. Издато у току године на набавку књига 297:70 динара.

20) Неготинска Гимназија

Вачки фонд. — Готовина износи 8082:35 дин. Издато је 50 динара.

21) Смедеревска Гимназија

Постоји Фонд сиромашних ученика и ученица смедеревских основних школа и ниже гимназије.

22) Виша Женска Школа у Београду

Друштво ученица Више Женске Школе за потпомагање својих сиромашних другарица.

23) Шабачка Виша Женска Школа

Добротворни фонд Шабачке Више Женске Школе. — Капитал износи 1560:95 дин.

24) Прокупачка приватна гимназија

Постоји фонд од 440 динара.

25) Параћинска нижа гимназија

Постоји фонд од 131·25 динара.

26) Приватна Женска Гимназија у Пожаревцу

Фонд за потпомагање сиромашних ученица Приватне Женске Гимназије у Пожаревцу. — Капитал 150 динара.

27) Приватна Женска Гимназија у Нишу

Добротворни фонд Приватне Ж. Гимназије у Нишу. — Капитал 438 динара.

Ђачке Дружине

1) I Београдска Гимназија

I) Дружина *Нада* — имала је седамнаест редовних састанака, четири свечана и два ванредна.

На конкурс у Св. Сави примљени су ови радови:

а) *У стиху*: 1. Драгомир Илић VIII₂; Радник. — 2. Миливоје Станковић VI; Старост и младост. — 3. Миодраг Ристић VII₁; Сетим се некад.

б) *У прози*: 4. Миодраг Ристић VII₁; — Вера. — 5. Христифор Стануловић VIII₁; Васкрс пре Васкрса.

в) *Студија*: 6. Момчило Секулић VIII₁; Нешто о омладини.

г) *Преводи*: 7. Глигорије Вукчевић VIII₁; Наполеон на Елби од Пушкина, превод с руског. — 8. Миодраг Драгутиновић VI; Елеазар од Леониде Андрејева, превод с руског.

На редовним састанцима прочитан је овај број ђачких радова: а) *у стиху*: 7; б) *у прози*: 3; в) *студија* 4; г) *реферата* 1; д) *превода* 6. На поједине радње прочитано је *оцена* 10. На свечаним састанцима извођени су драмски комади и рецитовано је.

Дружина има 1417 књига, и то српских 855, немачких 163, хрватских 78, часописа 163. Од српских писаца највише је читан Симо Матавуљ (17), а од страних Жил Верн (17). У дружинској благајници има 271 дин. Чланова је било 158.

II) *Савез Трезвене Младежи*. — а) Омладинско коло „Једнакост“ бр. 22 и б) Дечје коло „Србадија“ бр. 26.

Коло „Једнакост“ имало је четрнаест редовних састанака на којима су говорили др. Милош Поповић, лекар, Миливој Павловић, филозоф, и Драгољуб Јовичић филозоф. Поред овога држало је говоре још пет ученика виших разреда. Сем тога прочитано је на овим састанцима радова: а) *у стиху* 4, б) *у прози* 10, в) *реферата* 3, г) *превода* 5. Два су састанка одржана у пољу. Било је певања уз гусле. Коло броји 111 чланова.

Коло „Србадија“ одржало је деветнаест састанака, на којима су читани чланци анти-алкохолничарских писаца, а и поједини покушаји самих чланова овог кола.

Удружење ђака Прногораца за међусобно потпомагање. — Удружење је одржало два ванредна и шест редовних састанака, на којима су одржана четири предавања. Удружење је издало 622 динара помоћи. Удружење располаже капиталом од 1249 динара.

2) II Београдска Гимназија

Ђачка Дружина *Карачић*.

Дружина је бројала 288 чланова, имала је дванаест редовних и један ванредни састанак. На редовним састанцима прочитани су и примљени радови а) оригинални: *песма*: 19, *чланака у прози*: 19, три музичка комада: Химна трезвене младежи, Причеви и први звуци композиције, Александра Костића, уч. VII р.; б) преводи: четири *песме*, прозних чланака 16. — На све ове радове било је дванаест приказа. — На састанцима су читане одабране ствари из српске белетристике, вођене дискусије о одређеним темама — Дружинска књижница броји 1430 књига: Ове године привођено је 230 књига. Дружина је ове године основала и читаоницу. — Од српских писаца највише је читан Симо Матавуљ (35), а од страних Лав Толстој (38). — Готовина друштвена износи 269·65 динара.

3) III Београдска Гимназија

Бачка Дружина *Јавор*.

Дружина је имала четрнаест редовних састанака, један ванредни и један свечани. На овим састанцима ученици су прочитали 61 рад у прози и стиху, оригинала и превода. Сем овога на овим се састанцима декламовало, читало, свирало и певало. Дружина располаже имовином од 72 65 динара. Дружинска књижница располаже са 921 делом. Највише је читан од српских писаца. Симо Матавуљ (41), а од страних Лав Толстој (48).

Савез трезвене младежи: А) Коло *Свест* бр. 24. држало је двадесет редовних састанака на којима су читани оригинални радови и преводи чланова кола, а и поучне ствари великих мислалаца. Чланова је било 32. Б) Дечје коло *Пожртвовање* бр. 25 имало је десет редовних и једну ванредну седницу. На седницама је говорено о употреби алкохолних пића и о штетну утицају његову на децу. Чланова је било 50.

Бачки тамбурашки збор *Сарајлија*, с циљем за музичко образовање својих чланова. Збор је учествовао на гимназијском концерту и постигао је неочекивани успех. Збор броји 15 чланова.

4) Женска Гимназија

Бачка дружина *Заједница*.

Дружина је имала девет редовних, два ванредна и два свечана састанка. На састанцима је прочитан овај број радова: а) *оригиналих:* у стиху 15, у прози 11, студија 2; б) *превода:* у стиху 15, у прози 22. Дружина има 651 књигу. На набавку књига утрошено је у овој години 108.70 динара. Дружина располаже са 81.40 дин. а имала је 50 чланова. На више су читани од српских писаца Шантић (6), Прерадовић (6) и од страних Толстој (14).

Коло С. Тр. М. *Победа* бр. 28.

Коло је имало једанаест редовних и две ванредне седнице. На седницама су читани радови појединих чланова већином преводи с француског, немачког и талијанског, а сем тога и ученици универзитета држали су неколика предавања. 30 марта 1911. год. основано је дечје омладинско коло *Верност* бр. 46.

5) Зајечарска Гимназија

Бачка дружина *Напредак* имала је осам редовних и један ванредан састанак. На тим састанцима прочитан је овај број радова: *оригиналих:* песама 14, у прози 2; б) *превода:* у стиху 2, у прози 3. Дружина располаже готовином од 231.43 д. Књижница броји 575 књига научних, и 950 забавних. Сем тога има 460 књига стране литературе.

6) Крагујевачка Гимназија

Бачка дружина *Подмладак*.

На дружинским састанцима прочитан је овај број радова: а) *оригиналих:* песама 2, из лепе књижевности 3, расправа 7, роферата 5, б) *превода* из лепе књижевности 4, расправа 2, есеј 1. На дружинским састанцима одржали су предавања: г. Петар М. Илић проф., *О Василићу*, и г. д-р Спира Димитријевић, гим. лекар, *О иолним заблудама и венеричним болестима* — На све прочитане радове читали су своје критике ученици старијих разреда. У дружини је постојао нарочити *Одбор за извештавање о стању Срба у неослобођеним крајевима*. Капитал ове дружине износи 1174.75 динара. У току године издато је 208.35 динара за набавку књига.

Коло С. Т. Младежи *Шумадија* бр. 3 и *Узданица* бр. 4.

Шумадија је имала 55, а Узданица 112 чланова. На зборовима ових кола читани су радови против употребе алкохола, а сем тога било је састанака са свирањем и певањем. На једном заједничком састанку оба кола одржао је предавање г. д-р Милош Поповић: *О телесном васпитању с погледом на извидничку службу* (о т. зв. Pfadfinder — покрету у Енглеца и Немаца).

Ове године основано је у истом циљу као и ова два кола и друштво *Бољтак* бр. 6.

Путник, дружина ђака VII разреда основана прошле године с циљем да у својих чланова развија љубав ка корисном и разумном путовању и природним лепотама свих, а нарочито српских земаља.

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

7) Нишка Гимназија

Вачка дружина *Његош*.

Дружина је одржала 15 редовних и 10 ванредних скупова на којима су читани оригинали и преводи, критике и реферати и извештаји о стању Срба ван Краљевине. Свега прочитаних радова било је 28. Ове године био је награђени као Св. Савски темат IV наградом: „Христос се роди“ од Миодрага Ризнића VIII р. Примљени су за друж. архиву ови радови: „Козак“, „Моли се дете“, „Манастир“ и све са руског од Алек. В. Тодоровића уч. VIII р. „Судбина“ (ориг.) Алек. В. Тодоровића VIII р. и „У праху среће“ од Душ. Пантића VIII р.

Дружина има три књижице: *Научну* са 835 дела, *забавну* са 535 дела и *дечу* са 254 дела.

8) Пожаревачка Гимназија

I Вачка дружина „*Размишља*“

Дружина ова постоји већ 20 година, с променљивим одушевљењем и марљивошћу чланова у раду на пословима дружинским. После првих, доста лепих, успеха, осећа се од 1906. године слабији рад. До сада је примљено свега 101 рад и 127 критика а за ово 20 година дружинскога рада било је свега 123 састанка и то 104 редовна и 19 ванредних.

У овој школској години дружина је одржала 8 редовних и 2 ванредна састанка. На тим састанцима примљено је 8 радова и 14 критика. Од радова су као и обично махом преводи с немачког и то 7 превода и један оригинал.

У овој школској години дружина је прославила двадесетногодишњицу свога рада. Прослава је била 21 новембра 1910. год. и изведена је овако: 1) Пре подне су чланови ишли у цркву, одатле се отишло у школу на свечану седницу дружинску на којој је пред гостима прочитано неколико радова некадашњих дружинских чланова; 2) У вече је давана забава са играчком у корист дружинске касе. Ове године дружина је добила за прве своје добротворе г. М. Динића, директора, г. М. Милијашевића сундента, Певачко Друштво *Зора*, и Коло Срп. Сестара.

Књижица броји 848 књига. Од српских писаца највише је читан др. Јован Скерлић, од страних Иван Тургењев.

II Кода С. Тр. Младежи а) *Ловћен* бр. 39. за ученике нижих и б) *Полет* бр. 40 за ученике виших разреда с циљем да своје чланове развија умно, морално и телесно. *Ловћен* је имао 11, а *Полет* 15 седница и две заједничке седнице. На седницама *Ловћена* читано је 9, а на седницама *Полета* 12 чланских радова. *Ловћен* је имао 95, а *Полет* 46 чланова. *Ловћен* има 51'90 дин., а *Полет* 48'50 дин. капитала

9) Ужичка Гимназија

Вачка дружина *Напредак*.

Дружина је имала седам редовних и један ванредни састанак. На састанцима су прочитани ови радови: а) *оригинала*: 6, б) *превода*: с француског 5, с немачког 3, с руског 4, в) *критика* 10.

Књижица броји 620 дела. У току године узето је на читање 1286 дела, а узело их 118 ученика. Готовина је 146'30 дин. Утрошено у току године 163 дин.

II *Савезна стрелачка дружина* *Ђака Ужичке гимназије*.

1. *Управа*. — У управу дружине ушло је пет наставника према правилима, која је одобрио Стрелачки Савез.

Управа је држала четири седнице, на којима је решавано како да се дружина унапреди. Решавана су унутрашња друштвена питања и питања о учешћу ове дружине у окружни стрелачким утакмицама.

2. *Чланови*. — Прошле године било је уписано 166 редовних чланова, а ове године тај се број повео до 193 члана. Чланови су ревностно вршили вежбања, али нису били ревностни у плаћању својих месечних улога.

Помажућих чланова није било.

3. *Гађања*. — Гађања су вршена сваке недеље по утврђеном распореду. Пошто је био велики број чланова, то су гађања вршена у трупама. Редовних гађања било је 29 из ваздушне пушке и на њима су учествовали сви чланови. Ова вежбања су вршена у гимназијској сали са четкицама или зрима, а у гимназијском дворишту кад је време доуштало.

Поред овога виши разреди вођени су на војничко стрелиште, где су се вежбали у гађању са брзометном пушком.

Било је и једно наградно гађање, које је приређено у друштву са осталим стрељачким дружинама из округа. То је било 26. октобра 1910 год. Тада је награђено 20 чланова ове дружине, и то:

Из виших разреда: Миладин Пајевић, Вукота Војиновић, Вељко Мијушковић, Лука Смиљанић, Александар Јовановић и Давид Наумовић.

Из нижих разреда: Лазар Жунић, Милован Смиљанић, Велибор Илић, Милан Матијевић, Данило Лапчевић, Филип Лазовић, Ђорђе Брајовић, Петар Ђурић, Милорад Јовановић, Иван Матовић, Милан Јелисавчић, Милан Ђатић, Д. Константиновић и Жив. Достанић.

4. Стање благајне. — Дружина није примила ни од куд никакве помоћи сем уписнине и месечних улога својих чланова. Дружина је имала мало прихода и од муниције.

Целокупно примање износи	196:55
Целокупно издавање износи	115:20
У говору код благајника	81:55

5. Имовина. — Према инвентару дружина има: једну ватрену пушку (мартинка) две ваздушне пушке (дијана), пет табла за мете, две виљушке за вађење четкица. Поред тога има муниције за брзометну пушку и муниције за мартинку, као и зрна и четкица.

III Савез Трезвене Мladeжи.

Коло *Победа* бр. 27 за ученике виших разреда броји 25 чланова. Имало је четрнаест састанака на којима су читани радови чланова.

Коло *Златибор* бр. 6 за ученике нижих разреда. Броји 67 чланова. Имало је 9 састанака.

Почетком марта 1911 основано је *Заступништво Управе Савеза Трезвене Мladeжи* у чијим је рукама заједничка књижица са 110 бројева књига и 107:45 дин. готовине. 8 априла 1911 приређен је концерат на коме је држао предавање Милоје Смиљанић, уч. VII р. *Задатак омладине*.

10) Београдска Реалка

Дружина ученика реалка.

У току године дружина је имала четири редовна састанка, три ванредна и један свечан. На састанцима је прочитано пет оригиналних радова у стиху и прози: а толико исто и преведених. Сви ови радови су и критиковани. — Одржан је један заједнички састанак на којем су суделовали и чланови других средњошколских дружина. Готовина износи 43:20. дин.

11) Ваљевска Гимназија

I) Бачка Дружина *Љубомир Ненадовић*.

У току године одржано је пет састанака, на којима је прочитано дванаест састава и хроника. Књижица броји 571 дело у 940 примерака. Ове године набављено је 29 дела. II Савез Трезвене младежи Коло *Напредак* бр. 29 и *Звезда* бр. 30. У оба кола било је свега 120 чланова, а одржано је до 6 редовних и један ванредни састанак, на којима су претресана питања која се односе на циљ друштвен, а затим су читани радови оригинални и преводи, и држана су предавања из области трезвености.

12) Врањска Гимназија

Бачка дружина *Заштита*.

Дружина је имала дванаест састанака на којима је прочитано шест оригиналних радова и девет превода. — Књижица има 1700 разноврсних дела.

Савез Т. М. Коло *Слога* бр. 16.

Коло је држало неколико својих састанака Коло има и своју књижицу која броји на 280 разноврсних дела.

13) Јагодинска Гимназија

I) Бачка дружина *Омладинац*.

Одржано је четрнаест редовних и један ванредни састанак. На састанцима је прочитано п) *оригиналних радова* у стиху 6, у прози 7; б) превод један. Дружина

је бројала 52 редовна члана и 124 ванредних из нижих разреда мушке и женске гимназије. — Књижница има 905 књига забавне и научне садржине (897 на српском и 8 на страном језику). Књижница је скупила у пет година 155 ученика. У току године приновљено је 361 дело. Добивено је поклона 158, а остало је купљено. Највише су читани Јанко Веселиновић и Лаза Лазаревић.

II Савез Т. М.

Коло *Белџа* бр. 13 и Коло *Подмладак* бр. 9.

Коло *Белџа* имало је пет седница. У овом колу одржао је предавање директор гимназије О физичком развићу, и један ђак учитељске школе О дувану. Сем тога читани су и радови чланова кола. Ово је коло бројало 90 чланова.

Коло *Подмладак* за ученике нижих разреда имало је пет седница. На једној је држао предавање један суплент о алкохолу уопште и један ђак учитељске школе о дувану. Чланова има 110.

III *Олимпијски Клуб*.

У овом клубу чланови су: велики број ученика ове гимназије све ученице женске гимназије и све ученице ждрске радничке школе. Клуб је држао сваке друге недеље своје састанке и утакмице у пешачењу, трчању, бацању камена, бацању мотке и у другим витешким играма. Поред овога приређене су и три утакмице у веш. гађању вештачких голубова. Клубом су управљали директор и три наставника гимназије.

14) Крушевачка Гимназија

Бачка Дружина *Напредак*.

Дружина је имала једанаест редовних и два ванредна састанка. На састанцима је прочитано једанаест ученичких радова. Књижница броји 181 дело у 203 свеске. Ове је године прочитано 360 дела. Највише је читан Р. Домаговић (12) од српских писаца, а од страних Жил Верн (13).

15) Пиротска Гимназија

I Бачка Дружина *Искра*.

Било је шест дружинских састанака, на којима је прочитано шеснаест радова (оригиналних састава и превода). Књижница броји 511 дела.

II С. Т. М. Коло *Смиље* и *Ковиље*.

Смиље је бројало 68 а Ковиље 56 чланова. Радова је било 25, највише самосталних (10), физике (4), преводе (3), причине (4), затим су читани разни одломци, а било је и певања и свирања. Одржана је и једна свечана седница на којој је одржао предавање др. Дим. Мицић, у коме је изнео све рђаве особине алкохола зашто га човек пије, зашто људи живе у заблуди да је он потребан, да даје снагу, да загрева, и да овесели.

16) Чачанска Гимназија

I Бачка дружина *Рајин*.

У овој години било је шест редовних и један ванредни састанак, на којима су читани ученички радови, већином превода с немачког. Књижница броји па 738 дела већином приповедака, романа и песама. Књижницом се служило 52 ученика. Највише су читане приповетке српских писаца, а затим песме. Највише је читана литература на немачком и француском језику. Приновљено је свега девет књига.

II С. Т. М. Коло *Играјност*.

Коло броји 80 чланова. Имало је осам састанака на којима су читани радови и прегрсава питања о штетности алкохолизма и сузбијању овога порока међу ученицима.

17) Шабачка Гимназија

I Дружина *Поука*.

Дружина је имала сваког месеца по један састанак, на којима су читани радови ученички у више праваца забавне књижевности. Од прочитаних радова прим-

WWW.UNILIB.RS
 УНИВЕРЗИТЕТСКА
 ВИБЛИОТЕКА

Ђено је за дружинску архиву пет. О Св. Сави дружина је наградила темат Ђ. Николића, уч. VI р. За конкурсе био је пријављено 9 радова.

Друштвена књижица располаже са 1500 дела научне и белетристичне садржине из наше и стране литературе. Поред књижице је и друштвена читаоница која располаже како савременим делима тако и часописима из последње две деценије.

II С. Т. М. Коло *Снас* бр 7 није држало седнице услед недовољног броја чланова. Омладинско коло *Истина* бр. 35 држало је неколико седница у почетку оснивања, а доцнији је рад прекинут, што се број чланова умањило.

18) Приватна гимназија професора Зделара

Дружина *Школица* држи своје седнице недељно. Ове године одржане су само три седнице.

19) Нишка Женска Гимназија

С. Т. М. Коло *Верност*.

20) Смедеревска Ж. Гимназија

С. Т. М. Коло *Понос* одржало је свега четири седнице, на којима су ученици читали поједине чланке из дружинског часописа и своје саставе.

21) Ужичка Ж. Гимназија

С. Т. М. Коло *Сриковића* бр. 45.

Коло је држало пет редовних састанака. На тим састанцима читани су поједини чланци из списа *Трезвеност* и један оригиналан рад. Чланова је било 38.

22) Шабачка Виша Ж. Школа

Бачка дружина *Искра*.

Рад дружински састојао се у превођењу, слободним радовима, читању изабраних ствари и декламовању. На састанцима је прочитано десет радова.

*

Више женске школе и женске средње школе у Пруској. — Ако се урачуна 151 дама, које сада иду у „Gymnasialkurse für Damen in Berlin,“ онда се сада за испит зрелости спремају 3725 девојака и жена (1910. године 2928). Од 34 средње школе за женске (Studienanstalt) већина (29) је уређена као реалне гимназије, две имају гимназијски карактер (у Келну и Берлину), три су као велике реалке. Школе су још врло неједнако разделене по појединим провинцијама.

У вишим женским школама ради 1500 академски образованих наставника, 559 академски образованих наставница, 675 неакадемски образованих наставника и 3450 таквих наставница, 185 стручних учитеља, 1101 стручна учитељица, 1040 помоћних учитеља и 672 помоћне учитељице, — свега 8983 наставничке снаге и то 3201 мушка или 35,6%, а 5782 женске или 64,4%. Дакле скоро две трећине наставничких снага су женске.

Издаци на признате државне и јавне школе износе 17873355 марака, од чега се даје 521248 м. или не потпуно 3% из државне касе, 6602208 м. из општинских каса, 10402973 м. из школарине а 346926 м. из других извора.

[Ztsch. f. d. Ref. d. höh. Schul.]

*

Из статистике основнога школовања у Краљевини Бугарској у школској 1909.—1910. години.

У органу Бугарског Министарства Просвете¹ изнели су Ч. Пушкаров и Д. Букмеџијев *Број на ученициџ и учителиџ при народниџ-извоначални училища во Царството прџво 1909.—1910. учебна година*. Како су ово подаци о школовању у суседних нам Бугара од претпрошле шк. год. било би од интереса да се и читаоци *Просв. Гласника* упозаду са њима. Ради тога износимо овде у изводу у четири следеће табеле најважније податке.

1.

ОКРУГ	Ученика у разреду				Ученица у разреду				Свега	Наставника			На једног наставника долази ученика ово
	I	II	III	IV	I	II	III	IV		учитеља	учитељица	Свега	
Бургаски . . .	5736	4410	4222	2969	5424	3514	2578	1539	30392	373	351	724	41
Варненски . . .	3993	3247	2748	2089	3704	2850	2115	1504	22250	226	310	536	41
Видински . . .	5924	3498	2861	1872	3723	1431	848	520	20677	269	169	438	47
Вратчански . . .	6023	5406	4282	3165	5697	3148	2118	1155	30994	397	237	634	48
Густендилски . . .	4175	3381	3020	2101	2788	1354	1020	553	18392	330	122	452	40
Пловдивски . . .	7377	5975	5575	4084	6417	3857	3189	1977	38451	498	352	850	45
Плевенски . . .	6541	5425	5286	3960	5697	3791	3047	1920	35666	445	356	801	44
Русенски . . .	4361	4086	3726	2809	4399	3473	2820	1795	27469	286	325	611	44
Софијски . . .	8811	894	6411	4879	7244	3764	3169	1941	43113	564	387	951	45
Старозагорски . . .	8114	6098	6154	4887	8920	4324	3432	2049	43978	471	506	977	75
ТрноВСКИ . . .	7093	6810	6671	5585	7120	6118	5854	4282	49533	615	482	1097	45
Шуменски . . .	2410	2496	2390	2056	2314	2358	2153	1526	17703	217	209	426	41
У целој земљи	70558	57727	53346	40456	63447	39982	32343	20761	378 20	1691	3806	8497	44

2.

У ОКРУГУ	Учителиџ и учителице раде у			
	1 одељењу	2 одељења	3 одељења	ова 4 одељења
Бургаском	324	269	37	94
Варненском	208	216	26	86
Видинском	238	134	22	44
Вратчанском	387	182	29	36
Густендилском	122	207	57	66
Пловдивском	509	251	34	56
Плевенском	610	157	18	16
Русенском	412	188	26	35
Софијском	436	314	83	118
Старозагорском	493	353	37	94
ТрноВСКОМ	784	250	5	58
Шуменском	223	119	8	76
У целој земљи	4746	2590	382	779

¹ Архивъ на министерството на народното просвѣщение, год. III — кн. VI, јуни.

3.

У О К Р У Г У	Број деце обавезне за осн. школовање		Похађало је школу		Није похађало школу		Свега							
	м.	ж.	мушких	женских	мушких	женских	мушких	женских	Свега					
									%		%			
									%	%	%	%		
Бургаском	19982	18239	17337	8676	13055	7158	30392	7952	2645	1324	5184	2842	7829	2048
Варненском	12355	10890	12077	9775	10173	9342	22250	9572	278	225	717	658	995	428
Видинском	17986	15914	14155	7870	6522	4098	20677	6099	3831	2130	9392	5902	13223	3901
Врачанском	23204	21075	18876	8135	12118	5750	30994	7000	4328	1865	8957	4250	13285	2000
Вуленднском	1782	10764	12677	8576	5715	5309	18392	7200	2105	1424	5049	4691	7154	2800
Пловдивском	28443	26995	23011	8090	15440	5720	38451	6936	5432	1910	11555	4280	16987	3064
Плевенском	25874	23436	21213	8199	14455	6168	35668	7233	4661	1801	8981	3832	13642	2767
Русенском	17100	15549	14982	8761	12487	8031	27469	8413	2118	1239	3062	1969	5180	1587
Соопјском	32059	27928	26995	8421	16118	5771	43113	7187	5064	1579	11810	4229	16874	2813
Старозагорском	27551	25761	25253	9166	18725	7269	43978	8449	2298	834	7086	2731	9334	1751
Трновском	28048	25758	26159	9327	23374	9074	49533	9206	1889	673	2384	926	4273	794
Шуменском	9512	8700	9352	9842	8351	9599	17703	9721	160	158	349	401	509	279
У целој земљи	256896	231009	487905	222087	8645	150533	6776	73620	7760	1355	74476	3224	109255	2240

4.

У О К Р У Г У	Свега становника	Процент деце обавезне за школовање	Процент деце која су похађала школу	Процент деце која нису похађала школу
Бургаском	352.478	10.84	8.62	2.22
Варнанском	327.685	7.09	6.79	0.30
Видинском	237.148	14.29	8.72	5.57
Вратчанском	311.789	14.20	9.94	4.26
Ђустендилском	232.184	11.00	7.92	3.08
Пловдивском	447.164	12.45	8.65	3.80
Плевенском	365.175	13.50	9.76	3.74
Русенском	402.812	8.11	6.82	1.29
Софијском	481. 09	12.46	8.96	3.50
Старозагорском	442.524	12.04	9.93	2.11
Трновском	446.764	11.43	11.09	0.34
Шуменском	282.276	6.45	6.27	0.18
У целој земљи	4,329.108	11.27	8.75	2.52

R.

*

Основна настава у Румунији. — Статистичко одељење Министарства Просвете и Црквених Послова у Румунији, недавно је објавило на француском језику под називом: „Општи попис писмених и неписмених у 1909.“ један врло важан извештај о основној настави. Овај извештај врло је zgodан да се по њему саопшти законодавство и институције у Румунији, које се односе на основну наставу.

Историја. — 1859 уједињењем двеју покрајина Влашке и Молдавије створена је нова краљевина под именом Румуније. Школе су ту биле ретке и бедне; у селима нешто мало мање од 62000 ученика, међу којима само 475 девојчица добијали су у 1988 школа некакве основе васпитања; по варошима и градовима, где је ситуација била много боља, имало је свега 165 школа, са нешто више од 23000 ученика, међу којима 6000 девојчица. Велика, управо огромна већина деце није полазила никако школу; учитељи у тим школама једва су знали читати и писати; потребан је био органски закон. Закон је био и донесен 1864. У то исто доба у Француској је учињен покушај с бесплатним и обавезним школовањем, ма да без успеха.

„Законодавци 1864 беху веома под утицајем и занесени дискусијама, које су тада биле врло живе на Западу поводом принципа о организацији основне наставе, и усвојише отуда оне који су били најшири и најлибералнији.“ — Закон од 1864 и две године доцније, Устав од 1866 године утврдише слободу учења, која је већ у земљи постојала и установише систем основне народне наставе у којој беше главно обавезност и бесплатност. Ништа није било лепше, бар у теорији, од ове новине која је законом прописана; ништа међутим није било превременије у једној земљи која је још несигурна својом будућношћу, која још није била административно уређена, која је финансијски стајала врло рђаво.

Практично основна настава у Румунији напредовала је врло мало или готово нимало за читаву периоду од двадесет година, која је следовала промуглацији закона од 1864; неколике нове школе подиглоше неке општине, нарочито за женску децу, али држава је субвенционисала, 1866 године, само 2107 сеоских школа, а то ће рећи 119 више од 1865. Васпитачки елемент био је осредњи: учитељске школе биле су установљене, и ако је половина учитеља који су били у служби 1885—86 прошла кроз ове школе, али просечна плата од четири стотине осамдесет динара, колико је давано учитељима, није имала ни мало привлачне снаге да у овај кадар привуче оно што је боље. Што се пак тиче школских зграда, оне су готово свуда биле рђаво осветљене; рђаво проветраване, рђаво загреване; готово половина од њих била је сagraђена од брвана или камена који је био обложен иловачом; све зграде у којима су подови били врло неравни, влажни, начињени од иловаче, беху покривене плехом, сламом или рогозмином. Општи резултат оваког стања ствари био је да је 81 на 100 од рекрутованих било потпуно неписмених на двадесет година после вотирања закона, који је прописивао обавезну основну наставу.

Потпуно ништавост овога закона изнео је 1884 Spiru Haret, садањи министар просвете и црквених послова, ондашњи општи инспектор школски, у свом годишњем извештају о стању наставе. „Закон од 1864, вели он у главном, већ је такав да нема никога међу нама који не би признавао потребу радикалне реформе. Главни узрок лежи у томе, што, ма да није уништен каквим другим познијим законом, што је он ипак сасвим распарчан и изрешетан. Извесне његове одредбе никад нису изведене, друге су опет преиначене или потиснуте буџетским одредбама; правила и расписи издавани зарад његовог објашњења у контрадикцији су једни с другима... У том хаосу, човек се збуни, најбоље намере морају пропасти. Оставиши да и даље траје такав један неред значи убити наставу. Дужност нам је да то лечимо што пре“.

Био је израђен нов пројекат законски и 1886 поднесен Парламенту румунском на одобрење. Овај закон солидно је организовао централну администрацију просветну, инспекцију и грађење школа, онако исто као и нарочиту наставу; сем тога санкционисао је све прописе који се односе на обавезно школовање, и што је главно повећао је плате учитељима. На ипак није дошао на ред да се о њем дискутује. Тек 1893 и 1896 његове присталице успеле су да му прибаве важност. Од тога времена претрпео је неке мале промене, али и поред тога 1864, 1886 и 1896 могу се сматрати као основне етапе у историји основне наставе у Румунији. Питање је сад да ли су прописи од 1893—1896 имали већег дејства, и да ли су боље извођени од оних у закону од 1864.

Садашња организација. — Нарочито ћемо се овде обазрети на она средства која је употребио законодавац румунски да осигура опште и правилно посеђивање основне школе, да би на тај начин спречио да реч *обавезно*, која је унесена у закон, не остане мртво слово на хартији. Кад се знају мере које су у овом погледу предузимане, и резултати који су добивени, може се отуда извести много корисних закључака.

„Сви грађани румунски, родитељи деце од седме до напуњене четрнаесте године дужни су, под претњом строгих казна, слати своју децу у коју народну основну школу. Тамо где министар буде нашао за потребно, може се наредити такође да деца од шесте до седме године посеђују припремни курс; тако исто може се наредити да посеђују школу још годину они који нису добили довољно васпитање до навршене четрнаесте године.

„Од овога се изузимају они родитељи који докажу да им деца уче код куће или у приватним школама које је одобрила Држава... Они морају опет, под претњом казне, довести своју децу крајем школске године на испит у државне школе; деца која би две године узастопце на овим испитима пропала, морају одмах потом ићи у државне школе“.

Казне које се изричу над родитељима који неуредно шаљу своју децу у школу нису велике, али су одмах извршне и против њих нема жалбе. Учитељ извести родитеље о недоласку ученичком и опомене их о прописима законским, који је утврдио скалу за казне почевши од 0·10 до 0·25 за пола дана неоправданих изостанака; целокупна сума ових казни за једно дете и у једној години не може прећи 15 динара у селу нити тридесет у варошима.

„Казну наплаћује фискални извршитељ који има 50 од 100 од казни које наплати одмах за 10 дана од изрицања, а 25 од 100 за казне које наплати за других десет дана“.

Наплаћене казне иду у школску касу, и овако изгледају суме наплаћене за четири последње школске године;

906—7	227.268 динара
907—8	384.091 „
908—9	304.556 „
909—10	226.684 „

Ове цифре најубедљивије доказују да административне власти тако дуго равнодушне имају сада чврсту вољу да остваре школску обавезност. Ово остваривање је уосталом постепено и лагано, пошто је број основних школа још недовољан нарочито за девојчице, готово у целом пространству краљевине Румуније. Закон је примењен дајући првенство мушкарцима, а међу њима опет је 1^о који се упишу добровољно; 2^о најмлађој браћи који треба да походе школу и 3^о онима који станују близу школе.

Уосталом, утврђено је да је одупирање родитељско законским прописима уопште било лако савладано бар што се тиче мушкараца, свуда тамо где је школа доста велика и где функционише нормално. Много је теже да се постигне или управо да се сузбије рђаво расположење родитељско кад је реч о девојчицама, због тога ваља поред врло великих напора, и знатних остварених успеха није било у сеоским основним школама, школске 1909/910 више од 51 девојчице на 100 мушкараца.

Поред законског присиљавања многобројне и разнолике мере биле су предузете да олакшају похођење школа. Школске зграде су сад постале простране и хигијенске. Школска каса даје бесплатно материјал, књиге и школске потребе, она субвенционисне кантине, она окружава народно васпитање атмосфером која само подстиче и гура напред. Учитељске школе реорганизовање на броју их десет од којих су две за учитељице, задржавају у себи своје ученике по шест година, и озбиљно их припремају за њихов потоњи позив. Што се пак тиче материјалне награде васпитачког особља и она је знатно побољшана. Просечна плата је учитељима сада око 1200 динара годишње, трипута онолика колика је била док је трајао закон од 1864. Буџет основне наставе у Румунији се уосталом понео од 3,333.831 динара у 1880 на 9,368.831 у 1901 и на 13.297.271 у 1910 години. Ово брзо увећање буџета је значајно.

Што је још значајније јесте статистика ученика који походе основне школе у Румунији. 1889 целокупан број њихов износио је 177.000, 1909 пак износио је 584.000 што значи да се утростручио за двадесет година.

Ови податци, тако интересанти и тако драгоцени, за обавештење владе и јавног мњења у погледу примене нових закона на основно образовање, пису ипак сматрани као довољни да се на основу њих праве закључци.

Тога ради Министарство просвете организовало је 1909 нарочито пребројавање румунског становништва у погледу степена његовог образовања. Овај попис био је извршен од учитеља у исто доба кад и годишње пребројавање школског народа, који им је редовно повераван. Попис се, као што је и природно, односио на лица старија од седам година. Ево главних података.

	Пописано	Који знају читати и писати	Неписмени
људи	2,631.166	1,424.994 (54,2 од 100)	1,206.172 (45,8 од 100)
жена	2,416.176	561.988 (23,3 " ")	1,384.188 (76,7 " ")
свега	5,047.342	1,986.982 (39,4)	3,060.360 (60,6 " ")

Попис од 1899 дао је ове податке: 1,034.597 лица која знају читати и писати, од којих 785.120 људи и 249.477 жена. Један поглед само на је довољно да се за ово време број оних који знају читати и писати понео за један милијун и да је женско васпитавање, тако дуго занемаривано освојило знатан терен. Укупно „писмено“ становништво у Румунији за десет година удвојило се, тачно 92 од 100, или 81 од 100 за људе и 124 од 100 за жене.

Посматрајући ове податке лако је увидети да ниједан закон ни у једној земљи није имао таквог утицаја као овај у Румунији од 1896. После оног дугог застоја и учмалости овај је закон инаугурисао једну еру методичке радљивости која је врло обазрива и погодна. Румуни се овим могу поносити.

— т. —

*

Питање о примању женске деце у мушке средње школе у Пруској. — Народној Скупштини пруској поднесена је једна петиција, потписана од 10300 људи и жена, у којој се тражи, да се женска деца примају у мушке средње школе свуда у оним местима, где за њихово даље образовање нема виших женских школа (höhere Mädhenschule) или женских средњих школа (Studienanstalt). Од 10300 потписника ове петиције, мушких и женских, 3139 су наставници и наставнице, 660 самосталне женске других позива и 6537 представника родитељских кругова. — Три града су већ одлучила, да примају женску децу у мушке средње школе.

И ако овде није реч о начелној коедукацији, о заједничком школовању мушке и женске деце, већ само о ограниченом примању женских у мушке средње школе, ипак се мисли, да се мучно може очекивати успех у смислу предлагача, јер се пруска просветна управа чврсто држи свога начелног противног гледишта.

Одлука о том, да ли женске изузетно треба примати у мушке средње школе, не може се данас више доносити само према принципијелном гледишту, које се заузима из педагошких разлога за то. Јер ова је ствар добила озбиљан практични значај тиме, што је један део савезних држава допустио заједничко васпитање са неким ограничењима. Нарочите незгоде настају за родитеље, кад буду премештени у Пруску из неког места, где су њина женска деца дотле ишла у мушке школе. Даље, многе општине нису у стању, да подигну више женске школе према садашњим законским одредбама.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

WWW.UNIBL.RS

Гледиште просветне управе је ово: При реформи виших женских школа пришло се томе, да се уреде нарочите школе, тзв. Studienanstalten, а не просто женске гимназије, јер се хоће да се што се може више одложи одлука родитеља о питању, да ли да се женско дете ода на универзитетске студије. На тој мисли оснива се принцип рачвања у вишим женским школама, чиме се одлука за доцније студије одлаже за 13. или 14. годину. Даље се у наставном плану води рачуна о телесном развоју женскиња, те је исто наставно градиво, које мушкарци треба да савладају за дванаест година, за женску децу подељено на тринаест година. Дакле за вишу женску школу са женском средњом школом (Studienanstalt) потребна је једна година дуже по у мушкој школи. Још мисли просветна управа, да васпитање женске деце не треба да буде без наставница.

Али просветна управа неће да допусти ни изузетке у појединим потребним случајима, и то са чисто практичног гледишта. Јер ако се негде допусти, да се у мушке средње школе приме женске, онда ће оне доћи на испит зрелости за годину дана раније но у женској средњој школи (Studienanstalt). А то би, по мишљењу министарства просвете, произвело већу навалу женске деце у мушке средње школе, те би тако бил оштећене оне општине, које нису жалиле трошка око подизања нарочитих средњих школа за женску децу. Настала би дакле опасност, да се због таквих изузетака уопште не изврше начела, на којима се оснива цела реформа виших женских школа.

[Ztsch. f. Reform d. höh. Sch.; „Frauenbildung“.]

М. Ј. П.

*

Коедукација у Елзас-Лотрингији. — Овде је коедукација као једна потреба заведена у јесен 1906. године. Кад се од тога времена у Елзас-Лотрингији пријавила која девојчица за примање у мушку средњу школу, питана је за начелно мишљење о ствари школска комисија дотичнога завода, и кад је она дала повољно мишљење, онда је једном за свагда допуштено у том месту примање женске деце, дакле коедукативни наставни систем.

До сада је школска комисија само у два места одбила такав захтев; у 14 других места попустно је дато повољно мишљење, тако да сада у мушке школе иде 176 женске деце. Од њих је око 40 у реалним школама односно разредима, а остале су у гимназијама и реалним гимназијама. Највећи број у једном заводу, као у лицеју (тј. у гимназији и реалној гимназији) у Штрасбургу, не прелази 20.

При примању мушкарци имају првенство, али се и женске примају у све разреде, ако има места, и то само као хоспитанткиње. То се ради из више разлога; а нарочито да би се могло што лакше прекинути с тиме, ако покушај не пође за руком. Али према исказу председника главнога школског савета овај покушај сме се сматрати „као срећан до сада“, јер с једне стране, не рачунајући један случај, нигде се није опазило ништа противно реду и моралу, а с друге стране директори су на више места похвалили напредак женских као и утицај, који су оне имале на понашање и вредноћу мушкараца.

У Елзас-Лотрингији не може се још очекивати основна реформа женских школа, као што је извршена на пр. у Пруској и Саксонској. Због тога је добро дошло ово примање женске деце у мушке средње школе.

Како се женска деца примају само по избору, дакле само даровита и добро васпитана, могло се мушкарцима учинити, да се са женскимa блаже

поступа и да се на њих обраћа више пажње, како су то једне новине до-
неле из наставничких кругова. Према истом извору у почетку је и ве-
ћина наставника више или мање била против коедукације и само се мали
број њихов начелно изјаснио за њу. Али главно је, да се покушај „може
обележити као потпуно успео“.

[Ztsc. f. d. Ref. d. höh. Sck.]

М. Ј. П.

*

**Заједничко васпитање мушке и женске деце у средњим мушким
школама у Виртембершкој.** — Да би се сазнала искуства, која су до-
бивена при заједничком школовању мушкараца и женскиња у виртемберским
средњим школама, послат је 1. децембра прошле године 61 таквој школи
табак са питањима, а вратила су га 53 завода¹.

На дан 1. јануара 1910. у 120 средњих мушких школа виртемберских
ишла су и женска деца, само у 64 завода није било женске деце. Свега је ре-
ченога дана било 986 женских а 23 548 мушкараца: дакле округло на 24 муш-
карца долазила је 1 женска. У вишим разредима било је 60 женских, у
средњим и нижим разредима 926 женских.

При одређивању имена оних завода, којима је послан табак с пита-
њима, називо се на: 1. број женскиња, које сада иду у тај завод, и 2. време
од када већ иду у њега.

У виртембершкој статистици женске се тек од 1907. године воде у на-
рочитој рубрици, те су за одговоре умољени само они заводи, који од тога
времена имају већи број женске деце. Одговорио је, као што рекосмо, 51
завод. У њих сада иду 704 женске (према 633 на дан 1 јануара 1910),
дакле уопште већина женских што иду у мушке школе, тако да се заста-
ме добивеним резултатима дати неки значај.

Одговор су послали: 1 гимназија, 1 прогимназија, 2 реалне гимназије,
2 реалне прогимназије, 2 велике реалке, 3 шесторазредне реалке, 4 „зе-
маљске“ латинске школе, 32 „земаљске“ реалке и 4 „земаљске“ латинске
школе и реалке.

Године 1872. први пут су женска деца ступила у једну средњу школу
за мушку децу и то у реалку. За њом је у 80-им и 90-им годинама до 1900
дошло појединце још 14 школа. Од 1901. године њихов је број већи: 1901:
5; 1902: 2; 1903: 5; 1904: 5; 1905: 4; 1906: 5; 1907: 7. Уопште се
може рећи, да је у средњим и нижим разредима више женске деце но у
вишим. У неком мањем броју земаљских школа женска деца чине већину у
разреду или одељењу, па чак и у целој школи, тако да ту управо мушка
деца иду у женску школу.

Што се тиче разлога, због којих женска деца иду у мушке школе, у
већини случајева наводи се потреба за образовањем женске деце и немање
подесних прилика за образовање; поред тога је и жеља за добијање поло-
жаја и службе, ради чега $\frac{1}{10}$ женске деце тежи да добије сведочанство,
које ће им дати нека права. Сем тога се спомиње, да неки родитељи желе
да смање издатке на институт или да својим кћерима даду нека припремна
знања за пансионат. Други опет родитељи желе да својој деци даду уопште
боље образовање но што га може дати народна школа (нарочито су у пи-
тању страни језици). Наводи се још и то, да сестре хоће да иду у исту

¹ Један завод одбио је да одговара на питања, а представник другог завода
није одговорио због недовољног искуства. Осам табака није враћено.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

WWW.UNILIB.RS

школу, у коју иду и браћа, напослетку још и то, „да је ствар части, да се деци даде што је могућно боље изобразење“, нарочито „кад се може то учинити“.

Женске, које иду у мушке средње школе, потчињене су потпуно истим прописима као и мушкарци. Оне се у свему сматрају потпуно као мушкарци и њихов успех оцењује се потпуно подједнако само са напред споменутих изузетком, што су пооштрене погодбе за примање женске деце. То што се онде, где је заједничка настава из гимнастике, води рачуна о женским, ништа не утиче на иначе једнако цењење учника. До душе с једне стране тражи се опште обзирање на женску децу почевши од IV разреда.

Све предмете уче женска деца као и мушка; једино у три завода женска деца само на нарочити захтев уче геометрију.

Таленти женске деце до сада су редовни, шта више добри. Барем су таленти женске деце једнаки талентима мушкараца; само у мање случајева су слабији. Али зато се спомине уопште већа марљивост, њихова живост и брза примчивост нарочито у нижим разредима: на против код неких женских нема потребне темељности и оштрине разумевања, нарочито у вишим разредима. Женским се више свиђају предмети за памћење по предмети за разумевање. „Женске траже да знају, мушкарци да разумеју“.¹

Томе одговарајући и општи успеси женске деце наспрам успеха мушкараца повољни су, у већини случајева дакако исти; али у неколико случајева и мањи. Уопште се потврђује, да су женска деца у језичком и формалном образовању јача по мушкарци. Што се тиче језика, пре свега долази у обзир матерњи језик (већа умешност у усменом и писменом исказивању), па онда туђи језици, изузимајући латински. У говорењу туђих језика женске се одликују због своје веће умешности у говору. У формалном погледу треба истаћи тачност и чистоту женске деце у држању вежбанака и у пртању.

Али код предмета за разумевање ствар није тако ружичаста: математику женске не воле; геометрија (нарочити дар за геометрију код њих као да је редак) и све што је с њом у вези за њих је страха, те је и успех из овога предмета мањи но код мушкараца. Слична искуства добивена су овде онде и код природњачких предмета. На више места је речено, да је успех добар до III или IV разреда, дакле до 12. или 13. године, али затим је мањи.

И што се тиче школске дисциплине подједнако се поступа с мушком и женском децом, с тим изузетком, што су женска деца поштеђена од сваке телесне казне. Понеки пут девојчице брбљају и сметају на часу; али оне су и осетљивије, узбудљивије, те се с тога понеки пут радије „закмури на једно око“, а да се тиме не дирне у осећање правичности код дечака.

Незгоде се нису нигде показале ни у ком погледу. Понекад ушло се у траг преписци и томе сличном.

Исто тако не може се опазити штетан утицај на здравље женске деце, већ пре противно томе. Вели се, да је здравље женске деце одлично и да се оне ретко јављају као болесне због учешћа у настави гимнастике, коју оне имају већином засебно али и заједно са мушкарцима. Само у мало

¹ Упор. шта смо о овом и даљем излагању као и уопште о питању заједничке наставе извели под насловом „Заједничко школовање мушке и женске деце у Северној Америци и у Баденској“ у „Просветном Гласнику“ за 1910. годину, св. за јули и за август.

школа женска деца не раде гимнастику, али се и ту тежи овоме. Јер неке колеге нарочито траже, да се води рачуна о телесном развијању специјално женске деце.

Што се тиче дружења мушкараца и женских и њиховог узајамног утицаја, искуства су уопште врло повољна. Како у мањим градовима мушка и женска деца иду заједно у основну школу, ово је сасвим разумљиво и у средњим школама и мушкарци и женскиње задрже своју особеност. Тако у $\frac{1}{3}$ случајева није опажен никакав узајамни утицај. Женска деца су засебно у разреду и на игри, оне седе одвојено од мушкараца и ваи разреда одвајају се од њих. У неким случајима намерно се одвајају од дружења. Али у већини случајева утврђен је повољан узајамни утицај. Тон дружења је неусиљен, отворен, искрен, природан, другарски, миран. Тон целога разреда постаје бољи: мушкарци бивају обазривији и учтививи, подстичу се на „вистештво“; њихово честољубље и марљивост појачава се добрим примером женскиња. „Има неке конкуренције између једних и других на корист свих“. По неки мушкарци се додуше љуте, што морају сами да опазе марљивост женских и да чују, како се оне похваљују: Опазило се то, да „су баш најбољи ученици у одговорима нешто уздржљиви“, а то свакојако долази отуда, што су „женске живље и вољнице за одговарање“. Обрнуто, често женске примају понешто од тона и понашања мушкараца: на своју корист „оне губе претерану нежност“, њихов тон постаје више као у дечака, а прича се, да оне, кад нађу једном „прави тон“, према њему диригују целим разредом.

На послетку колеге из мушких средњих школа исказују сами своје мишљење о истакнутом питању. За примање женских у мушке средње школе врло велика је већина од њих. Од њих су многи за то без даљег ограничења; исто тако много њих мисле „да у мањим местима, где нема друге прилике за образовање женских, треба даровиту и добро васпитану женску децу примити у мушке средње школе“. Другима је свеједно, да ли има и женске деце, а опет неки, додуше сасвим незнатан број, налазе да су женском децом спречени у одржавању дисциплине и у избору наставнога градива. То се тиче нарочито оних разреда, где има женске деце у већем броју. У овим случајевима су за ограничено примање женске деце и то најдаровитије.

Али у већем броју случајева не само да се не вели, да женска деца отежавају наставу, већ пре се тврди противно томе, то јест, да су даровите женске драгоцено обогаћење ученичког материјала; да су оне елеменат, који оживљава, и умерава и наставнике као и ученике; да се „уздиже ниво разреда“; да су на послетку неке земаљске школе чак и упућене на женску децу.

Ради упоређења навешћемо овде бројеве према стању на дан 1. јануара 1911 године:

На дан 1. јануара 1911. било је 128 (+ 8) мушких средњих школа, у које су ишла и женска деца; само у 56 (— 8) завода није било женских. Свега је било 1077 (+ 91) женске деце а 25 358 (+ 1710) мушкараца; дакле округло на 25 (+ 1) мушк рапа долази 1 женска. У вишим разредима било је 51 (— 9) женска а у нижим 1026 (+ 100).

Korespondezbl. f. d. höh. Sch. Würfi.

М. Ј. П.

ПРИКАЗИ И ОЦЕНЕ

1. СПИСИ

V

Огњем и мачем роман Хенриха Сјенкјевића.

У делу *Сјенкјевића* постоје две ствари: један љубавни роман и једна витешка епопеја. Љубавни роман има праистару фавулу о заљубљенима који преко неодољивих препрека и опасности долазе до среће. То је чест мотив индијске поезије (Сита и Рама; Сакунтала и Душманта, па донекле и Нал и Дамајанта). Он се налази и у знаменитом зборнику источњачких прича, у *Хиљаду и једној ноћи* (Краљевић Камаралзаман и Књегњица Бадур; персиски краљевић и бенгалска принцеза; Неам и Ноама и др.) а и у нашим народним приповеткама (Ваш Челик; златна јабука и девет пауница; добра дјела не пропадају...) Њега су експлоатисали и познати писци те је имао право Боденштет, што се у песми Мирзе Шафија *„Стара прича“*¹ подмемевао његову мниму противнику Мирзи Јусуфу због баналне песме о јадима растављених љубавника. Ипак, уверен сам, *Сјенкјевић* није био надахнут источњачком поезијом кад је растављао Јелену од Скушетуског (*„Огњем и мачем“*) и Лигију од Виниција (*„Quo vadis“*) да им после да блажен живот. Он је у Валтеру Скоту имао много ближи и сличнији углед, јер Де Брасијева отмица леди Равене у *„Ајванхо-у“* јако подсећа на Бохуну отмицу лене Јелене у *„Огњем и Мачем“*². Само Сјенкјевић уме боље да држи у рукама душу осетљивог читаоца и да га испуњава час страхом час надом. Он га лукаво уводи у занимљиве ратничке авантуре, проводи га кроз непријатељске логоре, сила око њега кину танади, баца на све стране безбројне лешине, веша једне ратнике, набија на колац друге, али Јелену све једнако чува неповређену. Ипак, при свој својој вештини да изазове силну радозналост, у коју се меша много страховања, писац не успева да превари читаоца и да му уништи наду на срећан свршетак. Читалац види да Сјенкјевић воли и Јелену и Скушетуског и да их је одабрао за јунаке романа те их, хтео не хтео, мора довести до брака, па макар се после и закрајинили међу собом. И ма како да он мршти своје веће, стеже песнице и прави

¹ Змај Јован Јовановић: *„Певанија“*, стр. 301.

² Занимљиво је да се ово име Бохун налази и у *„Ајванхо-у“*.

живу физиономију, читалац осећа да му срце поиграва од радости што ће на крају романа убрисати сузу и нападених љубавника и намучених читалаца.

Љубавна историја у „Огњем и мачем“ носи потпуно обележје енског приказивања. Лепота Јеленина није оцртана пером реалистичког романисијера него испевана гласом народног певача... „Над тим очима беху меке прне обрве као два танка лука, румени образи као најлепши цвет, кроз вишњеве усне, мало отворене блистаху зуби као бисер, испод капе су се виле бујне прне витице“,¹ то је све што зна да каже Сјенкјевић о јунакињи свога романа. Тамап колико и народна поезија са својим једноликим описом!... Ту лепотицу воле и Бохун и Скшетуски, али не као што воле стварни људи из живота и из реалистичког романа, него као романтични јунаци витешког епа. Изгледа да се један од њих, као Ариостов Руђеро, напио на арденском љубавном извору, а други, као бретонски Тристан, попио љубавни напиток Изолдине матере. Заглоба, лукав и мудар властелин и сам се чуђи како је књегница завртела мозак обојици, као да их је омађијала. То би, доиста, било необично и немотивисано кад би била реч о Тургењеву и Толстоју или о Флоберу и Мопасану. Али Сјенкјевић није ни имао претензије да да психолошку анализу љубави, него је желео да разблажи монотонију борбе и покоља једном интересантном бајком о тужним љубавницима. Лепа књегница усред варварских ратничких лица, нагрђених ублачким бесом и Скшетуски са својим меланхоличним љубавним сновима у оном страшном котлу борбених инстинката и крвоједних осећања чине занимљиву супротност, пријатну уображењу читаочеву...

* * *

Епоеја у „Огњем и мачем“ износи борбу Пољака с украјинским Козацима које је побунио чувени хетман Богдач Хмјелински. Она подсећа на Илијаду како својим великим јунацима и опробаним ратницима, тако и својом силном борбом између две разне нације, па чак и именом своје лепе Јелене, и ако друкчије од Омирове. *Прва особина* овог великог прозног спева Сјенкјевићева то је *национална пристрасност*, то јест несумњива симпатија аутора према слави пољског оружја. Номе је прожет цео роман „Огњем и мачем“ те се приказује као полемички одговор на Гоголеву „Тарас Буљбу“. Руски романист, Украјинац срцем и душом хвалио је свога Козака, а Пољак слави своје Лехе. У „Огњем и мачем“ пева се химна пољском јунаштву и врлинама њених витезова. Пољски кнез Јеремија Вишњовјецки при свој својој ратничкој немилосрдности приказује се као свегао карактер, велики војсковођ и силан ауторитет у кога приврженици гледају као у Бога а противници га се боје горе но сатане. А козачки вођ Хмјелински оцртан је као сурови пијанац, лукави ратник и улицица татарских канова. Пољаци су већи јунаци и с малим бројем растурају десет пута већу силу козачку. Над сваким козачким јунаком стоји још моћнији пољски витез. Страшног дива Бурдабута савлађује Скшетуски, силног Бурлеја убија Заглоба, прослављеног Бохуна тешко рани Володијевски, а големог цина Пудјана скоро задављује Подбицјента...

Љубав Сјенкјевићева према Пољској изазива му кашто тужне и болне тонове. Као и наш Његош кроз песму кола тако и Сјенкјевић кроз уста својих љубимаца проклиње великаше који „на комаде царство раздробеше“. „Страшна времена наплазе на ову Пољску. Сабори и избори, interregnum

¹ „Огњем и мачем“ књ I стр. 39.

(неуспешна влада и безкраљство), неслога и интриге туђинске сад, кад сав народ треба да се претвори у један мач у једној руци. Бог је ваљда окренуо од нас своје лице и у гневу своје намерава нас шибати за грехове“.¹ Тако говори кнез Вишњовјецки, а храбри Вјершул у беснилу од очајања због лудо изгубљене битке узвикује: нема више војске, нема вође, нема Пољске, остаје само неоцрана срамота и козачка нога под грлом“.²

*

Друга особина Сјенкјевићева дела то је *вера у моћ личности*. Као што је по националним симпатијама противан Гогољу, тако је по овој другој особини супротан Толстоју. Описујући рат Толстој потињује улогу великих личности и њихових ратних планова. Све бива по случају и по ратничком инстинкту масе, а готово ништа по диспозицијама великих стратега и учених тактичара. Код Сјенкјевића је обратно. Његов кнез Јеремија огромна је сила, без које цела војска не вреди готово ништа. Кад нема њега Пољска пропада: где је он, ту је и победа. Његово име гвоздени војску и даје јој чаробну снагу, о коју се разбијају најбешњи таласи непријатељске војске. Његови стегови не даду се ни збунити, ни растројити, ни расплашити. Они су као савршен механизам какве модерне машине. У Толстоја и сам велики Наполеон изгледа ситан и незнатан усред огромних војски на пространом разбојништу. А у *Сјенкјевића* кнез Вишњовјецки уздиже се као какав исполин изнад гомиле великих јунака и неустрашивих витеза.

*

Трећа је особина Сјенкјевићевог романа *иско преувеличавање*. То може доћи и намерно, са патриотске тенденције, а може се и нехотице увући у историјски роман. Прошлост задаје увек муке и романсијеру и критичару и читаоцу. Време јако измењује историјске личности. Оно поступно скида с њих све земаљске страсти и пороке, заогрће их извесном тајанственом атмосфером и често им ставља око главе незаслужени ореол. Што је прошлост даља, личности су све веће, као што су веће сенке, што год се предмет удаљује од светлости. Мале и незнатне особе одмах се губе у помрчини старих времена, али јаке историјске особе стоје на видику, очишћене од ситних слабости и људских мана и грешака. На великој раздаљини не опажају се више ни сујета, ни разметљивост, ни грамзивост, ни егоizam, ни завист, ни колебљивост ни неодлучност! Виде се само херојска дела и витешки подвизи, а сви ситни пратиоци њихови, који иду и уз најидеалније земаљске душе ишчезавају у тамнини прошлости. Једино модерни историк руши те илузије народне о својим херојима и своди њихову величину на праву меру, одајући заслужно признање и непознатим јунацима и маси народној. Он улази у суштину догађаја и осветљава акцију појединих личности. И где, где је народна уобразиља наша несебично пожртвовање, историк открива прорачуњен интерес; где је народ осетио велику душу, историк указује на сићушне амбиције; где народ мисли да је злато, историк види само бронзу! Романсијери могу поћи и за истраживањима историчарским и за замишљањима народним. Први ће их пут одвести истини, други легенди. Њихов таленат даће: или живост и снагу истини, или сјај и лепоту легенди.

¹ „*Огњем и мачем*“ књ. I стр. 305.

² *Ibid.* књ. II, стр. 88.

Сјенкјевић је ишао овим другим путем. Насликао нам је бојеве и сукобе, кршење мачева и проливање крви, али нам није довољно приказао и људе који су махали мачем, тукли буздованом и проливали крв и своју и туђу. Он им није завирио дубље у душу, него их је пустио да се виглају кроз роман стварајући чуда од јунаштва. Он има снажан и изразит опис крвавих битака и страшних погубија. Познаје и силни ратнички инстинкт пољског и козачког племена у XVII веку. Он живо и пластично слика призоре раздражљивих сукоба међу острвљеним ратницима, али све то не чини као психолог-романсијер, него као народни певач. Најлепше и најдирљиве сцене из „Огњем и мачем“ нису ни тачне ни истините. По њима се готово увек заиграва извештај романтични сјај. То све подсећа много на Диму оца и његове витешке романае, а готово ни мало за Золу и Толстоја, који су и сами сликали ужаса рата. Сјенкјевић има фантазију младих сањалца и озбиљно расипа кроз свој роман моћне витезе и велике јунаке. У његовом роману нема скоро ни једног обичног борца. Сви су они „опробани ратници“ и „стари степски вукови“, па чак и лукави Заглоба и себични Женђан показују неочекивану и невероватну величину душе. Врло је тешко разабрати се у тој огромној количини првокласних хероја, који као да су пренесени у роман из старих грчких митова. Сјенкјевића као да пјани та сјајна кавалкада витеза, на опсењен и очаран, пушта маха фантазији, те прелази границе пајумереније вероватности. Ево вам само једног примера:

„У тај мах некакав хусар-див у највећем трку, допаде кари, часком се копите големог кова виде у ваздуху — за тим и витез и коњ падају у сред масе, кршећи копље, обарајући људе, ломећи, гњечећи, мрвећи.

Као што орао пада у јага прдавца, и они, збијени у гомилу, постају плач грабљивцу који их раскида, — тако је ван Лонгин Подбицјента, ушавши у сред неурјатеља, беснио са својом скиникапом. Никад ваздушни стуб не прави толику пустош у густој и младој шуми, колико је он правно у гомили јаничара. Страховит беше; претворио се у неко надчовечанско биће; кобила му се прометнула неким чудовиштем којему из поздрва пламен лиже, а скиникапа се тројила у руци јунаковој. Кизлар-Бак, огромни ага, кидиса на њега, и паде пресечен на двоје. Узалуд се најјачи људи заклањају копљима — умиру на мах као од грома; а он гази по њима, јури у највећу гужву, и кад махне, би рекао класје под косом пада, гради се празнина, чују се узвици пренеражености, јауци, луна од удараца, шкрипа жељеза о кости и дување паклене кобиле.“¹ То је све живо, поетично, снажно и изразито, слично призорима из Ариостова „Вијесног Роланда“, боље још него неки његови описи. Али читалац непрестано очекује да Сјенкјевић ова чуда од јунаштва заврши наивним узвиком којим народни приповедач завршује своју кажу о горостасима: „И на част вам лаж!“

*

Као четврту особину романа „Огњем и мачем“ можемо обележити извесне јаке драматске сцене. Њих има повише, и Сјенкјевић је велики мајстор у њиховој изради. Сцена сукоба између Скипетуског и Чашлинског нешто је примитивна, и прави утисак нарочито удешеног призора, недовољно разјашњеног. Али је за то лепа и ефектна слика смрти старога Барабаша, која изгледа као снимљена с античких узора. Стари ратник био је клоноу физички, изнурен и успавап. „Једино је телом припадао земљи, а душа и разум

¹ „Огњем и мачем“ књ. II стр. 285.

су му били утонули у укоченост и мртвило⁴. Али кад његов друг Кшечовски предлаже предају „крв јурну у бледо и пожутело лице Барабашево. Он устаде с котла на коме је седео, исправи се, и наједанпут овај погурени, смежурани старац прометну се дивом, пуним живота и снаге... У старом се пуковнику пробудно давнашњи лав. На позив да положи оружје, он је одговарао метцима — и видели су га с булавом у руци, са распрштеним белим власима, како издаје заповести громком и младићском енергијом.¹

Лепа је и сцена код Жељински, кршећи страшну дисциплину у војсци кнеза Јеремије убија на колац натакнутог козачког атамана, да га спасе мука. Али као што призор Барабашев подсећа у неколико на Игова Чича Мабела, тако и сцена се са козачким атаманом личи на смрт Бусијеву у госпођи Монсоро Александра Диме старијег. У осталом, романтика Сјенкјевића у „Огњем и Мачем“ изгледа као поезија Омира и Ариоста преварена у лабораторији француских романтичара деветнаестог века.

Најпосле, вреди поменути ванредно лепу сцену, с много истижитости и дирљивости: ослобођење Јелене, којом се завршује III књига. *Сјенкјевић* је неоспорно вешт да театрално свршује све књиге свога романа „Огњем и Мачем“. I књига се завршује повраћањем к себи скоро избезумљеног Скушетуског, наравно утицајем „једино спасавајуће“ католичке вере, пред којом се кроз цео роман *Сјенкјевић* приклања. II књигу завршује тужан глас, који пада у сред најбурнијег весела, да је Бар, где су се надали наћи кнегињу Јелену — освојен! Ретко је наћи писца који је умео да држи кроз цео роман запету пажњу читаочеву, и да створи од монотоног ратног материјала онако занимљиву поему. На то је *Сјенкјевић* утрошио највећи део своје уметности, али је на крају крајева постигао ванредан успех, јер је и читалац заједно са залуђеним паром и са плецем стигао жив и здрав на крај романа. Штета је само за сиротог Подбишјенту што погибе. Онакав јунак! Али изгледа да аутор не би знао шта с њим да ради, јер онако простосрдачне и добродушне јуначине као да и нису за овај свет. Нека иде он тамо међу Омирове јунаке, којима је био раван по витештву, а претрпао их је чистотом свога срца. „На небу му душа царовала, ка' му име на земљи царује“...

* * *

У делу Сјенкјевића силно се просипа људска крв, варварски ниште човечји животи и непрестано засејава бојно поље лешевима. Па ипак, читалац не осећа ни близу ону грозну и одвратност какву осећа кад чита Золин „Слом“ или Толстојев „Рат и Мир“. Ту смо исту појаву запазили и код Гогоља, у његовој „Тарас Буљби“. Крв у „Огњем и Мачем“ као и крв у „Тарас Буљби“ *еиска* је крв, нека ми се допусти тако се изразити. Сва страхоте рата, сав покољ, све жртве људске само су споредни примесак главном елементу дела: *вигештеу појединих бораца*. Аутор то истиче, то наглашава, то хвали и велича. У место да изазову хумана и морална осећања, оваква дела подстичу антисоцијалне инстинкте. Читалац не жали проливену крв и побијене људе, него се чисто радује кад његов омилени јунак слеже лешеве на лешеве. Сва пажња, сва љубав, сав интерес сведен је на хероје романа. Да се они прославе, да се покажу велики и силни, шта мари колико ће пасти непознатих и незнатних особа! Кад Сјенкјевићени исполини јуре кроз масе борачке, те секу, тлаче, газе и косе, читаоцу и не пада на ум велика

¹ Ibid. књ. I стр. 173.

реч Св. Писма: не уби! Напротив! Загрејан песничким описом, одушевљен за јуначке љубимце ауторове, пренесен целим бићем у доба јевтиних живота и ригерске славе, читалац мало те неће поновити узвике Вишњовјецкових ратника: удри, сеци, кољи!

*

Има и један други разлог са кога читалац не жали за изгинулим ратницима. То је *тенденција романа*. У Сјенкијевића понајвише гину побуњени Козаци, татарска неверија и издајници, а аутор је већ припремио читаоца да не жали те рђаве и свирене бунтовнике и насртаче. Пољаци гину много мање, а и у томе је Сјенкијевић показао изванредну вештину. Да не би растужило читаоца, он је, сем Подбицијенте, сачувао све главне личности романа, као да их не може сећи оштра ђорда, ни пробити пушка из кубура. То је манир народног певача, који своје чува а душмане руши. Ако и погине који Полак, тај или нам није ни мало познат, или није добар. Шта се читаоца тичу браћа Сјењути, кнез Полубињски, пан Урбански, стари Житињски, властелин Сокољски, млади Скаљски, и други које дотле никад није срео у роману? Гину, истина, и познати нам у неколико кнежеви Курцевићеви, али они су хтели Јелену удати за немилог Бохуна и присвојити јој имање, па их не можемо ни жалити. Гину и Вернер и Флук, али су они Немци, па не вреди проливати за њима сузе, и ако су били уз Пољаке. Та за Бога, они су најамници, који су за новац већ продали своје животе! Гине и пан Пелка, али он је „мрзео врлину“ и бацио био око на лепу Јелену, а није нам иначе ни био познат. Гине, најпосле, и стари Барабаш, али он је већ био једном ногом у гробу, па га је боље било погубити у јуначкој борби, него уморити у постели.... А остаје цвет јунака пољских, остаје чак и лукави слуга Женђан, тип из старијих комедија француских и талијанских, остаје мудри облапорни и заједљиви али ипак доброћудни Заглоба, најпироднија и најистинитија личност у роману. Остају Јелена и Скетуски да живе у срећи, после тешких дана и великих душевних патњи.

„Ноћ је видна као дан. Јата звезда сијаху на небу. Месец изгрејао и обасјао поља покривена мацом. Војници стадоше певати; за тим се савида дигне беличаста магла и начини једно непрегледно језеро, обасјано месечином“. Таквим реалистичним описом завршује Сјенкијевић своју романтичну епопеју, а главни витез романа Скушевски прима награду за своју љубав и своје јунаштво, јер „сад осећа на своме срцу куцање срца кнегињичинога“

Тиме треба да буду задовољни сви: и аутор, и његови јунаци, и читалачка публика, па најпосле и сам литерарни критичар.

VI.

Приповетке, Књига I, II и III.

Тридесет их је равно! И каква чудна и необична мешавина, већа но па повгородској јармарци или сорочинском сајму. Ту су готово сви европски народи, почев од „господарā света“, Енглеза, па до подјармљених Словенаца и раскомаданих Пољака. Ту су сви крајеви Европе, од хладне Скандинавије па до земље „где но лимун рађа“, како Павле Хајзе зове Италију. Ту су разне вере и културе енергичног Запада и сањивог Истока. Па како су ове приповетке различне једне од других! Има међу њима и лаких, скоро

безначајних шала, и тужних и меланхоличних слика, и идиличних пригода, и мистичних алегорија, и узбудљивих сликања поремећеног душевног живота. Има свега што се јавља међу људима и много чега што се приказује само у сновима, халуцинацијама и маштањима...

Ипак, у највећем делу ових приповедака има туге и сете, патње и јада. Неки студени ветар удрио је и у приповедаче и у преводиоце. Нешто им је милије да им се оквасе очи, него да им се развуку усне. Нема више старих, добрих времена. Нема некадашњих добродушних прича у којима, се само воли, пева и пије, и до којих ни сама смрт не допире. Нестало је из приповедака сјајних замкова, усред цветних градина, у близини хладовитих шума, дворова с раскошним салонима и мирисним будоарима, с новцем који се просипа, с богатим гозбама и шумним забавама. Не говоре се више духовите фразе, не праве се грациозни покрети и не измеђују љубазни комплименти. Нема ни наивних, мелодрамских распри, ни филтрираних суза и штимованих уздаха, ни вешто ранжираних интрига и заплета, који се свршују пристојним пољупцима и нежним загрљајима. Зимски мраз опустошио је вртове; облаци су застрли сунце; магла је продрла у људска обиталишта; време је порушило замкове! Место велелепних дворова око приповедача виде старе, трешне кућице и малене, убоге избице. Где је пређе срећа шветала, сасели се јад; „где је славуј песме пев'о, вију ветри сада“, како сетно вели песник. Меланхолија се дочепала срдаца; сушица захватила плућа; глад стегла желуце а мономанија притисла мозгове. Цела земља, у очима модерних приповедача, претворила се у бедна преграђа и каљаве засеокe, у домове за нахочад и склоништа за изнемогле, у болнице и луднице! „Нико срећан, а нико довољан; нико миран, а нико спокојан!“

*

Можда сам мало преувеличао, али нисам много. Већ готово нестаје из књижевности сладуњавих романтичких обмана о идиличној срећи у животу. Умерен реализам с обичним људма и свакодневним догађајима почео је већ постајати досадан. Тражи се више сензација, нешто вапредније, ређе и интересантније. Грофови и маркизи изишли су из моде; трећи сталеж није увек занимљив; редован живот не привлачи пажње. И зато се ударило у закатке и крајичке друштва, у чудне и настране алегорије, у психопатолошке анализе, у разбудне сцене или у мрачне и језовите догађаје. Ено припознатог *Енглеза Рудјарда Киплинга* с његовом магловитом алегоријом „*Зодијакова деца*“, коју је тешко дешифрирати и јачим умовима, а коју обичан читалац неће ни мало разумети. Ено прослављеног *Американца, Едгара Поа* с његовом мистичком и манијачком приповетком „*Виљем Вилзон*“, којој ја нити умем пронаћи циља, нити јој могу признати ма какву социјалну, моралну или естетичку вредност. Ено „једног од првих *чешких* књижевника“ *Јулија Зејера* како допушта загоретној Фулвији да мрцвари и убија тајанственог „*Инултуса*“, па да после и сама себи дође главе. Ни *Руси* нису у том правцу заостали од Запада. Ту је *Антон Чехов* са својим „*Црним Монахом*“, у коме по примеру већ душевно растројеног Мопасана слика живот и смрт једног с ума сивавшег, с много мање снаге и вештине но велики, трагични Мопасан. И *Пољаци* нису далеко. У доброј причи „*Анта*“, *Волеслав Прус* има мрачан приказ о спаљивању живог детета. *Хенрих Сјенкјевић* који је у својим кратким причама понајвише меланхолик и песимист насликао је у „*Оргуљашу из Поникла*“ тужну смрт једног убогог ђавола, који је заснао у снегу, залутавши у путу. *Клеменс Јуноша* казује нам та-

www.ubk.org.rs
 УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

која је људској беди, али је свршетак ипак ипак ипак оптимистичан. („Крпа“). Словенац **Иван Цанкар** израдио је живим и тачним потезима слику убоштва и патње из које се рађа криминал („Из преграђа“). Бугарин **Петко Тодоров** изнео је с нешто прегераности очај породице која је смрћу свога хранитеља изгубила своју „кућу“. Турски Монасиј, како сународници зову **Ушаки Заде Халид Зија Бега** описао је у реалистичној причи „Алијина кола“ смрт једног младића који оставља унесрећену вереницу и избезумљену матер. Ваљан Маџарски приповедач **Фрања Херцег** који, као и његов у слави друг **Коломан Миксат**, осцилира између хумора и меланхолије, узбуђује душу читаочеву дирљивом елегијом „Витез од струне“. Проспер **Мериме** познати француски приповедач, од кога нас дели неколико деценија, својом „партијом триктрака“ згодно „пасује“ за ово сентиментално и настрано доба. Италијанац **Габријел Д’Анунцио** у чијим се делима осећа по кашто каква фалш нота, дао је драматичну слику: у тренутку смрти ко раскида заклонити брак јавља се живот који изазива манифестације забрањене љубави. („Крај Мртваца“). Његов сународник **Луиџи Капуана** мучи читаоца својим и сувише реалистичним описом једне тешке болеснице која умире у наручју „Сиромаша доктора“.

*

То је скоро половина приповедака. У свакој од њих сусреће се или беда, или смрт, или мономанија. И у понеким из ове друге половине има тога елемента. У „Жак Гурдоу“ одличној приповетки **Емила Золе** има много идиличности и срећног живота, али се ипак завршује трагичном смрћу од поплаве. Међутим, у њој нема ни једне *bête humaine*, на какве смо навикли у понеким романима Золиним, и ако самој један од њих носи то име. Напротив, овога пута најрајотборнији заточник натурализма већи је песник но посматрач и више је романтичар него натуралист. Његови Жан и Бабета воле се нежнито но Павао и Вирџинија и чистије но Дафнис и Хлое. А стари свештеника Лазар говори лепе и звучне поетске фразе као да га је Зола позајмио од *Ига* или пренео из романа *Пола Федала*. У осталим није он без разлога рекао да је заражен романтизмом још у својој младости...

Ни други француски приповедач **Пол Бурже** није без призора смрти. Његове „Три девојчице“ нису ни мало веселе. Нећу се ни за часак задржати на тој тројној приповетки, јер не марим много за Пола Буржеа, и ако је у својој домовини изишао на глас. Сувише ми је учен у својим романима, и због тога укочен и крут као немачки педагози. Идем даље. Ево лепе приповетке **Швеђанина Августа Стриндберга**: „Јесен“, природне и истините слике средњих људи којима живот руши старе илузije а ствара нове дужности и осећања. Како је верно представљена та сетна историја увелих срдаца и истрошених организама, каквима стварни живот изобилује! **Зајарова „Стратоника“**, романтична је приповетка из старих времена с пуно мелодрамских призора. Ту се болје од љубави, као у иточњачким гаткама, ту има витешког самопожртвовања као у моралним повестима за добру децу; ту су пророчки снови који се реализују; ту су све душе добре и благородне, као да су с оног света. Ја не волим таква улењшавања прошлости која подсећају на бајке и не користи ничему, ма како био знаменит њихов аутор. — „Пребрана ишеница“ од **Руса Н. С. Љескова** изазвала је извесну дискусiju у нашој штампи. Писац је осредњег дара, приповетка нема живости и прилично је развучена, али је идеја оригинална. Само је не треба генерализати, као што је можда желео њен аутор, јер би то било сувише смело

и неправично. — „На ирелому“ од Чјумине црта љубавно разочарење човека из кога младост неосетно испарава и који је једном погом већ закорачио у старост. Сиже је добро изабран, али је композиција приповетке слаба. Хумореска Чеха Ладислава Струпежицког „Прва велика прашка трговина пауцима“ има натегнут хумор, као да је немачки фабрикат. Није од велике вредности ни „Кец тref“ Немца Лудвика Анценгрубера, у коме се млако сликају последице уображења које је дошло са сујеверја. Друга два његова сународника, Фридрих Шпилхаген („Широка плећа“) и Херман Судерман („Јолантини сватови“) дали су две приповетке у којима се најпре јављају животне тегобе и непријатни догађаји, па се после све то благополучно свршава. Као што се види, прави немачки артикли из старе школе, која је мир и задовољство волела више свега! Правда захтева рећи да је Судерманова приповетка много боља од Шпилхагенове, и да и покрај мелодрамског савршетка показује добро реалистично сликање. Друга његова приповетка „Гушмар“ само је једна слика, али врло добра и по идеји и по изради, као да ју је радио какав Француз. Лена је и слика Енглеза Хоторна „Давид Свен“. Неразумљив је и нејасан „Двобој“ Шпанца Еусевија Бласка, коме би боље доликовали стихови него она укљубана и некидана проза која личи на полицијско саслушање. Приповетка Румуна Ј. А. Карађала „Између два савета“ представља лако и површно оцртану недоумницу, у којој се налази младић, који има да бира између једне дивне девојчице и једне лене и отмене даме. Приповетка Италијанца Ђована Верге „Свеци ратују“ износи сукоб између становника једног истог места због њихових светаца. Има у њој пребијених ребара и отечених образа, има оштре грдње и узајамног проклињања. Ту су и двоје драгих које свеци растављају а колера саставља. Други Италијанац, Доменико Ровета дао је у „Лунаку нашег доба“ мало карикирану слику једног разметљивца, коме се даје добра и ако опасна лекција за његово самохвалисање.

*

Приказао сам кратко, с неколико речи, свих тридесет приповедака из све три збирке. Нека ми се сад допусти једна напомена. Избор није у свему добро погођен. Обиђени су најбољи писци а узети слабији. И од тих писаца који су почаствовани избором нису узете најбоље ствари, него осредње и слабије. У целој збирци нема ни једне једине приче ни Тургењевљеве, ни Додоове, ни Мопасанове, а то су тројица ненадмашних уметника и у мањим приповеткама. Нема ни Хједенстерне, и ако је он и по мотивима својих приповедака и по поетској обради један од одличних приповедача. Нема ни Миксата, који је најбољи мађарски приповедач наших дана, даровит стилист и изванредан посматрач. Од Сјенкјевића има много бољих и јачих ствари по што је „Оргуљаш из Поникла“. Ту грешку ја приписујем начину на који су приређене ове збирке приповедака. Њих није бирао књижевни одбор „Српске Књижевне Задруге“, него сами преводници. Међу њима било је учених људи, било одличних зналаца језика, али понеки од њих нити су имали јаче литерарне сиреме, ни развијенији уметнички укуси. Они су дали што су могли дати, и није њихова погрешка ако се уз приповетке изврсне каквоће и велике вредности поткрао и какав слабији и безначајнији рад. Можда ће у будућности управа Срп. Књижевне Задруге и исправити и ту омашку, и дати читаоцима још боље и још одабраније белетристичне производе.

Јаша М. Продановић.

WWW.UNILIB.RS **Frauenbildung**, herausgegeben von Prof. Dr J. Wychgram, X. година, 1911., св. 3., 4., 5., 6., 7/8., Лајпциг, Тајбнер¹.

„Frauenbildung“ на првој страни своје треће свеске посвећује неколико речи прослави стогодишњице рада (3. марта по новом) познате велике издавачке књижаре Тајбнере у Лајпцигу, код које излази и овај лист, честитајући јој и захваљујући јој и са своје стране.

Од чланака је на првом месту „Schwedische Gymnastik und das deutsche Turnen“ од Ане Зикове (Sick). Најпре се наглашава значај телеснога вежбања и износе се и редом претресају захтеви, који се постављају систему телеснога вежбања, коме је сврха здравље. Ту је прво утицај гимнастике на развитак и јачање организма, који утицај мора бити свестран, због чега шведска гимнастика саставља групе вежбања за сваки час (показано је којим редом иду вежбања), тако да се вежбају сви органи, сви мишићи и живци, држећи се при том кардиналнога правила, да се не сме узети ни једно вежбање, код кога се не може дисати дубоко и мирно. Шведска гимнастика мора дејствовати освежујући и окрепљујући, а никада не сме умарати или сувише напрезати. Код вежбања у Немачкој не постиже се свестраност, нарочито вежбања на справама служе само за јачање мишића у рукама и ногама, а мање за вежбање мишића трбушних, леђних и мишића за дисање, од којих су за женске особито важна вежбања трбушних и леђних мишића. Последица једностраности је рђаво држање тела, што може неповољно утицати на плућа и срце. Немачка гимнастика не утиче окрепљујући већ напрежући и умарајући. Сваки систем телеснога вежбања, коме је сврха здравље, мора имати корективне особине, како би се могло телесним недостацима, па и анемији и нервозности, те да се лече, избегавају или барем поправљају. Шведска гимнастика на све ово обраћа пажњу. Корективна особина шведске гимнастике састоји се у њеном строгом пажењу на облик. У сваком облику вежбања тело мора заузимати такав положај, да сви унутарњи органи могу добро радити. У Шведској учитељи гимнастике и лекари раде руку под руку, док се то не може рећи за немачке лекаре. Немачком гимнастиком не постиже се поправка држања, па чак има вежбања, која не само не користе већ директно шкоде. Гимнастика мора имати један педагошки моменат и моменат за вежбање живаца, те да може бити васпитно средство. Шведска гимнастика је одлично средство за стварање послушности, реда и пажљивости. А да тога буде, стоји до владаности наставникова. Од гимнастичкога система тражи се да је релативно прост, те да се мозак одмара после умног напрезања у другим предметима. И у том је шведска гимнастика испред немачке, која је често врло компликована. У Шведској нема нарочитог спремања за угледни јавни час. Кад на крају школске године Краљ посети централни институт, тада се баш ради програм последње недеље и све се подудара. Никада се не вежба ништа нарочито. На послетку, гимнастика мора имати применљивости за све. Она мора бити подесна за слабе и јаке, за жене и људе, за децу и старце, јер сви имају исто право на здравље. Ова подобност прилагођивања код шведске гимнастике долази од њене особине, да овако вежбање може поштуно појачавати. Тога нема тако код немачке гимнастике.

Из овога се види, да је Зикова за шведску гимнастику, која је, како вели она, наука, док је немачка гимнастика технички предмет.

¹ В. Наш приказ 1. и 2. свеске у „Просветном Гласнику“, св. март—април од ове године, где је потпуно натпис овога листа.

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

В
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

Други чланак од професора Рихарда Хенестала из Карлсруа има натпис: „*Festina lente! Zeitgemässe Betrachtungen über den lateinischen Anfangsunterricht in Mädchenklassen*“. Писац најпре наводи одредбе пруског и саксонског закона о наставној сврси латинског језика и број недељних часова његових, па онда упоређује програме латинског језика у почетним разредима (нижој и вишој терцији). При расправљању ослања се на своје искуство, јер после више од десет година рада у мушкој гимназији већ годинама предаје поред грчког и немачког и старе историје још и латински у женској гимназији. Као што показује и сам натпис чланку, писац, противно неким раније изнесеним захтевима, тражи, да се у почетку ради лакше и основаније, као што се при грађењу највећа пажња мора обратити на постављање основа згради, те вели: „С овога гледишта ја држим за педагошки сумњиве и практички неизвршљиве све тежње, које иду на то, да се за неколико месеца дође до лектуре латинских оригиналних дела“. И даље: „Прекомерно убрзани темпо мора дакле довести до преоптерећености или површиности“. Разуме се да се почетна настава из латинског језика код девојчица од 13—15 година мора друкчије удесити но код мушкараца од девет или десет година, и да се с погледом на знање из туђих језика, које су оне већ стекле, сме ићи брже напред; али ни под најстручнијим наставницима оне не могу за две до три недеље постићи оно, што треба урадити за три до четири године, те да могу успешно даље напредовати. То би ишло на штету здравља, а наставници, уколико то стоји до њихове моћи, дужни су одржавати телесну и умну свежину код својих ученика.

Чланчић заслужује пажњу оних, који се интересују за постављено питање. То се може рећи и за даљи чланчић: „*Lesebuch und Werkunterricht*“ од Елеоноре Лемнове. Мањег интереса за нас може имати: „*Jahrbuch für das höhere Mädchenschulwesen im Königreich Preussen*“ од директора Д-р Естена (Oesten) из Дуисбурга.

„Књижевни Преглед“ обухвата повише дела из немачког језика; фикције и хемџе, помоћних књига за религијску наставу из библијске и првене историје; даље из историје и из разних дела.

„Саопштења“ се тичу рада на женском образовању и школовању у Немачкој. —

Садржај четврте свеске обилан је и занимљив. Први је чланак посвећен једном ученичком излету: „*Von Lübeck nach Rothenburg. Eine Schulfahrt*“ од Д-р Карла Штајера, вишег учитеља из Либека. На првом се месту истиче, како у Немачкој мушкарци много више путују и праве излете но девојчице, код којих се због тога често ствара незадовољство. Школа треба у том да им помогне, а помоћ вена доиста није тешка. Што се тиче трошка, лако је за мање, једнодневне излете, а прилично теже за већа путовања. Тада није могућно да све ученице узму учешћа, али ипак није тако велики број оних, које из финансијских разлога морају изостати. Писац о том има искуства из своје учитељске школе. Главно је, да наставник или наставница учини „жртву“ и пође са ученицама у излет. „Са својим ученицима изаћи, путовати, младим, захвалним људима показати лепоте њихове отаџбине, то је крунисање свега наставничког рада. Али је доиста рад“, — умесно вели писац. И он на основи свога прошлогодишњег излета хоће да покаже путеве, којима он удара у таквом случају, не би ли и друге приволео, да својим ученицама створе сличну радост. А да ће од тога и сами имати радости, писац је у то уверен. Најпре треба изабрати такав пут, који ће ученицима донети користи а не само уживања. Даље, на оваквим путовањима

Ученицама потребна је помоћ жењска. Ако је наставник жењен, нека пође његова жена; али, како умесно напомиње писац, нека се потруди, да се упозна са ученицама и стече њихово поверење. На излетима је лако постићи ту сврху. Ако не пође жена наставникова, мора поћи нека колегиница, која има поверење ученица или га уме стећи. — Треба добро давати на то, колико да се уради за дан. Потпуно је довољно шест часова дневног маршовања. Ваља се постарати за оне, које не могу цео пут прећи пешце. Добро је унапред се споразумети са гостионичарима. Најбоље се пролази, кад број учесника није сувише велики (њих је свега било 24, заједно са њиме и његовом женом). Писац даје тачнија упутства за храну, преноћиште и путовање. После тога описује свој излет и износи рачун о издацима. На крају су ове лепе речи: „Кад дође пролеће, расте жеља за путовањем. Тада човек тражи драге му сапутнике. А ви наставници и наставнице имате сви доста друштва за пут! Само ваља вам узети их са собом. Вама самима то ће зацело бити извор радости, ако путујете са својим ученицама. А вашим ученицама створићете услове, на којима ће вам оне бити захвалне целог свога живота. А таква захвалност најбоља је награда правоме наставнику“.

„Die neuen preussischen Prüfungsordnungen für Lehrerinnen“ од др. Шнела други је чланак у овој свесци. Нова уредба о вишим женским школама у Пруској, као што је познато читаоцима „Просветног Гласника“¹, изишла је 18. августа 1908., а „Уредба о испитима на лицејима и о испиту учитељица народних школа у Пруској“ 11. јануара 1911 године. Уредба о испитима произишла је непосредно из реформе од 1908 године. Нова уредба и формално изводи одвајање спреме за учитељице народних школа и за учитељице виших школа. Писац претреса садашњу уредбу, упоређујући је са оним, што је раније било. После прелази на сама правила о испитима у лицеју па на уредбу о испиту за наставнике у лицејима.

На трећем је месту: „Das Kochen und seine Gestaltung als naturwissenschaftliches Unterrichtsfach“ од Марије Фојртове из Ерфурта. Кад је пре 25 година од прилике заведено кување као школски предмет, дочекано је то с неповерењем. Али тада је за кување било врло мало теоријског знања, само кување није доскора било толико испитано, да се овај рад могао вршити на основи разумевања. Самовоља у том влада још у школи као и у кући. Каже се: „У свакој се кући друкчије кува“ и: „Ми радимо то овако“, што показује да још имамо посла с врло површним знањем. Кување је вештина, која се добија традицијом. Ради се, а не зна се, зашто се тако ради. Због тога стечено искуство и јесте лична својина појединаца. Јасно је, да се тако површним радом не може образовати дух женин, а код жене ретко који рад има у себи толико градива за образовање као кување. Али до научне израде кувања није се могло доћи до сада, јер су били задовољни самовољом и није се водило рачуна о том, да за готовљење има неких закона. Али о том се на пољу саме исхране ни још бавили са научне стране. У школи наставно градиво чине намирнице или рецепти поред израчунавања хранљивости. Само кување се не учи. Баве се о градиву, дакле о намирницама само спољашње, говорећи изближе о њихову квалитету, њиховим врстама, њиховим спољашњим састојцима и њихову значају за исхрану, њиховој употреби и чувању. Али још се није увидело оно што је по закону у унутарњој особености градива и у раду на градиву. Ма колико се бавили о науци о намирницама, тако званој „кухињској хемији“, то није

¹ „Просветни Гласник“ за април 1909, стр. 295—307.

могло довести до разумевања за готовљење јела. Због тога би у предавању физике, хемије и науке о здрављу при избору и претресању градива требало обазирати се и на кување. Јер настава у кувању може примити већим делом примену оних наставних резултата. Кување се може уздићи од механичке вештине до смисленог рада. Али настава у кувању мора се друкчије организовати. У школи се тражи: кување на основи закона, брижљиво и штедљиво. Мора се испитати градиво и разгледати рад са градивом. У настави кувања не задовољавају се ни педагошки захтеви, не иде се од простог сложеноме, од лаког тежем. Принципи је новац; разликује се: „просто кување“, „грађанско кување“ и „fino кување“. Према свему реченоме преко је потребно кувању дати основу према природним наукама, и тек тада је могућа настава по педагошким законима. Фојтгова даље износи начела, по којима треба градиво разделити према природним наукама и за тим према педагозици, и тражи наставу кувања у народним и у вишим школама, одређујући свакој број часова. За обраду научног градива тражи „природну методу“ са Хербартовим формалним ступњевима. Свој захтев објашњава на једном примеру и упућује на своју књигу: „Lehrbuch für den Unterricht im Kochen und in der Hauswirtschaft“.

Виша учитељица Е. Хазе, у свом чланку: „Unsere Sprache und unsere Schule“, дотиче се једнога занимљивог и важног питања. Она, одмах у почетку, износи непријатну чињеницу, да после свега учења кроз неколико година у школи, поред свих напора и свега труда од стране и ученика и наставника, ни половина свих ученика не уме матерњи језик добро читати, правилно говорити и писати. Главни узрок налази у том, што се неправилно говори у кући, нарочито женске, мати, сестре, баба, дадиње и др., које су у већини случајева мање образоване но мушкарци. Ако би се хтело да се цео народ подигне на виши ниво, требало би прво имати на уму, да се неколико женских поколења васпита у доста правном говорењу и писању матерњег језика. За то би, како Х. мисли, прво средство било обилно вежбање у читању гласовно чистом, тачном и по смислу, због чега би требало много угледнога читања пред децом и много учења на памет племените поезије и добре прозе. Угледање и брижљиво вежбање најглавнија су средства за учење. Па и код других наставних предмета требало би тражити гласовно чист, правилан, течан и јасан говор. — Као што у првим школским годинама треба обратити главну важњу на гласно чисто, правилно говорење, одмах с њима и поред свега долази наравно и писање, чисто по облику, без ортографских погрешака, са лаким, јасним стилем. Овде је велика сметња у „multa“ место „multum“. Већ одмах дете мора научити осам азбука, четири за читање (велика и мала немачка и велика и мала латинска слова) и исто толико за писање. Зар се не би, вели Хазе могла напустити тако звана „немачка“ писмена? Место њих можда би боље било учити скраћено писање, стенографију, која је тако потребна за живот. Па онда ортографија! Ту се стало на по пута. У нашем практичном времену ваљало би извршити основно упрошћавање правописа по старом начелу: Пиши, како правилно говориш! Зашто да деца памте на пр. разна писмена за исте гласове као *v, f* и *ph, c, k, ck*, и *ch, rh, th* и т.д.? Кад би тога нестало, колико би се времена и труда и зноја могло употребити на више и практичне сврхе, колико би се уштедело црна и црвена мастила! Сем тога морало би се што шта учинити и за сам језик. Код мањих ученика нарочито је важно читање Библије и учење на изуст верских ствари. Свака част нека је Лутерову језику, али он није за мању децу. И ако је можда потеже, али би

УНИВЕРЗИТЕТСКА
БИБЛИОТЕКА

WWW.UNI...

се ипак Лутеров стил и језик могао удесити према садашњем. Према свему изложеноме, правилно, јасно читање, писање и говорење су основа, средство и сама сврха, али треба уклонити све што је сувишно, па ће се доиста доћи до златнога језгра у племенитом матерњем језику.

Пето место заузима директор др. Теве (Töwe) са чланком: „Die Kunstgeschichte auf der höheren Mädchenschule“. У мушким школама поуке из историје уметности дају се узгред, а у вишој женској школи има нарочити час за историју уметности. Тај предмет остао је од „више девојачке школе“ (höhere Töchtertschule). То је дало повода неким заступницама женског покрета, које траже што веће изједначење наставнога плана са мушким средњим школама, да се изјасне противу историје уметности. А писац је мишљења, да се у наше време, које се тако живо интересује за естетичку културу, одлично може употребити један час историје уметности у вишим женским школама. Он ту мисао даље развија и износи своје мишљење и предлоге о том, шта и како треба предавати из историје уметности, те да се постигне сврха, да се образује укус код ученица да се удари основ њином уметничком суду и да се створи почетак њиховој подобности за уживање у уметности.

У чланку: „Zur ästhetischen Kultur in der höheren Mädchenschule (Anmerkungen zu dem Literaturbericht über Kunstgeschichte von Karl Schulze)“ хоће писац, др. Хенес (Hoenes), не да обара већ да допуни излагања Шульца.

Последњи је чланак: Die Voraussetzungen für die Zulassung von Lehrerinnen zur Prüfung für das höhere Lehramt in Preussen (pro facultate docendi) од Емилије Флорове (Fleer). Ту се излажу четри расписа о овој ствари, те показује, шта учитељице треба да поднесу испитној комисији.

У „Књижевном прегледу“ се разгледају нека дела из децје психологије и наставе немачког језика.

И ова свеска има неколика „Саопштења“.

Пета свеска доноси на првом месту извештај са једне седнице ужера одбора већ спомињатог „Deutscher Verein für das höhere Mädchenschulwesen“, и за тим ове чланке: „Die amerikanische Schule“, од више учитељице Августе Бартове; „Die Kindergärtnerinnenausbildung in der Frauenschule“ (Лили Дрешер) „Die Ideen Rudolf Hildebrands im Deutschunterricht der höheren Mädchenschule“ (директор др. Милер), и „Studienanstalt oder höheres Lehrerinnenseminar?“ (I. др. Меле, II. Аделајда Шгајман). Све су ово занимљиве и поучне ствари; али простор и време не допуштају нам, да се дуже задржимо код њих. Од онштијега интересовања су опажања, која је виша учитељица Бартова учинила приликом посете америчких школа. Бартова најпре показује основну разлику између америчке и немачке школе овим речима: „Америчка школа поглавито полаже вредност на то, да појединац што је могућно брже стече довољна знања, те да може стајати на својим ногама и огледати своју срећу, а да се земља не осећа даље одговорном за њега. Код нас школа хоће — говорећи у добром смислу — да појединца васпита за употребљивог грађанина (Staatsbürger), тј. за човека чије образовање доноси добру камату, чији радови опет служе на добро држави и од кога се тражи и жртва за величину отаџбине; а зато држава узима на се обавезу, да се у границама своје радње моћи стара за своје грађане“. Опажања Бартове тичу се школе и куће, школске зграде; осећања звичајског код деце, њихова самопоуздања, самосталности, социјалног

јединства: великих националних покрета; нових путова васпитања у Америци: управљање самим собом (Selbstverwaltung), социјално васпитање и морална настава.

У „Књижевном прегледу“ је приказ дела за наставу француског и енглеског језика, за гимнастику и игре, а „Саопштења“ су као и у ранијим свескама.

У шестој свесци имамо четири чланка, који се сви тичу наставе у вишим женским школама. Ту је, на другом месту, завршетак Милерова чланка „Die Idee Rudolf Hildebrands etc“, из неке свеске. Пред овим је: „Der Geschichtsunterricht in der höheren Mädchenschule“ од директора учитељске школе у Франкфурту на М., Ернста Келера, за кога уредништво вели, да је написао један од најбољих уџбеника историје, и радује се, што може донети овај чланак његов. На трећем месту износи виши учитељ Карл Шулце своје покушаје „Zum kunstgeschichtlichen Unterrichte“; чланак ће се довршити. Четврта је расправа: „Die Gestaltung des französischen Aufsatzes auf der Oberstufe der höheren Mädchenschulen“ од Е. Диболда. После овога др. Меле враћа се на питање: „Studienanstalt oder höheres Lehrerinnenseminar“ као одговор на замерке учињене његовом излагању у петој свесци.

„Књижевни преглед“ обухвата дела за наставу историје и религије. — И у овој су свесци уобичајена „Саопштења“.

Свеска седма и осма (уједно) има овај садржај. На првом је месту „Deutscher Verein für das höhere Mädchenschulwesen“, где се говори о неким пословима за 22. главни скуп друштвени. На другом месту довршен је чланак „Zum kunstgeschichtlichen Unterricht“ из шесте свеске. Трећи чланак и највећи је (стр. 317—353) и најзанимљивији: „Vergleichende Übersicht des Mädchenschulwesens in den deutschen Einzelstaaten“ од Лич. др. Шнела. Писац најпре даје кратак историјски преглед реформа женских школа у Пруској, Баварској, Саксонској, Хесенској и Хамбургу. Други одељак говори о сврхама реформе женских школа (поглавито у Пруској, Хесенској и Саксонској). Трећи је одељак о уређењу школа, где се прегледају редом: виша девојачка школа (höhere Mädchenschule), домаћичка школа (Frauensschule), виша учитељска школа (höheres Lehrerinnenseminar), права женска средња школа (Studienanstalt)¹. У четвртном су одеку изнесени наставни планови наведених школа у Пруској, Баварској, Саксонској, Хесенској и Хамбургу. Пети одељак посвећен је реформи женских школа у другим савезним државама: слободним и ханзенским градовима Либеку и Бремену; у кнежевини Рајсу; у Шаумбург—Липе; у кнежевини Липе; у Шварцбург—Рудолштату; у Зондерхаузену; у кнежевини Валдеку и Пирмонту; у Саксен—Алтенбургу; у Саксен—Мајнингену; у Саксен—Кобургу и Готи; у војводству Анхалту; у војводству Брауншвајгу; у великом војводству Саксонској; у великом војводству Олденбургу; у великом војводству Мекленбург—Шверину и Стрелицу; у царевинској земљи Елзас—Лотрингији; у крајевини Виртембершкој и, намерно на послетку, у великом војводству Баденском, где је реформа најстарија и, по пишчеву мишљењу најбоља. Свуда је укратко показано, да ли су уведене нарочите реформе или су примљене реформе на пр. пруске, или се тек намеравају учинити неке реформе. Великом војводству Баденском писац поклања овде нарочиту пажњу и говори редом о свима врстама виших женских школа баденских, износи цео наставни план

В. „Просветни Гласник“ на напред наведеном месту.

просветни гласник, II књ., 11 и 12 св., 1911.

www.vishniax.devojackih skola, učiteljčke škole, ženске gimnaziје у Карлсруу и велике женске реалке у Манхајму, и наводи одредбе о коедукацији.

На петом месту у овој удвојеној свесци имамо: „Bericht über die Generalversammlung der Allgemeinen Deutschen Pensionsanstalt für Lehrerinnen und Erzieherinnen“ од Аугусте Шпренгелове. За овим је: „Die Generalversammlung des Allgemeinen Deutschen Lehrerinnenvereins zu Nürnberg“. На савршетку свеске су „Mitteilungen“ као и у ранијим свескама.

Београд.

М. Ј. П.

Leuchtenberger, Gottlieb, **Der Schuldirektor**. Erfahrungen und Ratschläge für junge Direktoren und solche, die es werden wollen, von-Geheimer Regierungsrat, Gymnasialdirektor a D. Стр. XII, 126. Берлин, Вајдман, 1911. Цена 3 м.

Две године после своје одличне књиге „Vademecum für junge Lehrer.“ коју смо приказали у овогодишњој свесци за март — април овога листа, Лајхтенбергер нам је у књизи са горе истакнутим насловом изнео своја искуства и дао своје савете младим директорима, у првом реду директорима средњих школа на онда и других, и онима, који желе постати директори. Све добре особине, којима се одликује прва књига, налазимо и у овој другој, и све похвале, коју прва заслужује, с њеним правом могу се рећи и о овој другој.

Одмах у почетку предговора вели писац о свом послу ово: „Ствар ме примамљује и плаши ме у исти мах. Она ме плаши, јер држим, да је врло тешко одржати праву средину између онога што је сувише много и онога што је сувише мало, а и с тога, што ми се чини, да је ипак на свом месту нека уздржљивост, дискреција, како се то обично вели, у ономе, што саопштавам из свога искуства. А с друге стране она ме примамљује, јер ја као стари школски човек не могу себи замислити ништа лепше него да још у нечем користим младим колегама.“ Даље наводи, како је као наставник радио у двама гимназијама а као директор у пет гимназија и то на истоку, југу и западу своје отаџбине, па је као наставник имао одличне директоре а као директор био је срећан, да има валане сараднике, који су увиђали његову добру вољу и верно га помагали. Сем тога увек је био у гимназијама, које су научно високо стојале. Па и са вишим властима, публиком и ученицима увек је имао добра искуства. На крају свега он нас уверава „да је донета овако: кад помислим ма на које односе, које сам имао као директор, то бива не само без икакве горчине, већ и са оним радосним осећањем, с којим се тако радо удружује захвалност“.

И таквоме човеку, који је, као Лајхтенбергер, 34 године био директор у 5 гимназија, мора се донета признати право да може давати савете млађима! И Лајхтенбергер је своју задаћу извршио само како се може замислити. Све искуство и сви савети његови показују његово живо разумевање стварности, велико познавање људи и праву доброту срца.

А. је своје дело поделио на 7 одеака: млади директор, директор и школски послужитељ, директор и колеге, директор и ученици, директор и публика, директор и власти, и напоследку сам директор, личност директорова.

Као што у свом „Vademecum für junge Lehrer“ узима преда се младога наставника, па га прати кроз сав његов рад наставнички, тако А. овде

показује директора у свима његовим односима, почевши од његова доласка у место службовања. Кад би допустили простор и време, довољно би било навести само сва питања, о којима се редом говори у појединим одсецима, па да се види обиље предмета, мисли и подстицаја. А све се то чита лепо, лако, са уживањем.

Нека нам је допуштено навести овде нишчеве речи, којим завршује своју поучну и занимљиву књигу о директору.

„Ти нећеш, надам се, рећи, да је слика директора, како сам је нацртао овде у овом последњем одсеку и у говору о његовим појединим службеним односима, непостижан идеал. Не, доиста не. Ја сам само нацртао, шта се може очекивати од једнога племенитог човека на овом положају. Ја на пр. нисам тражио, да он буде и знатан научник и писац, који науку даље унапређује, што је по неки директор ипак био; нисам тражио, да располаже необичним, јако развијеним говорничким даром, којим је ипак по неки и располагао; нисам тражио ни то, да он има и да делом покаже друге сјајне умне дарове и карактерне особине. Не, слику коју сам ја нацртао, може човек собом представити и остварити... Али ако би ти у срцу носио и пред очима имао у неким цртама другачију слику директора, а врло много другчија неће бити, — онда иди са „својим идеалом“, као што вели Шилер:

„Keiner sei gleich dem andern, doch gleich sei jeder dem Höchsten!

„Wie das zu machen? Es sei jeder vollendet in sich!“

Још једном нека је најтоплије препоручен Лајхтенбергеров „Der Schuldirektor“ као и његов „Vademecum für junge Lehrer.“

Београд.

М. Ј. П.

ЈАВНА ЗАХВАЛНОСТ

Г. Драгић Самуровић, трговац и народни посланик, са госпођом Милом уписао је свога рано преминулог сина Спасоја Самуровића бив. учен. IV разреда шабачке гимназије, за члана добротвора „Добротворног фонда“ шабачке гимназије са улогом од 200 динара у злату.

Управа Добротворног Фонда и овим путем изјављује своју захвалност.

„Просветни гласник“ излази у месечним свескама од 6 и више табака, на великој осмини. — Стаје годишње: за Србију 12 дин., за друге земље 15 дин. у злату (франака). — Прегилата се шаље Управи Државне Штампарије краљевине Србије у Београду. — Рукописи се шаљу у уредништву (Министарство Просвете и Црквених Послова у Београду). Они се, на захтев писца, враћају.

ОДГОВОРНИ УРЕДНИК Др. МИЛ. Н. ЈОВАНОВИЋ

ДЕЛИГРАДСКА УЛ. 9.

ШТАМПА

ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА